

Läksi jänis juoksemahan, pitkäkorva piippomahan

Synonymisen säkeenkerron välittyminen

Kalevalan kahdessa venäjännöksessä

Lea Pakkanen

Tampereen yliopisto

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Käännöstiede (venäjä)

Pro gradu –tutkielma, 22.5.2007

Tampereen yliopisto
Käännöstiede venäjä
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

PAKKANEN, LEA: Läksi jänis juoksemahan, pitkäkorva piippomahan – synonyymisen säkeenkerron välittyminen Kalevalan kahdessa venäjännöksessä

Pro gradu –tutkielma, 77 s, venäjänkielinen lyhennelmä 9 s, liitteet 3 kpl, 38 s.

Kevät, 2007

Tutkielmassa on tarkasteltu synonyymisen säkeenkerron välittymistä kahdessa Kalevalan venäjännöksessä. Käännösten tekstejä on vertailtu toisiinsa ja vertailussa on käytetty apuna venäläisiä bylinatekstejä. Tarkastelun kohteiksi valittiin synonyymisen säkeenkerron verbi- ja substantiivisyronyymien kääntäminen. Tarkastelussa kiinnitettiin huomiota sekä säkeenkerron semanttiseen ekvivalenssiin että rakenteelliseen välittymiseen ja metriikkaan sekä säeparallelismien esiintymistapaan alkuteoksessa ja käännöksissä. Eriyistarkastelun kohteeksi otettiin muutamia säeparin jälkimmäisen säkeen koloratiivisia verbisynonyymeja. Työssä on tarkasteltu lyhyesti myös suomalaisen ja venäläisen laulettun kansanrunon syntyhistoriaa ja kalevalaisen runon osalta sen merkitystä Nyky-Suomessa.

Tutkielman teoreettinen viitekehys koostuu runousopin teoriasta ja tutkimusmenetelmästä on käytetty käännösten vertailua morfologisen ja semanttisen analyysin avulla. Tutkimusaineistoksi on valittu synonyymiset säkeet Kalevalan lauluista 1, 2, 26, 49 ja 50 sekä niitä vastaavat säkeet kahdesta n. 100 vuoden välein ilmestyneestä Kalevalan venäjännöksestä. Bylinatekstiksi on valittu muun materiaalin säemäärää vastaava määrä säkeitä bylinasta Ilja Muromets ja Kalin-tsaari.

Tulokset osoittivat, että koloratiivisen verbisynonyymien lisä- tai koloratiivinen informaatio ei useinkaan onnistuneesti välittynyt käännöksissä. Erilaisten synonyymivarianttien määrät sen sijaan olivat useissa tapauksissa samat alkuteoksessa ja käännöksissä. Tapaukset, joissa varianttimäärä oli selvästi pienempi käännöksissä, liittyivät useimmiten verbien koloratiivisiin synonyymeihin, joiden kaltaisia säerakenteen ja poeettisen funktion muokkaamia verbejä ei vaikuttanut tulokielessä olevan. Sekä semanttisen että rakenteellisen ekvivalenssin toteutumisessa oli selkeästi havaittavissa eroa kääntäjien välillä – uudempi käännös oli lähempänä alkuteosta molempien osalta.

Loppupäätelmänä todettiin, että tutkitun kieliparin morfologinen rakenne ei vaikuta olevan niin erilainen, etteikö käännöksistä voisi saada melko suuressakin määrin alkuteokselta kuulostavia. Suurin osuus tässä on molempien kääntäjien mahdollisuuksien mukaan käyttämällä kalevalaisella runomitalla ja säkeensisäisellä vokaalisoinnutuksella, jota kääntäjät käyttivät korvaamaan kalevalamittaan kuuluvaa alku- ja sisäsoinnutusta.

Asiasanat: Kalevalan kääntäminen, Kalevalan venäjääntäminen, synonyyminen säkeenkerto

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
1.1 TAUSTAA	4
1.2 Kalevalan syntyvaiheista	5
1.3 Kalevalan merkityksestä Nyky-Suomessa	7
1.4 Venäläisestä bylinarunoudesta	8
1.4.1 Bylinoiden synty ja leviäminen	9
1.4.2 Kansanperinteen keruu ja taltiointi Venäjällä	10
1.4.3 Bylinoiden tutkimuksesta	11
1.5 Kalevalan venäjännösten aikaisempi tutkimus	12
1.6 Tutkimusaineisto	13
1.7 Tutkimusmenetelmä ja työn rakenne	15
2. TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ	16
2.1 Kansanrunous	16
2.2 Metriikka, runomitta ja runojalka	17
2.3 Kalevalamitta ja sen ominaispiirteet	18
2.4 Bylinamitta ja sen ominaispiirteet	19
2.5 Parallelismit	20
2.6 Tutkimusongelma ja tutkimusasetelma	22
3. POETIIKAN JA KANSANRUNOUDEN KÄÄNTÄMISESTÄ	24
3.1 Kalevalan kääntämisestä	25
3.2 Kalevalan venäjättämisestä	26
4. SYNONYMIAN JA POETIIKAN TUTKIMUKSEN TEORIASTA	28
4.1 Synonyymeista ja synonymiasta	28
4.2 Semanttinen prosodia ja semanttinen preferenssi	29
4.3 Jakobsonin poeettisen funktion teoreema	30
4.4 Fonosemanttisesta parallelismista	30
4.5 Metrisestä kieliopista	31
5. KALEVALA- JA BYLINA TEKSTIEN OMINAISUUKSISTA	32
5.1 Kalevalassa esiintyvistä verbeistä	32
5.2 Kalevala- ja bylinatekstiä ominaispiirteiden vertailua eri näkökulmista	33
5.2.1 Säkeenkertoon liittyvät synonyymit ja analogiat	33
5.2.2 Säkeenkerroksen synonyymien ja analogioiden määräytymiseen vaikuttavista tyylliseikoista	36
5.2.3 Säeparallelismit	38
5.2.4 Mittasäännöt	39
6 ANALYYSIN TULOKSET	41
6.1 Aineiston valinnasta ja rajauksesta	41
6.2 Synonymia	42
6.2.1 Verbien koloratiivisten synonyymien kääntäminen	43
6.2.2 Synonyymien kollokaatin valinta Jakobsonin poeettisen funktion teoreeman valossa	45
6.2.3 Verbisynonyymien esiintyminen	47
6.2.4 Substantiivisynonyymien esiintyminen	51
6.2.5 Synonyymien määräytymisestä bylinoiden säkeenkerrossa	54
6.3 Morfologia	55
6.3.1 Säetason parallelismien esiintyminen – säkeenkerto	56
6.3.2 Säkeensisäisten parallelismien esiintyminen – alkusointu	59
6.3.3 Säkeensisäisten parallelismien esiintyminen – säkeensisäinen vokaalisoinnutus	61

6.3.4 Säkeensisäisten parallelismien esiintyminen – loppusointu	61
6.3.5 Lisäsanojen kääntäminen ja käyttäminen käänöksissä	63
6.4 Prosodia	64
6.5 Semantiikka.....	65
6.5.1 Adjektiivin kääntämisestä ja lisäämisestä.....	65
6.5.2 Kulttuurisidonnaisten sanojen semantiikasta ja kääntämisestä.....	67
6.6 Yhteenveto tuloksista	69
6.6.1 Synonymia.....	69
6.6.2 Morfologia.....	70
6.7.3 Semantiikka.....	71
7 LOPPUPÄÄTELMÄT	72
Aineistolähteet:	75
Kirjallisuus:.....	75
Sanomalehtiviitteet:.....	76
Painamattomat lähteet:	76
LIITE 1. Tutkimusaineisto	77
LIITE 2. Tutkimusaineiston verbit.....	77
LIITE 3. Tutkimusaineiston substantiivit.....	77

1. JOHDANTO

1.1 TAUSTAA

Kansalliseepostamme Kalevalaa pidetään suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin aidoimpana ilmenemismuotona – mikään ei ole suomalaisempaa kuin Kalevala. Matti Kuusen ja Pertti Anttosen määritelmän mukaan kansalliseepoksella tarkoitetaan ”kansakunnan tai etnisen ryhmän symboliksi nostettua eeposta, jonka olemassaolon ja merkityksen katsotaan toimivan kansakunnan tai etnisen ryhmän jäseniä yhdistävänä tekijänä”. Kansalliseepoksen voidaan myös ajatella kuvaavan kansansa sielua tai olemusta ja sen yhteistä historiaa, kohtaloa ja maailmankuvaa. (1999, 307)

Kalevalan runomittaa käytetään sellaisenaan vain Kalevalassa ja muussa suomenkielisessä kansanrunoudessa. Se pohjautuu kansainvälisessä metriikassa tunnettuun ja moniin kieliin sujuvasti soveltuvaan nelipolviseen trokeemittaan, mutta sitä on elävöitetty monin keinoin. Kalevalamitta on muotoutunut suomen kielen foneettisten ja prosodisten erityisominaisuuksien vaatimusten mukaiseksi. Vaikutuksensa mittaan on myös sillä, että kalevalamittaista runoa on perinteisesti laulettu. Suomen kieleen kalevalamitta siten sopii, mutta miten käy käännettäessä?

Kalevalan kääntäjä törmää monenlaisiin hankaluuksiin – sitä suurempiin mitä enemmän kohdekieli ja kohdekulttuuri eroaa suomesta ja suomalaisesta kulttuurista. Lisävaikeuksia nykykääntäjille aiheuttaa teoksen ajallinen kaukaisuus. Kalevalan sanasto on arkaaista ja sisältää suuren määrän agraarikulttuurissa käytössä olleita sanoja, joista nykyään ei suomen kielessäkään yleisesti tunneta läheskään kaikkia. Lisäksi vienankarjalaisten runonlaulajien käyttämät murre sanat aiheuttavat niin kääntäjälle kuin alkuperäisteoksenkin nykylukijalle omat hankaluutensa.

Kääntämisen hankaluudesta huolimatta Kalevala on käännettyin teoksemme, sitä voi lukea kymmenillä eri kielillä erilaisiin runomittoihin käännettynä tai proosamuotoisena, kielestä ja kääntäjästä riippuen. Miten Kalevala sitten on ollut mahdollista kääntää vieraille kielille? Kysymys on aiheellinen siksi, että Kalevala on niin tiukasti sidoksissa suomen kielen syntaksiin ja omintakeiseen tyyliinsä muodostaa synonyymeja säkeenkerroissa. Lisäksi rytmi, runomitta ja alkusointu muodostavat tärkeän osan Kalevalan olemusta.

Venäjällä on oma Väinämöisensä, Sadko, ja omat muinaisrunonsa, bylinat, joita on alueellisestikin laulettu samoilla tienoilla kuin kalevalaista runoa. Runomittojen voisi kuvitella olevan lähellä toisiaan ja niissä esiintyykin samankaltaisia piirteitä, kuten esimerkiksi säkeenkerto ja erilaiset säeparallelismit. Tämän perusteella saattaisi odottaa, että kalevalamittaista runoa olisi helpompi venäjääntä kuin vaikkapa vietnamintaa. Luultavasti onkin, jo kulttuurien ja kansojen maantieteellisen läheisyyden vuoksi, mutta kuinka lähellä ne loppujen lopuksi ovat toisiaan?

Kalevalamitan ominaispiirteet ovat oleellisena osana luomassa runojen tunnelmaa, joka yhdessä tarinan kanssa muodostaa harmonisen ja esteettisen runollisen kokonaisuuden, jota on mahdoton purkaa osiin – tarinaksi ja muodoksi. Eino Kaila on havainnollistanut asian seuraavasti: ”Vesi kiehuu sadan asteen lämmössä; kumpi on tärkeämpi, jotta kiehumisilmiö esiintyisi – vesi vai sadan asteen lämpö? Niin ei voi kysyä, koska molemmat ovat välttämättömät, jotta ilmiö esiintyisi. Tekijöistä, jotka kaikki ovat tarpeelliset jonkin tuloksen saavuttamiseksi, ei toinen ole tärkeämpi kuin toinen.” (Kaukonen 1948, 7)

1.2 Kalevalan syntyvaiheista

Kalevala oli ilmestyessään Suomen nuoren, vasta heräävän kansakunnan kansallisen identiteetin kehittymisen ja vahvistumisen kannalta keskeinen teos – se oli ennen kaikkea suomalaisuuden eepos. Kalevalan runokieli on syntynyt arvion mukaan 2500–3000 vuotta sitten Suomenlahden tienoilla asuneiden kantasuomalaisten keskuudessa (<http://www.finlit.fi/kalevala/suomi/>).

Karjalaisen kirjallisuudentutkijan Eino Karhun mukaan asiantuntijat pitävät kalevalaista kansanrunoutta historialliselta tylogialtaan jopa vanhempana kuin Homeroksen muinaiskreikkalaista Iliasta, jota Karhu taas pitää jo varhaisen luokkayhteiskunnan runoutena, mikä näkyy Iliassa mm. kuninkaina ja kehittyneenä orjuuden muotona. Näitä Kalevalassa ei vielä ole, vaan se on säilyttänyt kiinteän yhteyden sukuyhteisöön (Honko, 1987, 181).

Yrjö Varpion mukaan kalevalainen kansanruno kulki suullisena perintönä sukupolvelta toiselle, vaikka kirkko yritti jo 1300-luvulta alkaen hävittää pakanallisen mytologian. Ensimmäiset kalevalaiset kansanrunot merkittiin muistiin noita-oikeudenkäyntien pöytäkirjoista 1600- ja 1700-luvuilla. Tutkijat kiinnostuivat kansan suussa eläneistä oudoista runotarinoista 1800-luvun alussa. Kirkon periaatteellisen

vastustuksen lisäksi ruotsinkielinen sivistyneistö piti kalevalaista runoutta käsittämättömänä erikoisuutena.

Vähän aiemmin ympäri Eurooppaa herännyt kansanrunouden harrastus sekä Suomen uusi asema Venäjän autonomisena suuriruhtinaskuntana saivat kuitenkin aikaan tarpeen suomalaisen identiteetin etsimiseen ja rakentamiseen. Suomen sivistyneistö valitsi nuoren Suomen tulevaisuudeksi sivistyksen Snellmanin määritelmän mukaisesti: ”Väkivalloin Suomi ei saa mitään aikaan, sivistyksessä on sen ainoa turva”. Kalevalalla ja kansanrunoudella oli tämän prosessin alkuvaiheissa keskeinen asema, koska ne vaikuttivat antavan Suomelle siltä aiemmin puuttuneen kansallisen historian. (Varpio 1999, 41–42)

Anttosen ja Kuusen Kalevalalippaan mukaan ensimmäisenä ajatuksen kansanrunojen kokoamisesta yhtenäiseksi teokseksi esitti tiettävästi fennomaaniylioppilas Carl Axel Gottlund Uppsalassa v. 1817. Merkittävän työn suomalaisen kansanrunouden tutkimuksessa ja tallentamisessa olivat jo 1700-luvun lopulla tehneet ”suomalaisen humanistisen tutkimuksen isäksikin” mainittu Henrik Gabriel Porthan sekä Christfrid Ganander, jonka päätöitä olivat suomen kielen sanakirja ja hakuteos mm. suomalaisesta mytologiasta, kansanrunoudesta ja kalenterista. Suuri varasto Porthanin ja Gananderin kokoamia suomalaisia kansanrunoja tuhoutui Turun palossa vuonna 1827.

Zachris Topelius vanhempi, joka toimi Uudenkaarlepyyn piirilääkärinä, keräsi kansanrunoja rokotusmatkoillaan ja myöhemmin kotonaan laulatti vienalaisia kulkukauppiaita. Näin keräämistään runoista hän julkaisi vuosina 1829–1831 viisiosaisen vihkosen *Suomen kansan vanhoja runoja ynnä myös nykysempiä lauluja*. Tämä julkaisu toimi esikuvana myös Lönnrotille hänen laatiessaan omaa julkaisuaan *Kantele taikka Suomen Kansan sekä Vanhoja että Nykysempiä Runoja ja Lauluja*.

Elias Lönnrot teki 16-sivuisen maisterinväitöskirjansa muinaissuomalaisten jumalasta, Väinämöisestä (*De Väinämöinen, priscorum Fennorum numine, 1827*). Opinnäyte sisälsi jo idean Kalevala-epoksesta, koska siinä Lönnrot yhdisteli samasta henkilöstä kertovia runoja yhdeksi kokonaisuudeksi. Vienan Karjalaan suuntautuneiden runonkeruumatkojensa tuloksena Lönnrot julkaisi Vanhan Kalevalan vuonna 1835, mutta matkat jatkuivat useiden kerääjien toimesta. Heistä tunnetuimmat olivat David Europaeus, August Ahlqvist, Sakarias Sirelius ja Rietrikki Polén. Uusi Kalevala julkaistiin vuonna 1849. (Anttonen & Kuusi 1999 67–75.)

Elias Lönnrot kokosi runonkeruumatkoilla saadut runot ja järjesteli ja muokkasi niistä Kalevalan johdonmukaiseksi, juonelliseksi tarinaksi. Kalevalan tunnetuimmat runonlaulajat ovat Vaassila Kieleväinen ja Ontrei Malinen, Karjalan runokuninkaaksi kutsuttu Arhippa Perttunen, Martiska Karjalainen, Juhana Kainulainen ja Simana Kyöttinen. (Anttonen & Kuusi 1999, 46–48)

1.3 Kalevalan merkityksestä Nyky-Suomessa

Kun ylioppilas Carl Axel Gottlund esitti ajatuksensa suomalaisesta kansallis-epoksesta, josta hän sanoi voivan ”syntyä uusi Homeros, Ossian tai Niebelungenlaulu”, hän uskoi että hankkeen toteutuessa ”suomalainen kansallisuus herättäisi oman erikoisuutensa loistolla ja kunnialla, tietoisena itsestään, oman sädekehänsä kaunistamana, aikalaisten ja jälkimaailman ihailua” (Anttonen & Kuusi 1999, 67).

Matti Kuusen ja Pertti Anttosen Kalevalalippaan mukaan Kalevalalla on vielä nykyäänkin suuri symboliarvo, joka tunnustetaan, mutta jonka syytä ei oikein osata selittää. Eräiden arvelujen mukaan suomalaiset ovat ”kadottaneet juurensa”. Sille, että Kalevalaa ei juurikaan lueta, vaikka sen kansallinen symboliarvo tunnustetaankin, tekijät arvioivat syyksi sen, että Kalevala on eepos, joka on sivistyneistön toimesta kansanrunoista koottu ja valmistumisestaan saakka yritetty ”palauttaa” kansalle (Anttonen & Kuusi 1999, 67).

Suomalaiseen elämänmenoon ja kielenkäyttöön Kalevala silti edelleen vaikuttaa, vaikka asiaa ei välttämättä tiedosteta. Nykysuomikin noudattelee kalevalaisia sääntöjä, esim. suomalaisten luontaisena taipumuksena on muodostaa sanontoja, joissa on alku- tai sisäsoinnutus tai molemmat, esimerkiksi *pilvin pimein, lentää kuin leppäkeihäs, tuulen tuivertama, maat ja mannut*. Alku- ja sisäsoinnutusta tapaa paljon myös sanomalehtikielessä, vaikkapa jalkapallo-ottelusta kertovan artikkelin otsikossa *Puhisten Puolan kimppuun* tai kuntoilua esittelevän artikkelin otsikossa *Pistä nyt puntit tutisemaan* (AL 2.9.2006, B30, B32). Käytössä on myös edelleen monia suoraan Kalevalasta peräisin olevia sanontoja, esimerkiksi *päivät pääksytysten* (laulu 3, säe 7), *kuuna kullon valkeana* (laulu 23, säe 80) ja nykykielenkäytössä alatyylisenä ja karkeahkona pidetty *panna paksuksi* (laulu 1, säe 136, laulu 50, säe 125).

Kalevalassakin vaikuttava *viskurilaki*, joka määrää sanayhtymän raskaamman aineksen eli pitemmät sanat lauseen loppuun näkyy nykykielessä esimerkiksi lasten nimivalinnoissa: suomalaiset vanhemmat antavat lapselleen nimeksi mieluummin Liisa Marjaana kuin Marjaana Liisa. Kalevalassa viskurilaki on lähinnä tendenssi, josta on melko paljon poikkeuksia, mutta suomen kieleen se luontuu ja sitä noudatetaan.

Kansanrunouden ja kansalliseepoksen kääntäjiä pidetään eräänlaisina kulttuurilähettiläinä, jotka vievät suomalaista kulttuuria omaan maahansa. Monet Kalevalan kääntäjät ovat huomanneet suomalaisten kiintymyksen kansalliseepokseensa. Helsingin sanomien Kalevalan kääntämistä käsittelevässä artikkelissa Kalevalan espanjantaja Ursula Ojanen sanoo suomalaisten huolehtivan jatkuvasti siitä, ettei eeposta tärveltäisi. Kullervon runojen saksantaja Gisbert Jänicke puolestaan toteaa: ”Tällä eepoksella on ollut valtava vaikutus suomalaisiin. On vaikea kuvitella, millainen suomalainen kulttuuri olisi, jos Lönnrot ei olisi kerännyt ja kirjoittanut Kalevalaa”. (HS 20.6.1999, B1).

Kalevala Suomen käännettyimpänä teoksena tekee Suomea tunnetuksi maailmalla myös välillisesti. Esimerkiksi J.R.R. Tolkien, englantilainen kielitieteilijä ja fantasiakirjailija, on saanut inspiraationsa teoksilleen *Taru sormusten herrasta* ja *Silmarillion* Kalevalasta ja sen kautta löytämästään suomen kielestä. Tolkienin elämäkertakirjailija Humphrey Carpenter kertoo Tolkienin opiskeluaikoinaan sanoneen Kalevalaan viitaten: ”toivoisin että meillä olisi enemmän jäljellä jotain samankaltaista, joka kuului englantilaisille kauan sitten”. (Carpenter 2001, 107)

Helsingin Sanomissa 8.2.2004 ilmestynyttä artikkelia varten haastateltu Kalevalan vietnamintaja Bui Viet Hoa kokoaa vietnamilaista kansalliseeposta Kalevalan esimerkin innoittamana suomalaisten runonkerääjien tapaan kiertämällä maata ja merkitsemällä muistiin kansan kertomia tarinoita.

1.4 Venäläisestä bylinarunoudesta

Felix J. Oinaan (1987) mukaan venäläistä eepistä kansanrunoutta on kahta lajia, epähistorialliset, runsaalla fantasialla ja liioittelukuvilla ryyditetyt bylinat ja historialliset runot. Bylinoiden runoepiikka perustuu mahtipontiselle ”eepiselle seremonialismille”. Siinä tapahtumat kuvataan yksityiskohtaisesti

toistuvilla säejaksoilla, joille on ominaista erilaiset kertaus- ja toistokerrat sekä pysyväisepiteettien eli substantiivien pysyväismääreiden käyttö. (Oinas 1987, 223, 233)

Bylinoiden laulamisella on Oinaan mukaan ollut kaksi pääfunktiota, ensinnäkin viihdyttäminen ja toiseksi maaginen funktio. Viihdyttämismielessä niitä on laulettu vasta viimeisten vuosisatojen aikana, kun taas maaginen funktio on vanhempaa perua. Bylinoita saatettiin laulaa esimerkiksi rajuilman aikana tarkoituksena saada myrsky työntymään (Oinas 1987, 231).

Bylinat jaotellaan Lauri Harvilahden mukaan yleisimmin sankari- ja novellibylinoihin, joskaan kaikki bylinat eivät ole yksiselitteisesti luokiteltavissa jompaankumpaan ryhmään ja rajatapauksia on melko paljon. Sankaribylinoissa ihanteellinen sankari taistelee hirviöitä ja sotajoukkoja vastaan, kun taas novellibylinat kertovat arkisemmista asioista, esimerkiksi novellibylina Sadko sisältää satumotiiveja (Harvilahti 1985, 13, 16).

1.4.1 Bylinoiden synty ja leviäminen

Oinaan käsityksen mukaan bylinoiden syntyhistoriasta ei ole konkreettisia todisteita ja siksi se onkin tutkijoiden otaksumien varassa. Neuvostoliiton aikana folkloristien oli hyväksyttävä puolueen ja hallituksen kanta työkansasta bylinoiden luoja. Oinaan mukaan on kuitenkin todennäköistä, että niiden alkuperäinen muoto on peräisin aristokraattisilta ammattilaulajilta, vaikka tavallinen kansa on säilyttänyt, muunnellut ja laulanut niitä sekä todennäköisesti myös luonut uusia valmiiden mallien pohjalta (Oinas 1987, 224).

Oinaan mukaan bylinat säilyivät parhaiten Euroopan puoleisen Venäjän pohjoisilla alueilla, mutta eivät luultavasti ole sieltä lähtöisin. Hän perustaa käsityksensä ensinnäkin siihen, että runoissa mainitaan säännöllisesti etelävenäläisiä kaupunkeja, kuten Tšernigov, Kiova ja Smolensk. Toisena todisteena hän pitää sitä, että *gusljarit* eli hovirunoilijat kiertelivät yhdessä alemmasta luokasta olevien laulajien ja ilveilijöiden, *skomorohien* kanssa, jolloin näistä tuli käytännössä hovirunoilijoiden tradition perijöitä. *Skomorohit* alkoivat vetäytyä papiston hyökkäysten vuoksi pohjoiseen 1600-luvulla ja veivät bylinatraditionsa mukanaan. Myöhemmin, Pietari Suuren valloitusten johdosta pohjoiset alueet eristyivät kulttuurikeskuksista ja yhteydet ulkomaailmaan katkesivat Aunuksen kautta kulkevan

kauppatien menetettyä merkityksensä. Näin bylinarunous jäi elämään pohjoiseen (Oinas 1987, 224–225).

1.4.2 Kansanperinteen keruu ja taltiointi Venäjällä

Bylinarunoutta on tallennettu kalevalarunon tapaan runonkeruumatkoilla kansan keskuudessa. Vuonna 1804 julkaistiin nimellä *Древние русские стихотворения*, 'Muinaisia venäläisiä runoja' ensimmäinen aitoja bylinoita ja eppistä runoutta sisältävä kokoelmateos. Teoksen kokoajaksi merkityn Kirša Danilovin henkilöllisyyttä ei ole selvitetty ja runojen alkuperä on niin ikään jäänyt hämäräksi (Harvilahti 1985, 19).

Varsinaisesti kansanperinteen keruu ja taltiointi Venäjällä alkoi 1800-luvun alkupuoliskolla slavofiilien kansallisromanttisen aatesuunnan kansanperinteen harrastajien vaikutuksesta. Systemaattisen keruutyön käynnisti P. V. Kirejevski pääavustajanaan runoilija N.M. Jazykov. Työhön osallistivat kirjeitse mm. kuuluisat kirjailijat Aleksander Puškin ja Nikolai Gogol, Venäjän kielen selittävän sanakirjan tekijä Vladimir Dal ja suuri joukko tuntemattomampia kerääjiä eri puolilta maata. Runoepiikan kerääjistä merkityksillisin oli kuitenkin P.N. Rybnikov, joka sai kipinän keruutyöhön ollessaan karkotuksessa Petroskoissa ja kuullessaan vanhan miehen runonlaulua. Rybnikovin työ tuotti 224 eppistä runotekstiä (165 bylinaa).

Suurimerkityksistä kansankulttuurin tutkimuksen kehityksessä oli vuonna 1846 perustetun Venäjän maantieteellisen seuran työ. Seura hyödynsi syrjäseuduille tehtyjen tutkimusretkien tuloksia eri puolille Venäjää perustamiensa sivutoimistojen avulla. Seura tallensi myös kansanrunoutta ja sen toiminta vaikutti positiivisesti kansanperinteen keruunostuksen leviämiseen eri puolille Venäjää.

Neuvostoliiton aikana bylinoiden taltiointiperinnettä jatkettiin mm. Taidetutkimuksen valtionakatemia järjestämällä suurella keruuprojektilla 1926–1928 *По следам Рыбникова и Гильфердинга, 'Rybnikovin ja Gilferdingin jäljillä'*. Kolmen keruuretkien tuloksena saatiin taltioituksi 370 tekstiä. Myös Leningradin taidehistorian instituutti järjesti keruuretkiä mm. Luoteis-Venäjän bylina-alueille. Vielä toisen maailmansodan jälkeen jonkin verran runoepiikkaa on saatu talteen myös Siperiasta ja kasakka-alueilta. (Harvilahti, 1985, 19–27).

1.4.3 Bylinoiden tutkimuksesta

Lauri Harvilahden mukaan bylinoiden syntyteorioihin liittyen Venäjällä on useita koulukuntia, jotka selittävät bylinoiden ja niiden henkilöiden synnyn ja olemuksen kukin omalla tavallaan. Näistä koulukunnista esiteltäköön tässä lyhyesti muutamia.

Esimerkiksi Keski-Euroopassa 1800-luvun puolivälissä vaikuttaneen luonnonmyyttisen tutkimussuunnan mukaan kansanrunous liittyi tiiviisti mytologiaan. Tämän tutkimussuunnan venäläisen suuntauksen, **mytologisen koulukunnan** tärkeimmät edustajat olivat F.I. Buslaev, A.N. Afanasev ja Orest Miller. Tämän koulukunnan mukaan alun perin mytologiset eepiset runot olivat vähitellen kehittyneet sankariepiikaksi ja saaneet lisäpiirteitä historiallisista tapahtumista ja näin vähitellen hioutuneet lopulliseen muotoonsa. Mytologisen koulukunnan mukaan bylinatekstien pohjalta olisi mahdollista rekonstruoida muinainen mytologinen järjestelmä, jossa bylinahahmot perustuivat muinaisiin myyttisiin hahmoihin. Esimerkiksi Ilja Murometsin uskottiin symboloivan ukkosenjumalaa ja Solovei-ryöväri oli demoni. Nuolet, joilla Ilja Muromets kukistaa Solovein, symboloivat puolestaan salamoita (Harvilahti 1985, 133).

Komparativistisen koulukunnan bylinateoria perustui Teodor Benfeyn teesiin kaikkien satujen intialaisesta syntyperästä. Benfeyn innoittama komparativistinen tutkimusharrastus piti tärkeimpänä tehtävänä kansanperinteen välittämistä kansalta toiselle. Venäjällä vaikuttaneen tutkimussuuntauksen tärkeimmät edustajat olivat V.V. Stasov, G.N. Potanin, ja A.N. Veselovski. Komparativistien tutkimuksella oli evolutionistiset lähtökohdat. He uskoivat Darwinin luomien lainalaisten kehityskulkujen teorioiden pätevän myös mm. kansanrunoudentutkimukseen (Harvilahti 1985, 134–135).

Historiallisen koulukunnan huomattavin auktoriteetti oli Vsevolod Miller. Tämän koulukunnan mukaan bylinat ovat tavallaan suullinen kronikkakokoelma, josta voidaan löytää faktatietoa historian tapahtumista. Koulukunnan edustajat pyrkivät etsimään sankareille ja tapahtumille historiallisia selityksiä vertailemalla varsinaisten kronikoiden ja bylinoiden tietoja. Millerin mukaan bylinaperinne oli lähtöisin ruhtinashoveista mutta turmeltui ja taantui jouduttuaan alempien yhteiskuntaluokkien välittämäksi perinteeksi (Harvilahti 1985, 135).

Neuvostoliittolaisessa bylinatutkimuksessa oleellista on ollut runouden kansanomaisen ja aatteellisen sisällön korostaminen. V. J. Proppin teosta *Русский героический эпос*, 'Venäläinen sankariepos' pidetään marxilais-leniniläisen bylinatutkimuksen perusteoksena. Sen mukaan tutkimuksen tulisi selvittää kunkin runon takana oleva aatemaailma, joka ilmentää syntyäikansa yhteiskunnallisen kehityksen aikakautta. Proppin mukaan eppiset runot ovat hioutuneet, muotoutuneet ja täydellistyneet vuosisatojen luomisprosessin aikana ja ne ilmaisevat koko kansan vuosisataisia ihanteita.

1.5 Kalevalan venäjännösten aikaisempi tutkimus

Runouden kääntämistä koskevaa tutkimusta on Suomessakin kirjoitettu jonkin verran. Kalevalan kääntämisen vaikeuksiin on perehtynyt saksalainen Gisbert Jänicke tutkimuksessaan *Kalewaland – Das finnische Epos und die Problematik der Epikübersetzung*. Kalevalan venäjännöksiä on tutkinut progradu-työssään Väinämöinen Venäjällä (2002) Hanni Hyvärinen. Se käsittelee Leonid Belskin sekä Eino Kiurun ja Armas Mišinin Kalevala-käännösten tyylikeinoja venäjänkielisten rinnakkaistekstien valossa. Rinnakkaisteksteinä Hyvärinen käyttää bylinoita, venäläistä eppistä runoa ja *rituaalirunoutta*.

Teoreettisena viitekehyksenä Hyvärisen (2002, 2) tutkimuksessa on polysysteemiteoria, normit ja runouden kääntämisen teoria. Tutkijan mukaan polysysteemiteoria liittyy käännökset ja kääntämisen kehityksen suurempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin ja perustelee ajan kuluessa tapahtuvaa muutospainetta ja tekstien välistä vuorovaikutusta, joka on syynä sille että teksti on käännettävä uudelleen.

Peruskysymyksenä Hyvärisen työssä on tyylikeinon rooli kansanrunouden kääntämisessä. Tutkimusasetelma perustuu uudelleenkäännöshypoteesiin, jonka mukaan ensimmäinen käännös (Leonid Belski) olisi kotoutetumpi eli lähempänä rinnakkaistekstejä. Hypoteesin mukaisesti Hyvärinen olettaa, että vanhempaan käännökseen on välittynyt enemmän bylinoissa käytettyjä tyylikeinoja ja vähemmän Kalevalassa käytettyjä ja uudempaan käännökseen päinvastoin enemmän kalevalaisen runon tyylikeinoja kuin venäläisessä kansanrunoudessa käytettyjä.

Tutkittaviksi tyylikeinoiksi Hyvärinen on valinnut Kalevalasta säkeenkerron ja alkusoinnun ja venäläisistä teksteistä *anaforan*, *riimin* ja lisäsanat. Lisäksi hän on kommentoinut lyhyesti rytmikkaa.

(Hyvärinen 2002, 38)

Hyvärisen tutkimuksen tulokset osoittivat tyylikeinojen käytön riimin käyttöä lukuun ottamatta useimmiten tukevan uudelleenikäännöshypoteesia. Alkusoinnun, lisäsanojen ja erityisesti säkeenkerron kohdalla Belskin käänös oli Hyvärisen mukaan selvästi lähempänä rinnakkaistekstejä kuin Kiurun ja Mišinin. Hyvärisen mukaan polysysteemiteoriaan perustuva muutospainne ja sitä kautta tarve uudelleenikäntämislle johtunee Kalevalan tapauksessa ensinnäkin sanaston vanhenemisesta ja toiseksi siitä että Kalevalaa on menneinä vuosikymmeninä pidetty sankarieepoksena ja käänöksen tulee vastata tätä mielikuvaa.¹ (Hyvärinen 2002, 56-57).

1.6 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineiston perustekstiksi valittiin alun perin 15 runoa suomenkielisestä Kalevalasta (runot 1-5, 23-27 ja 46-50) ja vastaavat runot kahdesta venäjänkielisestä käänöksestä, joista toinen on Leonid Belskin alun perin vuonna 1888 julkaistusta käänöksestä 40-jäsenisen työryhmän 1977 työstämä uusi versio ja toinen Eino Kiurun ja Armas Mišinin vuonna 1998 julkaistu käänös. Pituudeltaan valitut runot ovat yhteensä 7795 säettä. Kyseiset teokset valittiin sillä perusteella, että Belskin käänös on klassikko ja sen käänntämisen ajankohta on melko lähellä alkuperäisteoksen julkaisuajankohtaa, kun taas Kiurun ja Mišinin käänös edustaa nykyaikaa ja on ilmeisesti nykypäivänä luetuin käänös.

Tutkimuksen edetessä kävi selväksi, että valittu aineistomäärä on pro gradu -tutkielman aineistoksi liian laaja ja koko aineiston analysoinnista tulisi liian työläs. Tämän vuoksi päädyttiin rajaamaan aineisto siten, että perustekstiksi valittiin Kalevalan laulut 1, 2 Kalevalan alkupuolelta, 26 keskiosasta ja 49 ja 50 lopusta.

¹ Vrt kuitenkin uudelleenikäännöshypoteesin kritiikkiä esim. Paloposki & Koskinen ja Koskinen & Paloposki

Aineistosta valittiin symmetriset säkeet, joissa on subjekti tai objekti ja predikaatti ja säkeenkerrossa molemmille synonyyminen vastine. Tämänäntyyppisen säkeen ehdot täyttää esimerkiksi säepari *vaaksan varsi vanhenevi,/ koko ruumis runnahtavi*, jossa sanat *varsi* ja *ruumis* sekä *vanhenevi* ja *runnahtavi* vastaavat kerrossa toisiaan. Esimerkki epäsymmetrisestä säeparista on *teenkö tuulehen tupani,/ aalloillen asuinsijani*, jossa verbi *teenkö* on molemmille säkeille yhteinen, eli siltä puuttuu kertovastine. Lainkaan säkeenkertoa ei ole esimerkiksi säeparissa *Vaka vanha Väinämöinen/ teetti kirvehen terävän*. Lisäksi tutkittavasta aineistosta on rajattu pois sellaiset säkeenkerrot, joissa ei esiinny verbiä, esimerkiksi *nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen*.

Aineisto on jaettu kahteen ryhmään, joista ensimmäisessä esiintyy synonyyminen ja toisessa analoginen säkeenkerto. Synonyyminen säkeenkerto on tunnistettu joko sanakirjatiedon (käytössä ovat Aimo Turusen *Kalevalan sanakirja* ja Toivo Vuorelan *Kansatieteen sanasto*) tai kontekstin perusteella. Joissakin tapauksissa konteksti on ainoa tekijä, joka määrää säkeenkerrossa käytetyn käsitevastineen synonyymiseksi. Käypä esimerkki tästä on synonyyminen säkeenkerto jäniksen juoksusta: *Läksi jänis juoksemahan,/ pitkäkorva piippomahan/ vääräsääri vääntämähän,/ risticuu ripottamahan*.

Näin jaotellusta aineistosta, josta koostuu yhteensä 348 säettä synonyymista säkeenkertoa, tehtiin analyysi yllä kuvatut ehdot täyttävillä synonyymisillä säkeillä. Säkeet on analysoitu joko yksittäin tai kahden, kolmen tai neljän säkeen kokonaisuuksina. Tällaisia säeryhmiä analysoitavassa aineistossa on 168 kpl (liite 1). Analogisia säkeitä on tarkasteltu ainoastaan kursorisesti.

Vertailuaineistona käytetään venäjänkielistä kansanrunoutta V.P Anikinan, D.S Lihatšovin ja T.N Mihelsonin toimittamasta kokoomateoksesta *Былины – русские народные сказки – древнерусские повести* 'Bylinoita, venäläisiä kansansatuja, muinaisvenäläisiä kertomuksia'. Teoksesta on valittu vertailua varten bylina *Илья Муромец и Калин-царь* 'Ilja Muromets ja Kalin-tsaari'. Bylinoista on tarkasteltu säkeenkertoa ja säkeen pituutta verrattuna kalevalamittaiseen säkeeseen. Yksityiskohtaista analyysia bylinasäkeille ei ole tehty. Tutkimuksen painopiste on selkeästi venäjännösten käänösratkaisujen ja muiden ominaisuuksien keskinäisessä vertailussa.

1.7 Tutkimusmenetelmä ja työn rakenne

Tutkimusmenetelmänä käytetään Kalevalan kahden eri käännöksen kääntäjien käännösratkaisujen vertailua morfologisen ja semanttisen analyysin avulla. Analyysissa vertaillaan erilaisten säeparallelismien esiintymistä käännöksissä ja alkuteoksessa. Tämän lisäksi tutkitaan säkeenkerron verbi- ja substantiivisyronyymien kääntämistä, jälkimmäisen säkeen lisä- tai koloratiivisen informaation välittymisessä käännösten kohdekielelle. Myös säkeiden semanttiseen ekvivalenssiin kiinnitetään jonkin verran huomiota. Tutkimus pyrkii siis olemaan jonkinlainen yleiskatsaus Kalevalan venäjäntämisen muutamiin yksityiskohtiin. Työ koostuu johdantoluvun lisäksi kolmesta teoriaa käsittelevästä luvusta, kaksi lukua käsittävästä empiirisestä osasta ja johtopäätöksistä.

Työn johdantoluvussa käsitellään aiheen taustaa, kerrotaan Kalevalan ja bylinarunouden syntyvaiheista ja keräämisestä sekä esitellään pintapuolisesti bylinatutkimusta. Luvussa kerrotaan lisäksi lyhyesti Kalevalan merkityksestä Nyky-Suomessa ja aikaisemmasta aiheeseen liittyvästä tutkimuksesta sekä esitellään tutkimusaineisto. Toisessa luvussa määritellään työssä käytetyt runousopilliset termit ja keskitytään tutkimusongelmiin ja tutkimuskysymyksiin ja kolmannessa esitellään lyhyesti poettisen tekstin ja perinnerunouden kääntämistä yleensä. Neljäs luku käsittelee lyhyesti synonymian ja poetiikan tutkimuksen teoriaa, viidennessä vertaillaan kalevala- ja bylinatekstien ominaisuuksia, kuudes esittelee tutkimuksen tulokset ja seitsemäs loppupäätelmät.

2. TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ

Tässä luvussa on esitelty työssä käytetyt runousopilliset termit aihepiireittäin ja niiden merkitys tässä työssä.

2.1 Kansanrunous

Kansanrunous käsittää kansan muistin varassa suullisena perimätietona säilyneet mielikuvituksen tuotteet, joiden tekijää ei yleensä tunneta. (<http://fi.wikipedia.org/wiki>)

Bylina¹ tarkoittaa venäläistä muinaisrunoa. Sana bylina on substantiivijohdos venäjän olla-verbin *быть* menneen ajan muodosta. Venäläisen kertomarunouden ydinosa, bylinarunous, on muinaisrunoutta samoin kuin kalevalainenkin runous ja sitä on esitetty laulamalla kuten kalevalaistakin runoutta.

Kuten nimityksen alkuperä bylina 'jokin, joka on ollut' antaa aiheen olettaa, runojen uskotaan pohjautuvan todellisiin menneisyyden tapahtumiin. Venäläiset runonlaulajat ovat kertoneet uskovansa bylinoiden todenperäisyyteen ja siihen että ne ovat isien pyhä perintö, joka on tallennettava sellaisenaan siihen mitään lisäämättä ja siitä mitään poistamatta. Bylinoiden kieli on säilyttänyt runsaasti syntaktisesti, leksikaalisesti ja morfologisesti arkaaisia piirteitä.

Bylinarunous muodostaa tyyli- ja rakennepiirteiltään kohtalaisen kiinteän ryhmän. Yleensä bylinarunous on jaoteltu sankari- ja novellibylinoihin, vaikka sen aihevalikoima on erittäin kirjava eikä jaottelu siten useinkaan ole aivan selvä. Sankari- ja novellibylinoiden oleellisin ero on siinä, että sankaribylinoissa kuvataan taisteluja hirviöitä tai vihollisia vastaan, kun taas novellibylinat kertovat arkisista asioista ja sotaisat uroteot puuttuvat niistä. (Harvilahti 1985, 8–10)

Kalevalaisen kansanrunouden eli suomalaisen muinaisrunouden erottaa muusta kansanrunoudesta, esimerkiksi itkuvirsistä ja riimillisistä kansanlauluista, runomitta ja arkaaiset tyylipiirteet. Tällä yleisnimityksellä tarkoitetaan kaikkea kalevalamittaista kansanrunoutta. Kalevalainen runous on itse

¹ Pohjoisilla alueilla käytettiin nimitystä *starina* tai *starinka*, jotka ovat johdoksia adjektiivista *cmap*, 'vanha', josta suomen sana 'tarina' juontanee juurensa.

asiassa loitsuja lukuun ottamatta laulettua runoutta, joten oikeampi nimitys sille olisi *kalevalainen lauluperinne*. (<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/terminologia.htm>)

Kalevalaisen kansanrunouden eri lajeja ovat mm. **eeppinen** runous eli monivaiheisesta toiminnasta kertova runous ja **rituaalirunous**, joka liittyy erityisissä paikoissa, tilanteissa ja usein erityisinä ajankohtina suoritettaviin riitteihin (< lat. ritus `pyhä toimitus`). Kalevalan esimerkkejä rituaalirunoudesta ovat häärunot, laulut 23 ja 24. (<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/terminologia.htm>)

Rituaalirunouteen lasketaan kuuluviksi myös **loitsut**, jotka ovat tiettyyn kaavaan vakiintuneita, suorasanaisia tai runomittaisia sanakaavoja, joiden esittämisen uskotaan välittömästi aiheuttavan tai estävän jotakin tai pakottavan yliluonnollisen olennon taipumaan loitsijan tahtoon. Kalevalan esimerkkejä syntyloitsuista ovat mm. Lemminkäisen kuolema laulun 14 säkeissä 415–424 ja selviytyminen syntyloitsun avulla laulun 26 säkeissä 691–776. Syntyloitsun voima perustuu olennon tai voiman, johon halutaan vaikuttaa, synnyn, olemuksen ja aseman tietämiseen ja kertomiseen. (<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/terminologia.htm>, ks. myös <http://fi.wikipedia.org/wiki/>, esimerkit tämän työn tekijän).

2.2 Metriikka, runomitta ja runojalka

”Sanan laajimmassa mielessä voidaan rytmiksi sanoa kaikentapaista osien suhtautumista kokonaisuuteensa”, toteaa Ilmari Krohn (Sadeniemi 1949, 5). Professori Pentti Leinon määritelmän mukaan **metriikalla** tarkoitetaan runon rytmisen säännönmukaisuuden formaalista kuvausta. Sen tulee osoittaa täsmällisesti ne periaatteet, joiden mukaisesti kielellinen aines on järjestynyt runoissa ja muissa mitallisissa teksteissä. Metriselle kuvaukselle ei riitä pelkkä tavarakenteen kuvaaminen, koska mitallisessa runossa rytmi on säännöllinen, mikä edellyttää jonkinlaisen invariantin olemassaoloa. Metrisen kuvauksen tehtävä on tämän invariantin paljastaminen kuvaamalla runon metrinen struktuuri ja ne rajoitukset, jotka se kielelliselle ainekselle asettaa. (Leino 1982, 12, 16).

Jakobson muistuttaa, että metriikasta puhuttaessa on tehtävä ero **runomitan** ja yksittäisen **runon** välillä. Runomitta on runon muuttumaton, abstrakti kaava jonka toteutuma yksittäinen runo on. Runo

taas on yksilöllinen rytmien kokonaisuus jossa kaava voi toteutua vain muunnelmina (Kantokorpi ym. 1990, 53)

Runojalka eli tahti on **runomitan** perusyksikkö. Se koostuu tavujaksosta, jossa on tavallisesti 2–4 tavua. Näistä on yleisimmin yksi painollinen ja loput painottomia. Kussakin runojalassa olennaista on painottomien ja painollisten tavujen järjestys, minkä mukaan ne on nimetty. (<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/terminologia.htm>)

2.3 Kalevalamitta ja sen ominaispiirteet

Kalevalamitta on suomen kielen kehittämä mitta, joka edustaa omaa metristä systeemiään (Kantokorpi ym. 1990, 58). Kalevalamitta on Kalevalassa käytetty runomitta, joka pohjautuu **nelipolviseen I. neli-iskuseen trokeeseen**, mutta on selvästi rytmiltään vaihtelevampi, koska sitä on elävöitetty daktyyli-, murto ja peonisäkeillä. Nelipolvisessa trokeessa neljässä peräkkäisessä tavussa laskutavu seuraa nousutavua seuraavasti (+ edustaa nousu- ja o laskutavua):

+ o / + o / + o / + o. (**puhut/teli, lau/sut/te/li**) (Rintala, 1999, 17–18).

Pentti Leino on kiteyttänyt kalevalamitan mittasäännöt seuraavasti (Kantokorpi ym. 1990, 60):

- pitkä pääpainollinen tavu ei saa esiintyä laskuasemassa
- lyhyt pääpainollinen tavu ei saa esiintyä nousuasemassa
- rajoitukset eivät koske säkeen ensimmäistä nousu- tai laskuasemaa

Pitkiksi tavuiksi lasketaan joko konsonanttiin tai pitkään vokaaliin päättyvät tavut (**ak-ka, tuu-li**) ja lyhyiksi yhteen vokaaliin päättyvät tavut (**pri-ha, tu-li**) (Kantokorpi ym 1990, 60).

Murtosäkeellä tarkoitetaan runosäettä, jossa runojalan laskuun osuvaa ensitavua murretaan I. poljetaan, jolloin tavu- ja sanapaino eriävät: + o o/o +/ o + (lähte/vi ko/hin ko/tia – painoton tavu on kursivoitu). Murtosäkeissä on aina ainakin yksi tavuluvultaan pariton sana, kolmi-, viisi- tai seitsentavu. Edellisten lisäksi säkeessä voi olla kaksi- ja nelitavuja. (Rintala, 1999, 28).

Kalevalassa esiintyy myös **daktyylia**, joka on nousutavusta ja sitä seuraavista kahdesta laskutavusta muodostuva runojalka: (+ edustaa nousu- ja o laskutavua): /+ o o / (**laski / laulellen / vesiä** – +o /+ o o / +o, keskimäinen runojalka on daktyyli). (Rintala, 1999, 17–18).

Laulettuna Kalevalan kaikki säkeet ovat kuitenkin nelipolvista trokeeta, koska daktyylisessäkin runossa runomitan nousut ja laskut osuvat samoihin kohtiin kuin nelipolvisessa trokeessa. Sen sijaan lausuttuna runomitta muuttuu puolittain daktyyliseksi. Kalevalamitan oleellisin tehokeino on jännite runomitan ja puheen luonnollisen tavupainon välillä (murtosäkeet), mikä tekee runomitan rytmillisesti vaihtelevaksi. Tällainen erityisesti suomen kielelle ominainen metrinen ilmiö on harvinainen. (Rintala, 1999, 29).

Viskurilaki on kalevalamitassa ja suomen kielessä muutenkin vaikuttava laki, jonka mukaan raskaampi aines (pitempi sana) viskautuu säkeen loppuun ja kevyempi aines (lyhyet sanat) asettuvat säkeen alkuun: *pata kiehui, paukutteli*. (Rintala, 1999, 27, esimerkki tämän työn tekijän)

2.4 Bylinamitta ja sen ominaispiirteet

Bylinamitta on bylinarunoudessa käytettävä runomitta, jota ei voi tarkoin määrittellä klassisen metriikan termeillä, mutta Harvilahti (1985, 93) määrittelee Pohjois-venäläisen sankariteoksen yleisiä tuntomerkkejä seuraavasti:

- säkeessä on yleisimmin 9-13 tavua, joista *tavallisesti* kolme on painollisia
- painollisten tavujen välissä olevien painottomien tavujen määrä vaihtelee yhdestä kolmeen
- säkeen ensimmäistä painollista tavua edeltää yleensä kaksi painotonta tavua
- kolmanneksi viimeinen tavu on *miltei* säännöllisesti painollinen” (kursivoinnit Harvilahden).

Bylinarunoudessa käytetään myös **lisäsanoina** joitakin partikkeleita, konjunktioita pronomineja ja prepositioita. Näillä ei sinänsä ole varsinaista merkitystä runokontekstissa vaan niitä käytetään runomittaa ja säkeen pituutta säätelevinä elementteinä. (Harvilahti 1985, 90).

Vartalontoistorakenne eli **figura etymologica** tarkoittaa ilmauksen tehostamiseksi käytettävää toistoa: *mustan-musta* (Harvilahti 1985, 92).

Metonymia merkitsee sanan korvaamista siihen ajatuksellisesti tai merkityksellisesti liittyvällä sanalla, esimerkiksi erityiskäsite voidaan korvata yleiskäsitteellä tai päinvastoin. Harvilahti mainitsee

esimerkiksi vieraasta sotajoukosta käytettävän metonymian nimityksen *сила* 'voima' tai *силушка* (edellisen diminutiivimuoto) (Harvilahti 1985, 129).

Läheisesti metonymian sukuinen tyylipiirre on **synekdokee**, jossa asia tai käsite ilmaistaan kokonaisuuden asemesta osalla tai päinvastoin. Harvilahden esimerkissä Tšernigovin kaupungin piirityksestä on valittu edustamaan eläimiä ja lintuja kokonaisuutena synekdokeina käytettävät *susi* ja *korppi* (Harvilahti 1985, 129).

Liioittelukuvat eli **hyperbolat** ovat sankarirunouden tyypillisimpinä tyylikeinoja myös. Harvilahti mainitsee hyperbolisina esimerkkeinä jokien ja järvien yli loikkivan hevosen ja sotajoukon lyömisen yksinään (Harvilahti 1985, 129).

Epiteetillä eli lisämääreellä tarkoitetaan yleensä substantiivin adjektiiviattribuuttista lisämäärettä, joka voi olla **pysyväsepiteetti** siten, että sama substantiivi saa aina saman pysyväsepiteetin: *pyhä Venäjä* ja sanat *koivu*, *joutsen*, *päivä* ja *käsi* saavat epiteetin *valkoinen*. Substantiivi voi saada myös **tilannekohtaisen** tai **satunnaisepiteetin**, joka vaihtelee (Harvilahti 1985, 88-89).

2.5 Parallelismit

Runousopissa esiintyy kahta lajia **kohosteisuutta**, **poikkeavuus I. deviaatio** ja **parallelismi**. Deviaatiolla tarkoitetaan sääntöjen rikkomista, parallelismilla kielellisen ilmauksen ”ylimääräistä säännönmukaisuutta”. Englantilaisen runoilijan Gerard Manley Hopkinsin mukaan ”runouden taide perustuu parallelismin periaatteeseen”. (Kantokorpi ym. 1990, 44, 48).

Helsingin yliopiston folkloristiikan laitoksen käyttämän terminologian mukaan parallelismi on yleisnimitys tyylikeinolle, jossa esimerkiksi äänne, sana tai kokonainen säe toistuu tai saa rinnalleen synonyymisen, tai analogisen paralleelin eli yhdensuuntaiskuvion. **Säeparallelismeihin** luetaan kuuluviksi erilaiset soinnut ja säkeenkerrot. (<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/terminologia.htm>)

Allitteraatiolla eli alkusoinnalla tarkoitetaan peräkkäisten sanojen ensimmäisen tai kahden ensimmäisen äänteen toistumista runossa. **Vahvassa allitteraatioissa** peräkkäisissä sanoissa toistuvat

joko konsonantin ja vokaalin yhdistelmä: *hattaroitten hallitsija* tai vokaali ja vokaali: *ukko uunilta urahti*. **Heikossa allitteraatiossa** sen sijaan toistuu ainoastaan sanan ensimmäinen konsonantti: *kolme kullaista käkeä*. Heikoksi allitteraatioksi lasketaan myös kaksi eri vokaalilla alkavaa sanaa: *yhen otrasen jyvistä*. (<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/terminologia.htm>)

Assonanssi tarkoittaa sisäsointua, jossa sama tavu toistuu peräkkäisten sanojen sisällä: *saranan narajamatta*. **Anafora** sen sijaan toistaa lauseen alusta yhden tai useamman sanan: *aika on syntyä, aika kuolla* ja vastaavasti **epifora** lauseen lopusta yhden tai useamman sanan.

Säkeenkerrolla tarkoitetaan säkeen osan, koko säkeen tai säeparin sisällön kertaamista synonyymisesti tai analogisesti muunnellen. Jälkisäkeet vastaavat myös syntaktisesti pääsäkeitä eli normaalisti jälkisäkeessä on samat lauseenjäsenet kuin pääsäkeessä. Säkeenkerto voi olla säkeensisäinen, jolloin säkeen loppuosa kertailee alkuosan: *jo vetihe, vierähtihe*. Yksinkertainen säkeenkerto toistaa yhden kokonaisen säkeen: *saneli sanoilla noilla/ lausui noilla lausehilla*, säeparin kerto puolestaan kaksi säettä: *ajavi, karettelvi/ ajoi soita, ajoi maita/ ajoi aavoja ahoja/ Kulki päivän, kulki toisen*.

Säkeenkerron käsitevastine voi olla merkitykseltään **synonyyminen** eli samaa tarkoittava: *pane korret korttumahan/ sekä varret varttumahan* tai **analoginen** eli samantapainen: *mesimarja mainittaissa, kulta kuiskuteltaessa*. Analoginen käsitevastine voi olla merkitykseltään myös **antiteettinen** eli vastakohtainen: *toki läksi, ei totellut*. Analogisiin säkeenkertotyyppeihin luetaan lisäksi **vaihtelukerto**, joka jatkaa edellisen säkeen ajatusta uudella samantapaisella asialla: *ratsuin ajettavaksi, kovin kengin käytäväksi*, sekä **luettelokerto**: *Tahi potkin pohjan puhki/ levittelen liisteheksi/ korjasi pilasteheksi/ rämäksi re'en retukan*. (Rintala, 1999, 66–69, osa esimerkeistä tämän työn tekijän. Ks. myös Harvilahti 1985, 95)

Varsinaisen säkeenkerron lisäksi Kalevalassa esiintyy myös **säerakenteen kertoa**. Vastoin mitan luonnetta päätemorfeemin toistuminen aiheuttaa loppusoinnun syntymisen (*Lasketellos laukkiotsa,/ vaskisista valjahista,/ tinaisista rinnuksista/ Rahaisista rahkehista/ vesaisista vempelistä*). (Rintala, 1999, 69–72)

Riimillä tarkoitetaan loppusointua, joka on säkeiden loppuun sijoittuva äännetoisto, joka alkaa säkeen viimeisessä nousussa olevan tavun ensimmäisestä vokaalista: *surullinen tapaus, sellaista on vapaus*. Riimi toistaa sitomiensa tavujen metrisen rakenteen lisäksi äänteet sinänsä (Kantokorpi ym., 1990, 68. Esimerkki Lauri Viidan runosta *Kapina*).

2.6 Tutkimusongelma ja tutkimusasetelma

Tässä työssä tarkastellaan Kalevalan synonyymisessa säkeenkerrossa esiintyvien synonyymien sekä siinä erilaisten säkeensisäisten parallelismien kääntämistä kahdessa Kalevalan venäjännöksessä.

Ongelmallisinta kääntämisen kannalta ovat Kalevalassa esiintyvät koloratiiviset synonyymit, jotka ovat tavallaan runomitan vaatimuksesta ja sen ehdoilla syntyneet, eivätkä välttämättä suomen kielessäkään muussa kontekstissa ole ymmärrettävissä tai tarkoittavat kokonaan muuta kuin Kalevalan säkeissä kulloisessakin kontekstissaan. Tämänäköiset synonyymit eivät ole kuitenkaan mielivaltaisesti keksittyjä, vaan sekä semantiikkansa, foneettisen ulkoasunsa että tavumääränsä puolesta poeettisen funktionsa täyttäviä niin että lukija ymmärtää niiden kulloisenkin merkityksen kontekstissaan.

Tässä työssä pyritään selvittämään, miten näitä synonyymeja on käännetty eli millaisia käännösvariantteja kohdekieleessä on käytetty, ja millä tavalla kahden eri kääntäjän käännösratkaisut eroavat toisistaan. Kiinnostavaa on, ovatko käännösvariantit ekvivalentteja lähdekielisten kanssa, eli onko alkuteoksen verbien koloratiivisten synonyymien sisältämä lisäinformaatio pystytty välittämään kohdekieleen ja ovatko käännösvariantit samanaikaisesti kalevalamittaiselta kuulostavia tai siihen jollakin lailla sopivia. Molemmat kääntäjähän vaikuttavat selvästi tavoitelleen kalevalamittaa, mikä näkyy ainakin siitä että käännösten mitta muistuttaa Kalevalan säettä tavumäärän ja säkeenpituuden puolesta.

Alustavan käännöstekstien tarkastelun perusteella oletan, että verbin synonyymisessa säkeenkerrossa käytettyjä koloratiivisia synonyymeja vastaavia sanoja ei kohdekieleessä varsinaisesti ole ja ettei niiden sisältämää lisäinformaatiota ole ainakaan kaikissa tapauksissa pystytty välittämään kohdekieleen. Kiinnostava kysymys sen sijaan on, miten ongelma on ratkaistu ja se, löytyykö käännösten analyysissa tekijöitä, jotka selvästi määräisivät tietyn synonyymien tai synonyymisen ilmaisun tiettyyn kontekstiin.

Tällaisia tekijöitä voisivat olla esimerkiksi tavujen määrä, foneettiset tai mittaan liittyvät seikat tai jokin näiden yhdistelmistä. Alustavan tarkastelun perusteella ainakin tavumäärä näyttäisi useimmissa tapauksissa vastaavan kalevalamitan tavumäärää.

Kalevala- ja bylinamittaisessa runossa on periaatteessa samantapaisia ominaispiirteitä, kuten tutkimuksessa tarkasteltava säkeenkerto, mutta bylinasäe poikkeaa kuitenkin Kalevalan säkeestä selvästi. Alustavan tarkastelun perusteella näyttää siltä, että säkeenkertoa on noudatettu melko tarkasti. Sen sijaan säkeensisäisen parallelismin muotoja ei käänöksissä tunnu olevan läheskään samassa määrin.

Synonyymien määrän oletan olevan selvästi suuremman alkuperäisessä Kalevalassa kuin käänöksissä. Verbisynonyymien määrää käänöksissä lisää samantavaloisen verbin muuntelu prefiksein ja aspektein, mutta olettaisin määrän siitä huolimatta jäävän vähäisemmäksi kuin Kalevalassa. Samoin substantiivisyronyymeja vaikuttaa olevan selvästi vähemmän käänöksissä kuin lähdetekstissä.

Käännettäessä vieraalle kielelle jokainen kirjallinen taideteos muuntuu väistämättä, eikä kaikkia lähdetekstin merkitysvivahteita pystytä välittämään kohdekielelle taidokkaassakaan käänöksessä. Alkuperäisteoksen kieleen hyvin istuva runomitta saattaa kuulostaa omituiselta käännettynä ja vieraaseen kieleen enemmän tai vähemmän onnistuneesti istutettuna.

Kuitenkin esimerkkejä onnistuneesta runouden kääntämisestä ja vieraan runomitan kieleen kotiuttamisesta on olemassa. Tällaisista yksittäisistä runomittaan liittyvistä tyylikeinoista mainittakoon vaikkapa loppusointu, joka on suomen kieleen kotiutunut. Samoin suomen kielelle vieras heksametrimitta, jolle on käännetty muinaiskreikkalaista runoutta, kuten Homeroksen Ilias ja Odysseia, on saatu luontevasti istumaan suomen kieleen, eikä se tee kielelle väkivaltaa. Sen sijaan se antaa suomalaiselle jonkinlaisen mielikuvan siitä, miltä muinaiskreikkalainen runomitta on kuulostanut. Samoin luontuvat suomen kieleen esimerkiksi japanilaiset tanka- ja haikurunot. Vieraista kielistä suomeen sopeutuneiden runomittojen perusteella voisi olettaa, että soinniltaan ja rytmiltään ”kalevalaiselta” kuulostava venäjänkielinen Kalevala olisi venäläiselle lukijalle samalla tavalla vieraannutettunakin luonteva ja kieleen sopiva.

Tälle tutkimukselle välttämätön teoreettinen viitekehys muodostuu runousopin teoriasta. Pentti Leinon runousopilliset ja metriikkaan liittyvät tutkimukset ovat olleet perustana Kalevalan ja sen käännösten tutkimisessa Lauri Harvilahden ja Felix Oinaan bylinoihin liittyvään tutkimukseen taas on nojattu vertailtaessa kalevalamittaisia ja bylinamittaisia runoja toisiinsa. Roman Jakobsonin teoreeman mukaisesti ilmausten valinnalla ja yhdistämisellä on omanlaisensa yhteys kielenkäytössä, jossa hallitsevana on poeettinen funktio. Tätä teoreemaa on hyödynnetty tutkittaessa millä perusteella verbien synonyymiset kollokaatit määräytyvät lähdetekstissä ja käänöksissä.

3. POETIIKAN JA KANSANRUNOUDEN KÄÄNTÄMISESTÄ

Edward Sapir on todennut (Kantokorpi ym. 1990, 58): ”Tutki huolellisesti kielen foneettista systeemiä, ennen muuta sen dynaamisia piirteitä, ja voit kertoa, millaisen runomitan se on kehittänyt tai – jos historia on kujeillut sen psykologian kustannuksella – millainen runomitta sen olisi pitänyt kehittää ja millaisen se vielä joskus kehittääkin”.

Liisa Enwaldin (2000, 176) mukaan poeettisen tekstin kääntämistä voidaan pitää käännöstyön koetinkivenä, koska runokieli on ylivirittynyttä ja sen hienosyisten vivahteiden välittämisessä punnitaan tulkin kyky. Hänen mukaansa lyriikan kääntämistä voidaan pitää kirjallisuuden kääntämisen reuna-alueena, johon suhtaudutaan kuin erityistapaukseen, esimerkiksiin kielestä toiseen tapahtuvan tulkinnan poikkeuksellisesta vaikeudesta.

Enwaldin (2000, 186-187) mukaan yksi lyriikan keskeisimpiä käännösongelmia on metriikka, koska runon auditiivisuus, johon sisältyvät sointu ja rytmi, Ezra Poundin sanoin *melopoeia* ei ole jotakin runon merkityksestä irrallaan olevaa, vaan kuuluu siihen olennaisena osana. Kääntäjä, joka kääntää metristä runoa proosamuotoon, joutuu tinkimään runon musiikista ja muotoraamista, mitan säilyttävä kääntäjä sen sijaan sana- ja kuvatarkkuudesta, toteaa Enwald.

3.1 Kalevalan kääntämisestä

Kalevala on Suomen käännetyin teos. Suomen kirjallisuuden Seuran tietojen mukaan varhaisin käännös siitä ilmestyi ruotsiksi vuonna 1841. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran mukaan erilaisia käännöksiä ja käännösmukaelmia siitä on olemassa yli 150 ja yhteensä 59 eri kielelle. Osa käännöksistä on toistaiseksi julkaisematta. Lisäksi sitä on käännetty tai ollaan kääntämässä albanian, azerin, nenetsin, tiibetin ja uzbekin kielille sekä uudelleen turkiksi. Täydellisenä ja runomuodossa sitä on käännetty 38 kielelle sekä proosamuotoisena ja runosäeottein tai runomuotoisena lyhennelmänä 16 kielelle. (<http://www.finlit.fi/kalevala/suomi/>)

Henni Ilomäen (2000, 154) mukaan Kalevala myyttisenä teoksena sisältää maailman eepoksille tyypillisiä teemoja maailman luomistarinoista, traagisista hahmoista ja tapahtumista sekä sankaritarinoista. Kalevalan kääntäjät ovatkin etsineet teoksen myyttisille hahmoille vastineita omasta kulttuuristaan, esimerkiksi kreikantajalle Väinämöinen rinnastuu laulajana Orfeukseen, merenkävijän roolissaan Odysseukseen ja tulentuojan roolissaan Prometheukseen.

Kalevalan kääntäjän on tehtävä valintoja, ensinnäkin, kääntääkö eepos proosa- vai runomuotoiseksi? Jos kääntäjä valitsee runomuodon, millaisen runomitan hän valitsee? Käännettävän kielen ominaisuudet vaikuttavat runomitan hahmottumiseen käännettäessä ja kääntäjä joutuu joka tapauksessa tekemään kompromisseja, jos haluaa pyrkiä säilyttämään kalevalamitan. Vironnoksessa mitta kielten lähisukulaisuuden vuoksi toimii melko mutkattomasti. Samoin Béla Vikárin unkarinnosta pidetään runomitan suhteen onnistuneena. Useat kääntäjät ovat löytäneet kalevalamitalle onnistuneita vastineita. Esimerkiksi nelipolvinen trokee, johon kalevalamitta pohjautuu, on tavanomainen latinankielisen runouden säeratkaistu, samoin latviaksi julkaistun käännöksen mitta on lähellä kalevalamittaa, mutta tulos on monotonisempi koska kvantiteetilla ei ole latviassa samaa merkitystä kuin suomessa (Ilomäki 2000, 159).

Kaikkiin kieliin nelipolvinen trokee ei istu. Kullervon runojen saksantaja Gisbert Jänicke toteaa, että trokeiset Kalevalan saksannokset ovat vaikeaselkoista ja monotonista, epäluontevaa tekstiä, koska mitta tekee väkivaltaa saksan kielelle. Jänicke onkin kääntänyt Kullervon runot ilman mittaa, vapaaseen muotoon. Jänicke on tehnyt myös tutkimuksen Kalevalan kääntämisen vaikeuksista (HS 20.6.1999, s. B1).

Kalevalan vietnamintaja Bui Viet Hoa, todettuaan kalevalamitan toimimattomaksi vietnamin kielessä, vaihtoi sen perinteiseen vietnamilaiseen seitsentavumittaaan. (AL 27.2.2005, B23). Myös Kiamars Baghbani käänsi Kalevalan ensimmäiset runot nykypersiksi, mutta totesi sitten kulttuurisesti ainoaksi oikeaksi tavaksi tehdä käännökset Persian kansalliseepoksen Shahnamehen klassisella mitalla. (HS 28.2.2005). Kalevalan kääntäjät ovat joutuneet tekemisiin myös monenlaisten kulttuurista johtuvien käännöspulmien kanssa. Bui Viet Hoa esimerkiksi törmäsi erilaisen ilmaston aiheuttamiin käännösongelmiin: miten selittää järven jäätyminen ja pakkanen maassa, jossa ne ovat tuntemattomia käsitteitä? Ongelmia tuottavat sanat joita kohdekielen kulttuurissa ei ole, miten esimerkiksi kertoa vietnamilaiselle, mitä suksilla tehdään tai mikä on *sompa* tai *sauna*?

Kalevalaa albaniaksi kääntävä Liliana Verdha toteaa että kolmenkymmenen vuoden kääntäjäkokemuksesta huolimatta Kalevalan kääntäminen ei ole helppoa. ”Pitäisi olla Lönnrotin tiedot niin tiedemiehenä, apteekkarina, lääkärinä kuin kansanparantajana”, hän sanoo. (HS 28.2.2004)

Käännös on joka tapauksessa aina kääntäjän tulkinta kääntämästään teoksesta, eikä kääntäjä välttämättä pidä edes päämääränään vieraannuttavaa käännöstä, joka olisi mahdollisimman lähellä alkuteosta ja siten ehkä hankalasti ymmärrettävissä kohdekielen kulttuurissa. ”Minä käänsin vietnamilaisin silmin ja naisen silmin”, toteaa Bui Viet Hoa. Ursula Ojanen, joka on kääntänyt Kalevalan espanjaksi yhteistyössä Joaquin Fernandezin kanssa, vertaa kääntäjää orkesterin johtajaan. Lähde-teos on kaikille sama partituuri, joka tulkitaan eri tavoin. ”Kääntäjä on myös taiteilija”, Ojanen toteaa (HS 20.6.1999, s. B1).

3.2 Kalevalan venäjättämisestä

Venäjäksi Kalevalaa on kääntänyt kahdeksan eri kääntäjää tai kääntäjryhmää ja teoksista on otettu yhteensä 27 painosta. Varhaisin venäjännös on August Öhmanin proosalyhennelmä vuodelta 1847 ja uusin Eino Kiurun ja Armas Mišinin vuodelta 1998 (<http://www.finlit.fi/kalevala/suomi/>).

Runoilija Armas Mišinin mukaan kalevalamitan alkusointu on luonteva siksi että sanapaino osuu aina sanan ensimmäiselle tavulle. Venäjän kielessä sen sijaan pääpaino voi osua mille tavulle tahansa, mikä

estää allitteraation korostumista. Hänen mukaansa kuitenkin konsonanttien toisto mahdollistaa alkusoinnun kompensoimisen (Mišin 1999, Paloposki 160). Kuitenkin kalevalamittasakin murtosäkeiden sanapaino ja runopaino eriävät toisistaan, jolloin sanan ensitavu jää painottomaksi: (runojalan laskuun osuvan sanan painoton ensitavu alleviivattu): *lähte/vi ko/hin ko/tia*. Allitteraatio ei tällaisissa säkeissä korostu. Mišinin mainitsema konsonanttien toisto on jo heikko allitteraatio. Toisaalta Kalevalan kääntämisessä alkusointu ei ehkä ole edes kaikkein oleellisin kysymys. Suomenkielisessäkin Kalevalassa kokonaan alkusoinnuttomia säkeitä on Leinon (1970, 12) mukaan noin 20%.

Eino Kiuru, Kalevalan uusimman venäjännöksen toinen kääntäjä, korostaa lähdekulttuurin tuntemisen merkitystä Kalevalan kääntämisessä (Kiuru 2001). Hankaluutena hän pitää sanojen laajaa ja eri kielissä toisistaan suuresti eriävää semanttista kenttää. Toisaalta voisi ajatella juuri sanojen laajan semanttisen kentän mahdollistavan sopivien käännösvarianttien löytymisen kohdekielen semanttisesta ja foneettisesta varannosta.

Inkeriläinen kirjallisuudentutkija Eino Karhu mainitsee huomionarvoisena seikkana sen, että Kalevalan 1900-luvun alussa julkaistun käännöksen kääntäjä Leonid Belski onnistui kääntämään teoksen Kalevalalle ominaiseen tyyliin. Belski kirjoitti itsekin runoja ja vaikka hänestä ei tullutkaan suurta runoilijaa, tämä lahjakkuus näkyy hänen Kalevala-käännöksessään. Belski näki vaivaa oppiakseen tuntemaan Kalevalan maailman ja sen ”hengen” hyvin ja osasi myös välittää ne venäläiselle lukijalle. Parhaimmillaan, melko monin paikoin, Belskin Kalevala-käännös tavoittaa Kalevalan suuruuden, teksti on selkeän yksinkertaista ja se on kirjoitettu luovasti – siitä välittyy niin alkuperäisteoksen tragiikka kuin huumorikin, toteaa Karhu. (<http://kalevala.gov.karelia.ru/epic.shtml>)

Vertailukohtana olisi kiinnostavaa tarkastella venäläisen perinnerunouden suomentamisessa esiin tulevia ongelmia, jos aineistoa olisi riittävästi. Harvilahden (1985, 7) mukaan kuitenkin ainoa suomeksi ilmestynyt venäläistä sankarielepiikkaa koskeva teos on A.O. Väisäsen toimittama *Muinais-Venäjän sankarirunoja* vuodelta 1946. Se käsittää valikoiman kalevalamittaan mukautettuja, vapaasti käännettyjä bylinoita. Kirja ei esittele täsmällisesti runojen ominaispiirteitä, vaan se on suunnattu lähinnä runonlausujille.

4. SYNONYMIAN JA POETIIKAN TUTKIMUKSEN TEORIASTA

4.1 Synonyymeista ja synonyymiasta

Kaija Kuiri määrittelee synonymien kognitiivisen merkityksen samuudeksi – kielenkäyttäjät ymmärtävät ilmausten viittaavan samaan asiaan. Yhteinen referentti ei kuitenkaan yksinään riitä, sillä esimerkiksi sanat *lahja* ja *kirja* saattavat viitata samaan käsitteeseen (nähtävästi sellaisena, millaisena se tavallisesti ymmärretään), mutta niitä ei kuitenkaan mielletä synonyymeiksi (Kuiri 2000, 21-22). Crusen mukaan synonyymit ovat identtisiä keskeisimmiltä semanttisilta piirteiltään, mutta saattavat sen sijaan erota perifeerisiltä, esimerkiksi konnotatiivisilta piirteiltään. Synonyymien valinta siis paljastaa asenteemme entiteettiä kohtaan (vrt. synonyymit *akka* ja *nainen*) (Cruse 1986, 266-267, Kuiri 2000, 22).

Jarmo Jantusen mukaan synonyymia on paradigmaattisen merkityssuhteen muoto. Muita tällaisia ovat esimerkiksi hyponymia ja antonymia. Jantusen määritelmän mukaan sillä tarkoitetaan yleensä ”kahden tai useamman lekseemin samanmerkityksisyyttä, mutta synonyymiksi voidaan käsittää myös lekseemiä laajemmat yksiköt kuten lausekkeet ja lauseet”. Esimerkiksi lauseet ”*voitko sulkea ikkunan?*” ja ”*onpas täällä kylmä*” voidaan käsittää synonyymiksi edellyttäen, että niiden pragmaattinen merkityssisältö on sama. Samamerkityksisyydellä viitataan usein ilmausten joko identtiseen tai tarpeeksi samankaltaiseen denotaatioon, jolla tarkoitetaan sitä, että ne rajaavat joukosta saman tarkoituksen (Jantunen 2004, 53).

Tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että täydellinen synonyymia eli synonyymisten komponenttien keskinäinen vaihdettavuus täysin identtisessä kontekstissa ei ole mahdollista. Jokin siis ohjaa tiettyjen synonyymien kontekstuaalista valikoitumista tiettyihin käyttöympäristöihin, eli myös synonyymien merkitykset ovat kontekstisidonnaisia (Jantunen 2004 56–57).

4.2 Semanttinen prosodia ja semanttinen preferenssi

Jantusen mukaan semanttinen prosodia ilmentää syytä, miksi tietty ilmaus on diskurssiin valittu, eli nimenomaan tilannesidoksista funktionaalista valintaa (Jantunen 2004, 25). Semanttista prosodiaa tutkineen Sinclairin mukaan se paitsi heijastaa kielenkäyttäjän asenteita, omaa myös pragmaattisen funktion. Semanttinen prosodia kertoo ilmauksen funktion ja siksi sen tehtävänä on ohjata ilmauksen tulkintaa. Se antaa ilmaukselle sen konkreettisen käyttöyhteyden ja tarkoituksen sen sijaan että ilmaus jäisi vain abstraktiksi merkitykseksi. Sinclairin mukaan semanttinen prosodia on varsinainen syy siihen, miksi jokin tietty ilmaus ylipäättään on sallittu. Sen valintaa ohjaa viestiin haluttu funktio ja semanttinen prosodia vaikuttaa edelleen muiden leksikaalisen yksikön valintapiirteisiin (Sinclair 1996, 87–88, 1998, 20).

Semanttinen preferenssi on harvemmin käsitelty kontekstuaalinen valinta. Joskus se on laskettu yhdeksi ja samaksi tunnetumman valinnan, semanttisen prosodian kanssa. Semanttisen preferenssin on ensimmäisenä esitellyt Sinclair (1996, 1998). Selkeimmän määritelmän siitä on kuitenkin antanut Stubbs, jonka mukaan semanttinen valinta syntyy sananmuotojen tai lekseemien ja niiden kollokaattien merkityssisältöjen suhteesta (Jantunen 2004, 24).

Leinon (1970, 250) mukaan runokieltä ei voida pitää omana systeeminään samoin kuin esimerkiksi jotakin murretta, eikä se ole kenenkään äidinkieli. Itsenäinen kieli se ei ole, mutta jotkin sen ominaisuudet osoittavat sillä olevan joitakin systeemin ominaisuuksia. Runokielen neutraalista kielestä erottavat tekijät eivät ole satunnaisuuksia, vaan sillä on oma traditionsa.

Poettiseen kieleen on sekä käännettäessä että tutkittaessa suhtauduttava eri tavalla kuin tavanomaiseen kieleen. Leinon (1970, 32–33) mukaan poettiselle kielelle on tunnusomaista tavanomaisen kielen normien rikkominen, jota se tekee lisäämällä tekstiin kielenulkoisia poettisia kaavoja (runomitta, alkusointu, parallelismit, riimi jne.) Toisaalta taas poettisessa kielessä on korkeampi automaatioaste ja vähemmän valinnanmahdollisuuksia kuin proosamuotoisessa kielessä, koska poettinen kieli asettaa lisärajoituksia.

4.3 Jakobsonin poeettisen funktion teoreema

Roman Jakobssonin poeettisen funktion teoreema kuuluu seuraavasti: ”Poeettinen funktio heijastaa vastaavuuden (ekvivalenssin) periaatteen valinnan akselilta yhdistännän akselille”. Teoreeman mukaan siis poeettisen funktion hallitsemassa kielenkäytössä ilmausten valinnalla ja yhdistämisellä on tietynlainen yhteys. Runokielessä näyttää vaihtoehtoisten ilmausten vastaavuus säätelevän myös ilmausten yhdistelemisen tapaa (Kantokorpi ym. 1990, 66).

Kalevalamittaisessa runoudessa Jakobssonin teoreeman mukaan säkeen sanat ovat toisiinsa sidoksissa siten, että konteksti ja runomitta määräävät millaisten sanojen yhdistelmä voi säkeen muodostaa. Jos siis tekstistä poistettaisiin yksi sana, ympärillä olevista voisi mitan tuntien päätellä, millaisella sanalla poistettu voidaan korvata – sana ei siis voisi olla millainen hyvänsä. Jakobssonin ”valinnan akseli” käsittäisi tässä tapauksessa mitan asettamien muiden vaatimusten lisäksi sekä synonyymit että antonyymit (Kantokorpi ym. 1990, 67).

4.4 Fonosemanttisesta parallelismista

Runokielessä hyvin yleisesti tunnettu fonosemanttinen parallelismi eli ajatus äänteen ja merkityksen välttämättömästä suhteesta on alun perin esiintynyt Platonin Kratylos-dialogissa. Strukturalistien näkemyksen mukaan äänteen ja merkityksen vastaavuussuhde pyrkii mitätöimään luonnollisessa kielessä merkin äänneasun ja sen merkityksen välillä vallitsevan satunnaisuuden ja mielivaltaisuuden (Kantokorpi ym. 1990, 70).

Äänteiden vapaata kuviointia on tutkinut mm. Benjamin Hrušovski, jonka mukaan sillä on neljä eri funktiota: mimeettinen (esimerkiksi onomatopoeia), ekspressiivinen, fokusoiva ja neutraali, jotka voidaan tavata myös kerrostuneina tekstin eri osissa. Näistä kolmas eli fokusoiva käyttö on muita selkeämmin tekemisissä runon merkityksen kanssa. Äänteellinen toisto korostaa rinnastamiensa sanojen semanttista yhteyttä jäljittelemällä, säestämällä tai tähdentämällä (Kantokorpi ym. 1990, 71).

4.5 Metrisestä kieliopista

Leinon (1970, 250) mukaan metrisesti järjestyneisiin teksteihin ei voida soveltaa ensisijaisesti neutraalia kieltä kuvaavaa kielioppia, koska se ei riitä osoittamaan niiden fonologisen rakenteen säännönmukaisuutta. Samoin mitan paine muuttaa runokielen struktuuria, esimerkiksi vokaalien välinen tavuraja voi kadota tai sanajärjestys tai sanojen fonologinen asu voi poiketa yleiskielen sallimasta. Tällaiset muutokset koskevat selvästi kielen kielioppirakennetta. ”Metriäinen kielioppi esittää mitan struktuurin sekä mitan ja kielen välisen suhteen.” (Leino 1970, 13). Metrisen kieliopin tavoitteena on kuvata paitsi runon metriset rakenteet ja lisäksi osoittaa, millä tavalla mitta kytkeytyy kielelliseen struktuuriin eli miten metriäinen systeemi järjestää ja jäsentää kielen ainesta ja osoittaa metristen ja fonologisten, morfologisten tai syntaktisten yksiköiden vastaavuussuhteet.

5. KALEVALA- JA BYLINATEKSTIEN OMINAISUUKSISTA

5.1 Kalevalassa esiintyvistä verbeistä

Kalevalassa esiintyvät verbit ja niiden synonyymit voidaan jaotella eri luokkiin sen mukaan missä positiossa ne toisiinsa nähden ovat. Nykykielessäkin esiintyvä verbin koloratiivirakenne verbi + verbi (esimerkiksi *juosta lynkyttää*), on Kalevalaisessa runossa erittäin yleinen. Tässä verbirakenteessa jälkimmäinen verbi määrittää edellistä ikään kuin tavan adverbiaalina eli se kertoo tekemisen laadusta: esimerkiksi *astua lykytellä/ koikutella /torkutella*, *astua lykytellä* = 'kävellä keikutellen tai köykytellen', *astua koikutella* = 'kävellä harppaillen, huolettomasti', *astua torkutella* on synonyyminen edelliselle (verbien selitykset Turunen 1949).

Toinen Kalevalassa yleisesti esiintyvä verbirakenne on tekemisen tavan adverbiaalit. Näitä adverbiaaleja esiintyy erityisesti luettelokerrossa, jossa ne voivat olla synonyymisia tai analogisia merkitykseltään toisiinsa nähden, määrittävän verbin määräävät osaltaan viskurilaki ja runomitta, mutta allitteraatio vaikuttaisi olevan määräävin tekijä (*astui kerran keikahutti.../ astui toisen torkahutti.../ kolmannenki koikahutti...*, runo 2, s. 29). Näille verbeille vaikuttaa olevan ominaista se, että määrittävää verbiä ei käytetä yksinään, sillä ei siis (yleensä) ole ”itsenäistä” merkitystä tai se voi määrittää useampaa erimerkityksistä verbiä kyseisessä rakenteessa.

Kolmas Kalevalassa yleisesti esiintyvä verbirakenne on jatkuvaa tekemistä kuvaava, yleensä yksikön kolmannessa persoonassa esiintyvä kaksi synonyymistä verbiä peräkkäin, pilkulla erotettuna: *liitelewi, laatelewi, kylvi maita, kyyhätteli*. Tämä verbirakenne kuvaa tekemisen pitkäkestoisuutta ja tekemisen jonkinasteista vaihtelevuutta.

Tässä työssä on keskitytty tutkimaan neljännen verbirakenteen eli säkeenkerron synonyymisen verbin ja siihen liittyvän substantiivikollokaatin kääntämistä. Tässä rakenteessa verbin yleensä koloratiivinen synonyymi esiintyy itsenäisenä säkeenkerron ensimmäistä seuraavissa säkeissä, siten, että ensimmäinen verbi on yleinen tekemistä kuvaava: *kuku, kultainen käkönen/ helkyttele hietarinta / hoiloa, hopearinta/ tinarinta riukuttele*.

5.2 Kalevala- ja bylinatekstien ominaispiirteiden vertailua eri näkökulmista

”On hyvin kiintoisaa, että samoilla seuduilla, usein jopa samoissa kylissä rinnakkain, säilyi kaksi voimakasta eepistä runoperinnettä: venäläinen ja suomalais-karjalainen”, (Harvilahti 1985, 148).

5.2.1 Säkeenkertoon liittyvät synonyymit ja analogiat

Vaikka bylinarunoudessa ja Kalevalassa esiintyvä kerto on periaatteessa toinen toistaan vastaava, poikkeavat kalevalainen säe ja bylinasäe toisistaan kuitenkin huomattavasti. Esimerkki kalevalaisesta synonyymisesta kertosaäkeestä ja synonyymisesta bylinan kertosaäkeestä havainnollistaneen sekä yhtäläisyyksiä että eroja: *nousipa merestä miesi/ uros aalloista yleni — Засвистал как Соловей тум по-соловьему/ Закричал Разбойник по-звериному* ’ja kun Solovei vihelsi satakielen lailla,/ kun ryöväri kiljaisi pedon lailla’ (suomennos Harvilahden). Molemmissa esimerkeissä säkeet ovat toisiinsa nähden syntaktisesti symmetrisiä (suomenkielinen muodostaa kiasmin), mutta runomitassa ei ole juurikaan samankaltaisuutta, samoin synonymia on varsin erityylistä.

Kalevalalle ominainen säkeenkerto synnyttää määrättytyyppisiä synonyymeja ja analogioita. Kalevalassa esiintyvä verbin synonyyminen säkeenkerto on mielenkiintoinen käännösongelma, koska synonyymiksi valikoituva sana ei ole sattumanvarainen, vaan siihen vaikuttavat useat tekijät. Kontekstistaan irrotettuna tämäntyyppinen synonyymi useinkin menettää samaa merkitsevän ominaisuutensa. Suomalaisellekin lukijalle Kalevalassa on siten sanoja, jotka voi ymmärtää ainoastaan siinä kontekstissa, jossa ne esiintyvät tai joiden merkitys tai konnotaatio vaihtelee kontekstista riippuen. Esimerkiksi Kalevalan verbi *vääntää* voi olla synonyyminen eri verbeille kolmessa merkityksessä *’kasvaa’*: *Pane nyt turve **tunkemahan**/ maa väkevä **vääntämähän***, (laulu 2, säkeet 302-302), *’juosta’*: *Läksi jänis **juoksemahan**/ vääräsääri **vääntämähän***, (laulu 4, säkeet 405, 407), *tai ’tuskitella’*: ***murti** suuta/ **väänti** päätä*, (laulu 3, säe 272).

Jakobsonin poeettisen funktion teoreeman mukaisesti sen hallitsemassa kielenkäytössä ilmausten valinnalla ja yhdistämisellä on omanlaisensa yhteys. Kalevalaisen säkeenkerron synonyymia tai analogiaa valittaessa tämä tarkoittaa käytännössä, että valitun sanan tulee sopia ensinnäkin

mittasääntöihin eli paino- ja laajuussuhteisiin, toiseksi parallelismin ja kolmanneksi vielä allitteraation vaatimukseen (Kantokorpi ym 1990, 66–67).

Bylinoissa säerakenne ja toiston periaate ovat varsin erilaisia kalevalamittaiseen säkeeseen verrattuna. Ensinnäkin bylinasäkeet eivät kulje säännöllisesti samalla tavalla pareittain, kolmittain tai nelittain kuin Kalevalan säkeet. Toiseksi bylinoissa on useampaa erilaista kerron tyyppiä, ja säkeensisäiset ja säkeidenväliset synonyymit ja analogiat määräytyvät eri tavoin säkeenkerron tyyppistä riippuen.

Bylinasäkeissä melko tavallinen on synonyyminen säkeenkerto samaan tapaan kuin Kalevalassa, joko säkeensisäisenä kertona, jossa säkeen loppuosa kertaan muunnellen alkuosan (jäljempänä esimerkki a) tai siten, että kaksi peräkkäistä säettä kertovat muunnellen saman asian ja synonyymiset ilmaisut sitovat säkeet yhteen. Tämäntyyppisessä säkeenkerrossa joku synonyymeistä voi olla myös sama molemmissa säkeissä (b). Kolmannessa tyyppissä säkeenkerto sitoo ensin useamman säkeen samalla alulla yhdeksi kokonaisuudeksi ja sen jälkeen peräkkäisiä säkeitä pareittain samalla jatko-osalla tai siten, että jatkossa esiintyy yksi tai useampi sama, säkeitä yhdistävä sana (c).

Analoginen säkeenkerto muistuttaa rakenteellisesti hyvin paljon Kalevalan kertoa, josta sen kuitenkin selvästi erottaa yleensä bylinamitalle ominainen selvästi pidempi ja useampitavuinen säe (d). Säepari tai –ryhmä voi olla myös sellainen, jossa kertoa ei asiallisesti ole, mutta yksi tai useampi sama sana sitoo säkeet yhteen (e) tai sellainen, jossa yksi tai useampi sama sana toistuu peräkkäisissä säkeissä, ensimmäisen lopussa ja jälkimmäisen alussa (f). Samoin kuin Kalevalassa, myös bylinoissa on lisäksi kerrottomia säepareja, joissa ensimmäisen säkeen asia ei toistu vaan jatkuu toisella rivillä (g).

Seuraavana esimerkki kaikille yllä esitetyille vaihtoehdoille. Esimerkit ovat teoksesta ’Bylinoita, venäläisiä kansansatuja, muinaisvenäläisiä kertomuksia’, kohdat a, b, d ja e bylinasta Ilja Muromets ja ryöväri Solovei, kohdat c ja g bylinasta Ilja Muromets ja Kalin-tsaari (käännökset tämän työn tekijän):

Esim. (1)

a) *И того ли то из города из Мурома
из того села да Карачарова*

Tuosta Muromin kaupungista
Tuosta Karatšarovin kylästä

b) *Нагнано-то силушки черный-черно
А й черным-черно, как черна ворона*

’Saavutti joukot mustan-mustat’
’ja niin mustan-mustat, kuin musta varis’

c) *Мог бы постоять один за Киев-град*

’Olisi yksin voinut puolustaa Kiovaa’

- Мог бы постоять один за церкви за соборные*
Мог бы побережь он князя да Владимира
Мог бы побережь один за Апраксу-королевичну
- 'Olisi yksin voinut puolustaa sen kirkkoja'
 'Olisi voinut hän suojella ruhtinas Vladimiria'
 'Olisi yksin voinut suojella kuninkaantytär Apraksaa'
- d) *Птица черный ворон не пролетывает*
Серый зверь да не проезживает
- 'Musta korppi ei päässyt läpi lentämään
 Harmaa peto ei päässyt läpi'
- e) *И отворяли-то ворота во Чернигов-град*
А и зовут его в Чернигов воеводю
- 'Ja kääntyi hän pois Tšernigovin kaupungin porteilta
 Sen Tšernigovin voivodin¹ porteilta'
- f) *Укажите мне дорожку прямоезжую,*
прямоезжую да в стольный Киев-град
- 'Osoittakaa minulle suora tie,
 suora tie maineikkaaseen Kiovan kaupunkiin'
- g) *Как Владимир-князь да стольно-киевский*
Поразгневался на старого казака Илью Муромца,
- 'Kun maineikkaan Kiovan ruhtinas Vladimir suuresti raivostui vanhalle kasakalle, Ilja Murometsille'

Esimerkeistä näkyy selkeä ero bylinasäkeen ja Kalevalasäkeen kerron välillä. Kuitenkin, Kalevalassakin on samantyyppisiä säkeenkertoja, esimerkiksi kohdan f) esimerkkiä vastaava

Esim. (2)

ohhoh sinua, rauta raukka,
rauta raukka, koito kuona. (laulu 9, säkeet 271-272)

Myös kohdan g) tyyppisiä kerrottomia säepareja Kalevalassa esiintyy, vaikka pääsääntönä voidaan pitää pareittain, kolmittain tai nelittäin toistuvaa kertoa.

Kohdassa c) esiintyvä kerto muistuttaa kalevalasäkeen luettelokertoa sillä erotuksella, että Kalevalalle tyypillinen luettelokerto ei yleensä toista täsmälleen samaa säkeen alkua jo siksikin, että pituudeltaan kalevalamittainen säe on selvästi lyhyempi kuin bylinasäe. Tällaisiakin säkeitä kuitenkin esiintyy, kuten alla oleva esimerkki osoittaa. Kalevalassa luettelokerto lisäksi yleensä limittää toiston. Esimerkki edustaa myös Kalevalalle melko epätyypillistä rakenteellista loppusointua, jossa loppusoinnun vaikutelma saadaan aikaan taivutusmuotojen avulla (esimerkki laulu 4, säkeet 363–370):

Esim. (3)

Mikäli meren vesiä
sikäli minun veriä
mikäli meren kaloja

¹ Voivodi, venäjän sanasta voevod, tarkoittaa muinaisvenäläistä sotajoukkojen johtajaa tai hallintoalueen tai läänin johtajaa.

*sikäli minun lihoja
mikä rannalla risuja
se on kurjan kylkiluita
mikä rannan heinäsiä
se hivusta hierottua.*

Kalevalaruno pyrkii sanomaan saman asian monin eri sanoin ja synonyymein, kun taas bylinarunolle vaikuttaa olevan tyypillisempää kerto samoin sanoin. Myös bylinoissa käytetyt pysyväisepiteetit, jotka määräävät aina tietyn substantiivin saamaan tietyn adjektiiviattribuutin, esimerkiksi *pyhä Venäjä* kuvastavat bylinarunon kalevalarunoa staattisempaa olemusta, kun taas jäljempänä käsiteltävistä mittasäännöistä ilmenee, että Kalevalamittaisessa runossa mitan variaatiota on selvästi vähemmän.

5.2.2 Säkeen kerron synonyymien ja analogioiden määräytymiseen vaikuttavista tyylliseikoista

Bylinoissa käytetään erilaisia tyylikeinoja. *Metonymia* eli sanan korvaaminen siihen ajatuksellisesti tai merkityksellisesti liittyvällä sanalla, esimerkiksi siten, että erityiskäsite korvataan yleiskäsitteellä tai päinvastoin. Harvilahti mainitsee esimerkiksi vieraasta sotajoukosta käytettävän metonyymisen nimityksen *sila* 'voima' tai *siluška* (edellisen diminutiivimuoto) (Harvilahti 1985, 129).

Bylinoissa metonymia ei varsinaisesti liity säkeen kerron synonyymia- tai analogiaproblematiikkaan, koska siinä metonyymisen käsitteen parina ei yleensä esiinny selittävä selkokielinen käsitevastine. Kalevalassa bylinoiden metonymiaa vastaavaa rakennetta voidaan käyttää esimerkiksi seuraavalla tavalla (laulu 49, säkeet 173-174): *pohjan poiat sanovat/ paha parvi pauhoavi*. Jälkimmäisen säkeen *paha parvi* merkitsee tässä kontekstissa juuri 'pohjan poikia', eli jälkimmäinen säe ei olisi ymmärrettävissä ilman ensimmäistä.

Kalevalassa esiintyy myös sellaisia metonyymejä, jotka ovat ymmärrettävissä ilman säeparin selventävää ilmausta. Esimerkiksi Väinämöisestä käytettävää nimitystä *laulaja iänikuinen* tai Seppo Ilmarisesta käytettävää *takoja iänikuinen* voidaan käyttää myös yksinään, koska näitä nimityksiä ei Kalevalassa käytetä kenestäkään muusta. Tässä mielessä tämäntyyppisiä metonymioita voidaan ehkä verrata myös bylinoiden pysyväisepiteetteihin.

Harvilahti mainitsee myös läheisesti metonymian sukuisen bylinoiden tyylipiirteen, **synekdokeen**, jossa asia tai käsite ilmaistaan kokonaisuuden asemesta osalla tai päinvastoin. Harvilahden esimerkissä Tšernigovin kaupungin piirityksestä on valittu edustamaan eläimiä ja lintuja kokonaisuutena synekdokeina käytettävät ’susi’ ja ’korppi’ (Harvilahti 1985, 129).

Liioittelukuvat eli *hyperbolat* sankarirunouden tyypillisimpinä tyylikeinoina kuuluvat niin Kalevalassa kuin bylinoissakin käytettäviin tyylipiirteisiin. Harvilahti mainitsee hyperbolisina esimerkkeinä jokien ja järvien yli loikkivan hevosen ja sotajoukon lyömisen yksinään (Harvilahti 1985, 129). Kalevalassa liioittelu saa todella suuret mittasuhteet vaikkapa esimerkissä suuren tammen kaatajasta, joka alun perin tuli ”pikkumiehenä merestä” ja oli kooltaan *pystyn peukalon pituinen, / miehen kynnen korkeuinen* (laulu 2, 153–160): *jalka maassa teutaroivi/ päähyt pilviä pitävi/ parta on eessä polven päällä/ hivus kannoilla takana;/ syltä oli silmien välitse/ syltä housut lahkehesta/ puoltatoista polven päästä/ kahta kaation rajasta.*

Bylinoiden tyyliille on edellisten lisäksi ominaista **epiteettien** eli lisämääreiden käyttäminen. Epiteetillä tarkoitetaan yleensä substantiivin adjektiiviattribuuttista lisämäärettä, joka voi olla **pysyväisepiteetti** siten, että sama substantiivi saa aina saman pysyväisepiteetin: *pyhä Venäjä* ja sanat *koivu, joutsen, päivä* ja *käsi* saavat epiteetin *valkoinen*. Substantiivi voi saada myös **tilannekohtaisen** tai **satunnaisepiteetin**, joka vaihtelee. Epiteetit kuvastavat runoperinteestä välittyvää maailmankuvaa, heijastavat asenteita ja bylinahenkilöiden ominaispiirteiden staattisuutta. (Harvilahti 1885, 88–89)

Kalevalassa pysyväisepiteetteihin verrattavissa olevia pysyviä määreitä on esimerkiksi nimissä, mutta yksi henkilö voi saada niitä useampia: *vaka vanha Väinämöinen* tai vain *vanha Väinämöinen* ja *laulaja iänikuinen* ovat Väinämöisen määreitä, Lemminkäisestä käytetään määreitä *lieto Lemminkäinen* tai *kaunis Kaukomieli*. Kalevalassa substantiivit voivat periaatteessa saada minkä lisämääreen tahansa. Siihen, onko näiden määreiden määräytymisessä selviä säännönmukaisuuksia, ei ole tässä tutkimuksessa puututtu.

Bylinoissa Harvilahden mukaan paljon käytettyä vartalontoistorakennetta eli figura etymologicaa esiintyy runsaahkosti myös Kalevalassa. Esimerkki bylinoista: *a ѝ черным-черно, как черно ворона ’mustan-musta* niin kuin *musta* varis’ ja vastaava rakenne Kalevalassa (laulu 2, säkeet 113–114) : *ei tuo ollut suuren suuri/ eikä aivan pienen pieni*. Kalevalamittaiseen runoon kyseinen rakenne sopii

sujuvasti ainakin siksi, että se määrää automaattisesti alkusoinnun. Rakenteen merkitys on molemmissa kielissä sama – sillä korostetaan puheena olevaa ominaisuutta (ks. myös Harvilahti 1985, 91).

5.2.3 Säeparallelismit

Bylinarunoudessa vaikuttavat samat säeparallelismien perustyyppit kuin kalevalaisessakin kansanrunoudessa, eli säkeenkerto, säeparin kerto, luettelokerto sekä limikkäis- ja ketjukerto. Bylinalaulajat ovat kuitenkin käyttäneet kertoa selvästi vähemmän kuin kalevalarunouden laulajat, lähinnä toissijaisena tyylikeinona. Lisäksi kerron käyttö vaihtelee suuresti laulajan kyvyistä ja mieltymyksistä riippuen. Useimmin säkeenkertoa on käyttänyt Äänisen bylinalaulaja Trofim Rjabinin, jonka koko repertuaarista noin yhdessä kolmasosassa on käytetty säkeenkertoa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Arhippa Perttunen käyttää sitä noin kolmessa neljäsosassa säkeistään. (Harvilahti 1985, 95)

Kalevalasäkeessä käytetään sille ominaista alkusointua, kun taas bylinasäkeen tyylikeinona käytetään anafora ja epifora, eli säkeen alun tai lopun sanatoistoa. Harvilahti toteaa A.O Väisäsen sanoin: ”Alkusointu, yleensäkin kansanrunoudessa epätavallinen kauniste, bylinoista tyyten puuttuu; loppusointuja esiintyy niissä silloin tällöin”. Harvilahden mukaan riimin käyttökään bylinoissa ei ole primaari eikä johdonmukaisesti käytetty tyylikeino. Bylinasäkeistä on riimillisiä V. Zirmunskin mukaan vain noin kolmannes (Harvilahti 1985, 122–123).

Harvilahti toteaa kuitenkin riimin käytön olevan melko epätarkkaa ja satunnaista, ja usein johtuvan syntaktisesta ja morfologisesta parallelismista, eli kuten kalevalasäkeiden aiemmin mainittu rakenteellinen loppusointu, jossa loppusoinnun vaikutelma syntyy peräkkäisten säkeiden taivutusmuotojen yhtenevyydestä (ks. myös Harvilahti 1985, 123).

Alla oleva esimerkki (4) bylinasta Il’ja Muromets ja Kalin-tsaari havainnollistaa mainitun tyyppistä loppusointua (käännös tämän työn tekijän):

*И смотрел, что в грамоте написано,
И смотрел, что в грамоте да напечатано*

’ja katsoi, mitä kirjeeseen oli kirjoitettu’
’ja katsoi, mitä kirjeeseen oli painettu’

Harvilahden mukaan on melko vaikeaa päätellä, milloin loppusoinnun käytössä on ollut kyse tarkoituksellisesta pyrkimyksestä riimin luomiseen ja milloin se taas johtuu yllämainituista kielipiillisistä seikoista. Hänen mukaansa selvää pyrkimystä loppusoinnun luomiseen bylinoissa on havaittavissa kompositiokeinona yhteen motiiviin kuuluvia säkeitä yhdistämään. Tällaisille säeryhmille on ominaista, että viimeisestä säkeestä loppusointu puuttuu. (Harvilahti 1985, 124)

Harvilahden tutkimusten mukaan useat bylinalaulajat käyttävät *anafora* eli saman äänteen, tavun tai sanan toistamista peräkkäisten säkeiden alussa. Laulajat käyttävät joko anaforan kaltaista yhden sinänsä sisällyksettömän pikkusanan (esimerkiksi *a* 'ja', 'mutta', 'vaan') toistamista joko säerakennetta säätelevänä lisäsanana tai säeparallelismia korostavana keinona. Myös runousopin perinteisesti tarkoittamaa anafora, toisiaan seuraavien säkeiden alussa painokkaasti toistuvaa sanaa, Harvilahti toteaa bylinalaulajien käyttävän. (Harvilahti 1985, 124–125)

Kalevalamittaisessa runossa käytetään myös jonkin verran anafora, mm. aiemmin esitetystä esimerkistä luettelokerrosta ja jonkin verran puolissäkeissä (laulu 4, säe 231): *itki päivän, itki toisen*. Kalevalassa anafora ei kuitenkaan ole millään tavalla määräävä poeettinen keino.

5.2.4 Mittasäännöt

Lauri Harvilahti toteaa, että vaikka venäläinen epiikka rakentuukin säännönmukaisuuksien järjestelmälle, useat bylinoiden metriikkaan liittyvät ongelmat ovat edelleen lopullisesti selvittämättä. Myös bylinoiden säetutkimuksen historiassa on paljon riitaisia teorioita. Tämän Harvilahti sanoo johtuvan bylinoiden mittasäännösten suhteellisesta väljyydestä. Hän toteaa, että ”bylinamittaa ei voi aukottomasti määritellä klassisen metriikan termein” (Harvilahti 1985, 92-93).

Luvussa 2.1.2 kuvattua bylinamitan säännöstöä noudatetaankin bylinarunoudessa varsin väljästi. Paikallisia ja bylinalaulajasta riippuvia yksilöllisiä eroja on paljon. Esimerkiksi säkeen pituus saattaa olla jopa 17–18-tavuinen eli selvästi kalevalasäettä pitempi. Toisaalta runomitta sitoo laulajan valinnanvapautta, toisaalta taas suuretkin normipoikkeamat ovat tavallisia. (Harvilahti 1985, 93, 95)

Kalevalamittaiset ja bylinamittaiset säkeet poikkeavat toisistaan huomattavasti myös metriikaltaan.

Alla havainnollistettuna molempien runomittojen yhden säkeen metrinen kaava (esimerkki 5):

		o		o	
bylinamitta:	oo+	oo	o	oo	+oo
		ooo		ooo	
kalevalamitta:	+o	+oo	+oo		
	+o	+o	+o	+o	

Bylinamittaan verrattuna yleensä kahdeksantavuisena toistuva kalevalamitta on siten huomattavasti kurinalaisempi, bylinamittaisen säeparin kaksi säettä saattavat olla hyvinkin erimittaiset (esimerkki 6, bylinasta Ilja Muromets ja ryöväri Solovei, käännös tämän työn tekijän):

Да и подъехал он ко славному ко городу к Чернигову 'ja lähestyi hän maineikasta Tšernigovin kaupunkia'

У того ли города Чернигова —'sen Tšernigovin kaupungin luokse'

Harvilahden mukaan bylinamitta täyttää kuitenkin runomitan tehtävän muistia tukevana ja pitkien tarinoiden kertomisen mahdollistavana tekijänä siinä missä vähemmän poikkeuksia salliva kalevalamittakin. Harvilahti näkee bylinamitan oikullisuuden johtuvan monesta eri tekijästä. Näitä ovat esimerkiksi ”nykyvenäjän liikkuva sanapaino, erilaiset kielen kehitykseen liittyvät seikat, melodian ja tekstin suhteet” (Harvilahti 1985, 94–95).

6 ANALYYSIN TULOKSET

Tutkittavasta aineistosta tehtiin lähdetekstin synonyymisen säkeenkerron säkeiden käänöksille morfologinen ja semanttinen analyysi. Se tehtiin tutkittavasta ominaisuudesta riippuen joko säepari- tai säeryhmäkohtaisesti tai yksittäisille säkeille. Näiden avulla pyrittiin luomaan katsaus Kalevalan venäjämääntämisen keskeisiin ongelmiin ja vertailemaan kahden eri kääntäjän käännösratkaisuja paitsi ekvivalenssin myös kotouttamisen ja vieraannuttamisen näkökulmasta. Bylinoita käytettiin vertailuaineistona lähinnä tutkittaessa säerakennetta, parallelismeja ja säkeen pituuden eroavuutta Kalevalan käänöksissä ja bylinoissa. Tutkimuksen painopiste on kuitenkin selkeästi Kalevalan venäjämääntämisen keskinäisessä vertailussa.

Aineistosta tutkittiin erilaiset säkeensisäiset ja säetason parallelismit, eli säkeenkertoon liittyvät yhtäläisyydet ja eroavuudet. Säkeenkertoa tutkittiin sekä rakenteellisen yhtenevyyden ja käänösten ekvivalenssin osalta sen suhteen että semanttisen ekvivalenssin osalta. Synonyymiseen säkeenkertoon liittyen tutkittiin synonyymeja ja niiden kollokaatteja lähinnä verbiin ja sen säkeenkerrossa esiintyvään koloratiiviseen synonyymiin sekä verbiin ja sen substantiivikollokaattiin liittyen. Näiden lisäksi jonkin verran huomiota kiinnitettiin myös substantiivia määrittävään adjektiiviin ja sen kääntämiseen.

6.1 Aineiston valinnasta ja rajauksesta

Tutkittavaksi aineistoksi valittiin Kalevalasta laulut 1, 2, 26, 49 ja 50, eli kaksi alusta, yksi keskiosasta ja kaksi lopusta. Valituista lauluista eroteltiin analogiset ja synonyymiset säkeet, sekä synonyymisistä vielä sellaiset, joissa esiintyi vähintään yhden synonyymiset verbi ja substantiivi säkeenkerron synonyymisina pareina.

Aineiston ulkopuolelle tuli siten rajatuksi melko suuri osa säkeistä. Tästä johtuen synonyymiluettelosta puuttuu sellaisia synonyymeja, jotka esiintyvät analogisissa säkeissä, mutta eivät aineistoksi valitussa synonyymisessä aineistossa, vaikka ne ovat sinänsä selvästi synonyymisia valitussa aineistossa esiintyvien sanojen kanssa. Synonyymiluettelo ei siis käsitä läheskään kaikkia Kalevalassa esiintyviä synonyymisia ilmauksia, vaan ainoastaan analyysiin valituissa säkeissä esiintyvät.

Hankaluutensa oli myös aineiston analogisten ja synonyymisten säkeiden erottelussa toisistaan. Jako ei aina ole aivan selvä ja työtä tarkastelevilla saattaa olla erilaisia näkemyksiä siitä, mikä säkeenkerto olisi katsottava analogiseksi ja mikä synonyymiseksi. Esimerkiksi tällaisesta epäselvästä säkeestä otettakoon laulun 26 säkeet 75-76 (liite 1, kohta 54): *emo kielti poikoansa, nainen miestänsä epäsi*. Säkeisiin liittyy epäselvyys siitä, puhutaanko äidistä ja vaimosta vai vain äidistä. Jos puhuttaisiin äidistä ja vaimosta, säepari olisi tulkittava analogiseksi, muussa tapauksessa synonyymiseksi. Molemmat kääntäjät ovat tulkinneet, että kyse olisi ensimmäisessä säkeessä Lemminkäisen äidistä ja säkeenkerrossa tämän vaimosta, mikä näkyy selvästi siinä, että kummassakin käännöksessä on sanan 'vaimo'-sanan edellä sana *u* 'ja' tai 'kin'. Tämän työn tekijän näkemys kuitenkin on, että Lönnrot puhuu säkeenkerrossa vain äidistä, ensinnäkin, koska tiedossa on, että Lemminkäisellä ei enää tarinan tässä vaiheessa todennäköisesti ollut vaimoa. Toinen syy epäillä käännösvirhettä on se, että koko runon kaikki Lemminkäisen Lappiin lähtöä edeltävät dialogit käydään vain äidin ja pojan kesken. Suomen kieli mahdollistaa sanan *mies* käyttämisen yhtä hyvin merkitsemään aviomiestä kuin ketä tahansa muutakin miestä.

Jako analogisiin ja synonyymisiin säkeisiin ei muutenkaan kaikissa tapauksissa ole aivan selkeä ja työssä olen joutunut käyttämään jonkin verran myös omaa tulkintaa ja työn edetessä kehittyntä yleisnäkemyksiä kalevalaisesta ilmaisusta.

6.2 Synonymia

Synonymian tarkastelussa keskityttiin synonyymiseen säkeenkertoon ja siinä toistavien säkeiden verbin ja substantiivin synonyymien kääntämiseen. Erityistä huomiota on kiinnitetty sellaisten hankalasti käännettävien koloratiivisten synonyymien kuten esimerkiksi *völlehtiä*, *helettää* ja *hötkelyttää* kääntämiseen. Pääpaino tässä tarkastelussa on sanojen semantiikalla ja sillä, miten kääntäjät ovat onnistuneet välittämään sanojen semanttiset vivahteet kohdekieleen.

Lisäksi on tutkittu synonyymisten kollokaattien esiintymistä. On tarkasteltu, esiintyykö venäjänkielisissä käännöksissä samankaltaista johdonmukaista kollokaatin määräytyvyyttä, joka suomenkieliselle alkutekstille on ominaista. Suomen kielessähän poeettinen funktio määrää kollokaattia Kalevalassa melko suuresti – ensinnäkin alkusointu tendenssinäkin vaikuttaa verrattain määrävältä,

tämän lisäksi tavujen määrä ja pituus säätelevät kollokaatin muotoa ja pituutta. Puuttuvaa alkusoinnutusta korvaa hyvin yleisesti vokaalisoinnutus.

6.2.1 Verbien koloratiivisten synonyymien kääntäminen

Kuten edellä on todettu, verbien synonyymit analysoidussa aineistossa ovat suurelta osin tekemisen laatua kuvailevia tai värittäviä. Säeparin tai –ryhmän jälkeen tulevien verbien merkitys saa siten uusia konnotaatioita, joita ensimmäisen säkeen verbissä ei ole.

Esimerkiksi tästä voitaisiin mainita laulun 50 säkeet 126-127 (liite 1, kohta 143): *alkoi pauloitta asua/ ilman vyöttä völlehtiä*. Säkeissä on kyse raskautensa salaavan Marjatan keinosta piilottaa kasvava vatsansa. Suomenkielinen sana *völlehtiä* antaa lukijalle määrättyä oleellista lisäinformatiota henkilön olemuksesta, ei niinkään olemisesta, johon ensimmäisen säkeen verbi viittaa. Sen sijaan ensimmäisen säkeen verbi *asua* on täysin neutraali, vaikka siihen lisättäisiin substantiivin *pauloitta* tuoma informaatio. Sen tilalla voitaisiin yhtä hyvin käyttää myös esimerkiksi verbiä *olla* sikäli kuin jokin ko. verbin muodoista saataisiin sopimaan poeettisen funktion valinnan akselille.

Verbi *völlehtiä* antaa lukijalle mielikuvan lihavasta ja mahdollisesti kömpelöstä henkilöstä, kun taas sinänsä henkilö, joka ei käytä vyötä, ei välttämättä ole kumpakaan. Esimerkin verbi *völlehtiä* tarkoittaa Aimo Turusen Kalevalan sanakirjan mukaan *höllöttelyä*. Tämä verbi ei kieltä taitamattomalle kerro paljoakaan enempää, eikä kumpikaan verbeistä varsinaisesti kelpaa synonyymiksi verbille *asua* muuten kuin kyseisessä kontekstissa, jossa lukijalle nimenomaan halutaan antaa lisäinformatiota ”asumisen” tavasta tai laadusta tai, kuten tässä tapauksessa, ”asujan” raskauden muuttamasta olemuksesta.

Fred Karlsson toteaa kielessä voivan olla äänneyhdistelmiä ja äännejä, joihin liittyy systemaattisia lisämerkityksiä siten että kyseiset merkitykset eivät ole kategorisoituneet sanoiksi, päätteiksi tai syntaktisiksi rakenteiksi. Karlsson mainitsee esimerkiksi *ö*-äänteen sekä ensitavun, jonka sonanttia ympäröi kaksi *l*-foneemia, usein ilmaisevan kielteisiä tai deskriptiivisiä konnotaatioita: *hölmö, pöllö, lollottaa, lyllyä*. (Karlsson 1982, 13)

Yllä mainitun esimerkin säkeet on käännetty molemmissa käännöksissä siten, että verbin *völlehtiä* lihoneesta olemuksesta johtuva deskriptiivinen lisämerkitys ei lukijalle välity. Kiurun ja Mišinin käänнос kuuluu: *стала жить без опоясок/ кушака носить не стала* 'alkoi asua ilman vyötä/ lakkasi käyttämästä vyötä'. Belskin käänнос kertoo samoin vain ensimmäisen säkeen neutraalin informaation: *одевалась без снурочка/ и без пояса ходила* 'pukeutui ilman vyötä/ ja ilman vyötä kulki'.

Toisena esimerkkinä lisämerkityksiä saavista verbisynonyymeistä mainittakoon verbit *kainustaa* ja *niekottaa* (liite 1, 139), jotka ovat synonyymisiä säeryhmän ensimmäisen säkeen ilmaisulle *piikoina elävä*. Suomen kielessä verbit *niekottaa* ja *kainustaa* saavat assosiativiset konnotaationsa sanoista *neiti* ja *kaino*. Molempia käännöksiä voidaan pitää semanttisesti ekvivalentteina, vaikka kummassakaan verbejä *niekottaa* ja *kainustaa* ei ole käännetty verbillä, vaan kumpikin kääntäjä on käyttänyt omia ilmaisuja, jotka viittaavat venäjän kielessä neitsyyden säilyttämiseen.

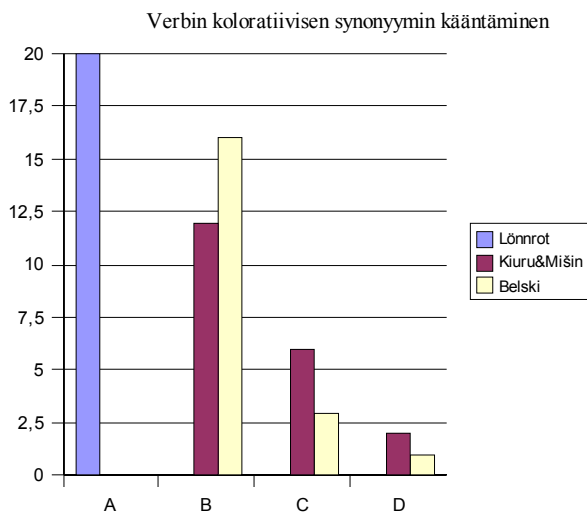
Kolmas esimerkki tämäntyyppisistä lisämerkityksiä antavista verbeistä on laulun 26 säkeissä 169-170 (liite 1 kohta 63) : *laulan mä lumesta miehen/ uron hangesta hotaisen*. Turusen Kalevalan sanakirjan mukaan verbillä *laulaa* tarkoitetaan loihkimista tai noitumista, kun taas säkeenkerrossa esiintyvä verbi *hotaista* merkitsee jonkin asian tekemistä nopeasti. Tässäkin tapauksessa säkeenkerroksen verbi antaa koloratiivista lisäinformaatiota ensimmäisen säkeen verbille ja säkeen antama informaatio on molempien verbien summa: 'noitua nopeasti, hotaisemalla'. Sinänsä verbejä ei tietenkään voi pitää lainkaan synonyymisinä, mutta ne täyttävät synonyymisen säkeenkerroksen määritelmän: ensimmäinen säe kertoo jälkimmäisen muunnellen. Kummassakaan käännöksessä verbin *hotaista* välittämää lisäinformaatiota ei ole huomioitu vaan on käännetty vain ensimmäisen säkeen perusinformaatio.

Analysoidussa aineistossa on yllämainitun tyyppisiä suomenkielisiä säeryhmiä 20 kpl (liite 1, kohdat 9, 25, 47, 63, 85, 86, 92, 94, 98, 101, 110, 112, 121, 122, 139, 140, 141, 143, 145 ja 162). Kääntäjät ovat huomioineet jälkimmäisten säkeiden koloratiivisen verbin välittämän lisäinformaation joko ilmaisemalla asian muuten kuin verbillä, esimerkiksi laulun 1 säkeissä 165–166 (liite 1, kohta 9) *vilu täällä' on ollakseni/ vaiva värjätelläkseni* – *зябко здесь мне, горемике/ холодно мне здесь, несчастной* 'vilu täällä minun on, **kurjan**/ kylmä minun täällä on, **onnettoman**' tai laulussa 26, säkeessä 429 (liite 1, kohta 92) *lintukarja kapsahutti* – *отлетели быстро птицы* 'lähtivät linnut **äkkiä** lentoon' tai verbillä, jonka merkitys on mahdollisimman lähellä koloratiivisen verbin merkitystä ja lisäksi mahdollisesti täsmentävällä adverbilla, kuten laulun 50 säkeessä 456 (liite 1, kohta 162)

kaksiviikkoinen kajahui – *двухнедельный зычно крикнул* 'kaksiviikkoinen **kimeästi kirkaisi**' tai eivät mitenkään, kuten yllämainitussa esimerkissä verbin *völlehtiä* tapauksessa.

Oheisessa kaaviossa on esitetty, miten kyseiset koloratiiviset verbit on käännetty:

Kaavio 1

A = Verbin koloratiivinen synonyymi lähdetekstissä

B = ei huomioitu käännöksessä

C = käännetty muuten kuin ekvivalentilla verbillä (semanttisesti ekvivalentti käännös, lisämerkitys on huomioitu)

D = Verbin koloratiivinen synonyymi käännetty ekvivalentilla verbillä

Kaaviosta ilmenee, että vastaavuuksia on selvästi enemmän Kiurun ja Mišin käännöksessä kuin Belskillä.

6.2.2 Synonyymisen kollokaatin valinta Jakobsonin poettisen funktion teoreeman valossa

Roman Jakobsonin poettisen funktion teoreeman mukaan runoudessa säkeen sanat ovat toisiinsa sidoksissa siten, että konteksti ja runomitta määräävät millainen sanayhdistelmä voi muodostaa säkeen. Synonyymisen kollokaatin valinnassa näyttää lähdelehdessä olevan kohtalaisen määräävässä asemassa alkusointu, jonka vaatimus näyttää voivan jopa muuttaa sanojen ulkoasua tietyssä määrin. Esimerkiksi

laulun 50 säkeessä 565, (liite 1, kohta 163) – *kiuruna kivertämähän* – esiintyvä verbi *kivertää* on Aimo Turusen Kalevalan sanakirjan mukaan muuttunut verbistä *livertää* alkusoinnun tavoittelun vuoksi.

Toinen ilmeisesti alkusoinnun tavoitteluun liittyvä muutos esiintyy useammassakin säkeessä runossa 26 (liite 1, kohdat 100 ja 109) – *heitti helmiruoskasella*, – *helähytti helmisellä* ja – *helähytti helmisvyöllä*. Turusen Kalevalan sanakirjan mukaan ’helmiruoskalla’ tarkoitetaan hevosen kannustamiseen käytettävää narupiiskaa, johon on tehty solmuja.

Lähdeteoksessa verbin ja sen substantiivikollokaatin keskinäinen alkusointu on verraten yleinen, se esiintyy 205 säkeessä tutkituista 348:sta eli 59%:ssa. Säkeensisäinen alkusointu on selvästi yleisempi, mutta alkusointuparikkeina voivat esiintyä mitkä tahansa samassa säkeessä olevat sanat, eli käytännössä saman säkeen verbi ja adjektiivi tai substantiivi ja adjektiivi tai partikkeli minkä tahansa sanan kanssa. Yleisin tendenssi näyttäisi kuitenkin olevan tutkittu substantiivi/verbi.

Käännöksissä vahvaa alkusointua ei oikeastaan esiinny kuin sellaisissa tapauksissa, joissa kaksi peräkkäistä sanaa on samaa kantaa, kuten esimerkiksi Belskin käännöksessä laulun 1 säkeessä 72 (liite 1, kohta 1): *их в одну связал я связку* ’ne yhteen nippuun niputin’. Samaa keinoa on kyllä käytetty lähdetekstissäkin, esimerkiksi laulun 1 säkeessä 89 (liite 1, kohta 3): *kerittelen pään kerältä*.

Venäjän kieli antaa kuitenkin hyvät mahdollisuudet muunlaiseen vokaalisoinnutukseen, jota molemmat kääntäjät ovat käyttäneetkin. Sisäsointua, jossa sama vokaali toistuu säkeen sanojen eri tavuissa on mahdollisesti tarkoituksella käytetty korvaamaan puuttuvaa alkusointua. Toisaalta tämäntyyppinen vokaalisoinnutus on niin yleistä ja kielen rakenteeseen sopivaa, ettei voida tehdä johtopäätöstä, että sitä olisi käytetty tarkoituksellisena vieraannuttamiskeinona. Esimerkki sisäsointuisesta säkeestä on Kiurun ja Mišinin käännöksessä laulun 49 säe 266 (liite 1, kohta 128): *змеям шеи перерезал* ’käärmeeltä pään leikkasi’, jossa saman tavun lisäksi sama vokaali toistuu kaikissa säkeen sanoissa.

Sisäsoinnun tai alkusoinnun esiintymistä käännöksissä ei ole verbi/substantiivikollokaattien osalta laskettu, ensinnäkään koska vokaalisointuun vaikuttaa sanan taivutusmuoto, mikä aiheuttaa sanapainon liikkumista ja sen myötä vokaalien redusoitumista. Sana siis lausutaan varsin usein eri tavalla eri taivutusmuodoissa. Toinen syy tähän on se, että mitään selkeää tendenssiä substantiivikollokaatin valintaan liittyen kursorisessa tarkastelussa ei näytä olevan. Kollokaatti määräytyy käännöksissä

ensinnäkin semanttisin perustein ja toiseksi valintaan vaikuttaa tavumäärä, molemmat kääntäjäthän noudattavat kalevalamitan kahdeksantavuista säkeen pituutta. Käännösten säkeensisäisestä vokaalisoinnutuksesta lisää jaksossa 6.3.2.

6.2.3 Verbisynonyymien esiintyminen

Tuonnempana esitettävästä kaaviosta ilmenee, että hyvin suuressa osassa käännösten säkeitä sekä verbillä että substantiivilla on synonyymipari samalla peruseriaatteella kuin Lönnrotin lähdeoksessa. Tarkasteltaessa synonymiaa hieman tarkemmin, ilmenee kuitenkin, että suomen kielessä on käytetty fonologiselta asultaan täysin toisistaan poikkeavia verbejä merkittävästi enemmän kuin käännöksissä. Esimerkiksi hevosella ja rattailta ajamisen synonyymeinä on käytetty verbejä *helettää*, *hetkutella*, *helkehyttää*, *hötkelyttää*, *leyhytellä*, *oikoa*, *paeta*, *piirrätellä* ja *vilettää*. Käännöksissäkin synonyymeja on määrällisesti lähes yhtä monta, mutta synonyymien muodostuksessa molemmat kääntäjät ovat hyödyntäneet verbin aspektia ja sen lisäksi eri etuliitteitä ja joissakin tapauksissa myös refleksiivimuotoa. Näin on saatu erilaisia synonyymisia verbejä samasta verbivartalosta, esimerkiksi *помчать*, *помчаться*, *скакать*, *поскакать* ja *проскакать*.

Jotta saataisiin todenmukaisempi kuva synonyymien määrästä, tämä on huomioitu laskennassa siten että samanvartaloineen verbi on laskettu vain kertaalleen ja saman verbin eri aspektit on pääsääntöisesti laskettu yhdeksi. Ainoastaan sellaisissa tapauksissa, joissa etuliite oleellisesti muuttaa sanan merkitystä, samanvartaloiset verbit on laskettu kahdeksi eri verbiksi. Näissä tapauksissa on jouduttu lisäksi arvioimaan kontekstin perusteella, mitä on tarkoitettu, jos etuliitteisen verbin semanttiseen kenttään kuuluu vielä lisäksi useita toisistaan eriäviä merkityksiä.

Esimerkiksi verbien *говорить* ja *заговорить* merkitysero on selvä: *говорить* tarkoittaa *Uuden venäläis-suomalaisen suursanakirjan* mukaan 'puhumista', 'sanomista' ja 'keskustelemistä' konkreettisesti ja kuvaannollisessa merkityksessä. Verbillä *заговорить* on sen sijaan saman sanakirjan mukaan kolme eri merkitystä – normaali etuliitteen *за* tuoma lisämerkitys 'ryhtyä puhumaan', tämän lisäksi sillä on 'noitumisen', 'loitsimisen' ja 'manaamisen' merkitys ja kolmanneksi 'puhumalla näännyttämisen' merkitys. Tässä tapauksessa p.o. verbit on laskettu synonyymisiksi kontekstin perusteella – suomenkielinen ilmaus on 'panna kielelle', eli 'alkaa puhua'.

Edellä on selvitetty suomenkielisten verbisynonyymien koloratiivista luonnetta ja niiden saamia lisämerkityksiä ensimmäisen säkeen perusverbiin verrattuna. Kuten edellä on kerrottu, tutkittujen säkeiden osalta melko suuressa osassa verbin lisämerkitykset on jätetty huomioimatta käänöksissä. Analogisten säkeiden kursorinen tarkastelu osoittaa, että varsinaisen verbin koloratiivirakenteen (esimerkiksi *ajaa karitella*) kääntämisen kohdalla tilanne on toinen. Kalevalan sanakirja antaa selityksen, kuten yllä olevalle esimerkille *ajaa jyskytellä*, joten periaatteessa verbirakenne on ollut mahdollista kääntää tämän informaation perusteella, mikäli selityskään asiaa varsinaisesti selventää. Esimerkin tapauksessakin voisi kuvitella molempien verbien merkityksen olevan suomalaisellekin jossakin määrin tulkinnanvarainen. Ehkä tästä syystä koloratiivirakennettakaan ei mitenkään säännönmukaisesti liene käännetty ekvivalentilla vastineella.

Esimerkiksi yllä olevasta voitaneen ottaa kolmannen laulun säkeen 490 'ajoa karittelevi' käänös, joka Kiurulla ja Mišinillä on *быстро едет, носнеуаеи* 'ajaa nopeasti, kiirehtii' ja Belskillä *к доиу беишено подъехал* 'kotiin raivoisasti ajoi', joista kumpikaan ei välttämättä vastaa ilmaisua *ajaa jyskytellä*. Tässä nimenomaisessa tapauksessa on tosin mainittava, että Belskin käänös nähdäkseni sopii kontekstiin jopa paremmin kuin alkuteoksen ilmaus *ajaa karitella*, jota käytetään melko paljon erilaisissa yhteyksissä ja joka merkitsee sinänsä neutraalisti reipasta, vauhdikasta ajamista. Sama merkitys on myös Kiurun ja Mišinin käänöksellä. Kyseinen säe nimittäin liittyy Kalevalan kuuluisaan kohtaan suohonlaulannasta – jonka jälkeen Joukahainen nöyryyttävän tappion kärsineenä ja Aino-sisarensa 'pänsä päästimeksi' Väinämöiselle myyneenä tulee kotiin raivon, surun ja pettymyksen vallassa. Belskin käyttämän sanan *беишено* merkitys on sanakirjan mukaan 'hurjasti, rajusti, raivokkaasti', joka nähdäkseni värikkäämmiin kuin Lönnrotin tai Kiurun ja Mišinin valinta kuvaa Joukahaisen mielialaa kyseisessä tilanteessa.

Toinen synonymiaan vaikuttava seikka on venäjän verbien tilannesidonaisuus. Suomen kielessä vaikkapa verbi *kulkea* voi tarkoittaa melkein millaista tahansa kulkemista. Venäjän kielessä sen sijaan nimenomaan liikkumista kuvaavien verbien semanttinen kenttä on kapeampi eli verbi ilmaisee tarkemmin liikkumisen tavan. Tämä näkyy esimerkiksi verbiparin *asua* ja *vieriellä* käytössä. Kalevalan 1. laulun säkeissä 167-168 (liite 1, kohta 10) kerrotaan Ilmattaresta, joka on joutunut oleskelemaan vedessä pitkiä aikoja: *aalloissa asuakseni / veessä vierielläkseni*. Kiurun ja Mišinin käänöksessä on käytetty verbille *жить* synonyymina täsmällisempää, vain 'uimista' 'kellumista' tai 'ajelehtimista'

merkitsevää verbiä *плавать*, kun taas Belski käyttää samassa kontekstissa verbejä *жить* ja *блуждать*, joista kumpikaan ei rajoitu varsinaiseen uimiseen. Tästä syystä myös venäjänkielisessä tekstissä on paljon sellaisia verbisynonyymipareja, jotka voivat olla synonyymisia vain kyseisessä kontekstissa. Kyseinen vertailu ei siis kerro mitään synonyymien määrästä ja esiintymisestä venäjän kielessä sinänsä, ainoastaan siitä, kuinka kääntäjät ovat ratkaisseet Kalevalan säkeen kerron synonyymiaongelman.

Synonyymisessa säkeenkerrossa synonyymisiksi verbipareiksi saattavat joutua verbit, jotka eivät itse asiassa merkitykseltään ole lainkaan synonyymeja toisilleen. Esimerkkinä tällaisesta tapauksesta mainittakoon laulun 26 säkeet 529 ja 530 (liite 1, kohta 106): sada lunta sauvanvarsi/ kiehittele keihäsvarsi. Tässä tapauksessa synonyymisiksi pareiksi joutuvat sanat *sataa lunta* ja *kiehitellä*. Kalevalan sanakirjan mukaan sana *kiehitellä* merkitsee *kehittelemistä*, jolla sinänsä ei ole mitään tekemistä 'lumen satamisen' kanssa, mutta kontekstissaan sana on kuitenkin katsottava synonyymiseksi ensimmäisen säkeen verbille, siinä on kyse hangen kehittämisestä keihäsvarren korkuiseksi.

Tutkitussa aineistossa on 54 eri verbiä, joille synonyymimäärät on laskettu ja olennaiset eriävät tulokset kaavioitu. Taulukkoon ei ole otettu sellaisia verbejä, joille on molemmissa kielissä yhtä monta synonyymivarianttia kaikilla tekijöillä. Tällaisia synonyymeja on tutkitussa aineistossa 22. Lisäksi on jätetty pois muutamat sellaiset verbit, jotka on käännetty muuten kuin verbillä tai joilla oli synonyymisia variantteja molemmilla kääntäjillä yhteensä alkuteoksen kahta kohden enintään kolme. Näitä tapauksia on yhteensä kuusi kappaletta.

Kaavioissa 2a ja 2b on esitetty synonyymimäärät graafisesti jäljelle jäävistä 26 verbistä, joille synonyymeja on useampia ja eriävä määrä eri tekijöillä. Synonyymien määrät lähdetekstissä ja molemmilla kääntäjillä on esitetty alla olevassa kaaviossa (kaavio2a) siten, että saman verbivartalon omaavat, prefikseillä ja verbin aspektilla varioidut synonyymit on yllä kuvailluin ehdoin laskettu yhdeksi. Samoin lähdetekstin samankantaiset verbit *virkkiä*, *virkkoa* ja *virkkaa*, jotka poikkeavat vain taivutustyyppiltään (verbin kieliopillisen päätteen variantin osalta). Kaikki tutkitun aineiston verbisynonyymit on listattu liitteeseen 2.

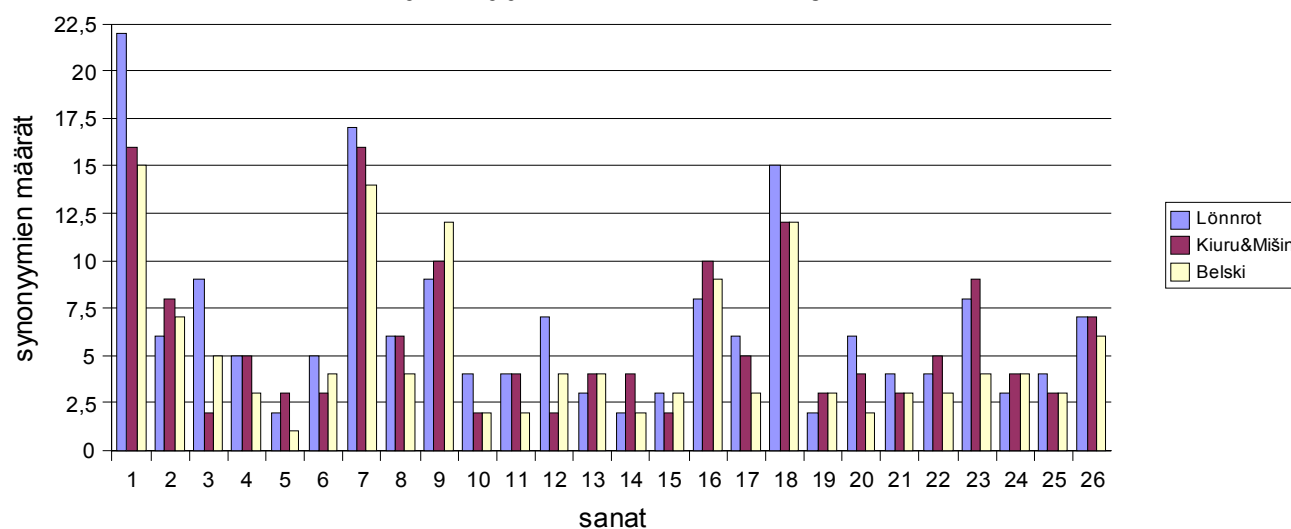
Kaaviossa 2b on esitetty samojen verbien käännöksissä esiintyvien synonyymivarianttien yhteenlaskettu määrä.

Kaavioissa on seuraavien verbien synonyymimäärät:

1. Ajaa, kulkea, liikkua, 2. Ajatella, luulla, saada idea, 3. Asua, olla, elää 4. Etsiä, noutaa,
5. Henkäistä 6. Iskeä, lyödä, 7. Kaataa, rikkoa, tuhota 8. Kaatua 9. Juurtua, kasvaa
10. Kerätä, poimia 11. Kokea 12. Kukkua, laulaa 13. kääriä 14. Lämmittää, lämmitä (sauna) 15.
- Neuvoa 16. Noitua, lumota 17. Nousta, tulla, saapua, 18. Sanoa, puhua 19. Sataa, 20. Synnyttää, 21.
- Syntyä, 22. Tehdä, rakentaa, 23. Tulla, muodostua, 24. Tuoda, tarjota 25. Valpastua (hevonen), 26.
- Vetää

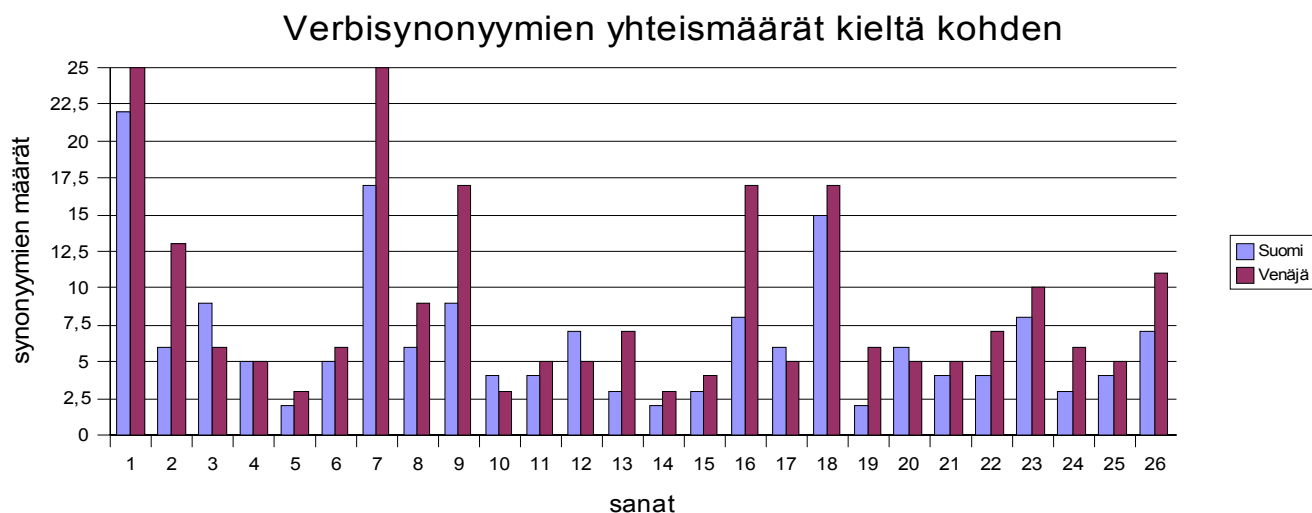
Kaavio 2a

Verbisynonyymien määrät tekijää kohden

Kaaviosta ilmenee, että suomenkielisten synonyymivarianttien määrä ylittää tekijäkohtaisen venäjänkielisten varianttien määrän hieman yli puolessa tutkituista säkeistä (15/26). Mukaan on laskettu myös ne verbit, joissa variantteja on toisella tekijöistä yhtä monta kuin Lönnrotilla, mutta toisella vähemmän. Tällaisia tapauksia on 3. Synonyymivariantteja on selvästi enemmän Kiurun ja Mišinin käännöksessä, Belskillä niitä on eniten ainoastaan verbeillä 3, 6 ja 9 ja yhtä monta Kiurun ja Mišinin kanssa verbeillä 10, 13, 19, 21, 24 ja 25.

Kaavio 2b

Kaavio osoittaa, että venäjänkielisten verbisynonyymien yhteismäärät ylittävät suomenkielisten määrän kaikkien muiden verbien, paitsi verbien *asua*, *olla*, *elää* (3), *kerätä*, *poimia* (10), *kukkuu*, *laulaa* (12) ja *synnyttää* (20) osalta. Muutamien verbien osalta ero on huomattava (verbit 7, 9 ja 16).

6.2.4 Substantiivisynonyymien esiintyminen

Kuten edellä on todettu, tässä tarkasteltu synonyymia poikkeaa huomattavasti siitä mitä synonyymilla yleisesti ymmärretään. Synonyymisissä säkeenkerroissa esimerkiksi samaa tarkoittavassa asemassa yleisesti esiintyy saman asian ylempään tason merkitys, esimerkiksi *aalto* ja *vesi* tai *syöveri*, *tammi* ja *puu*, *kirves* ja *tappara* tai *pää* ja *nenä*. Tällaiset suomenkieliset synonyymiparit on tutkitussa aineistossa käännetty lähes aina ekvivalenteilla vastineilla. Lisäksi synonyymisessä säkeenkerrossa näyttää olevan yleistä sellaisten sanojen yhdistäminen synonyymipariksi, jotka sitä tavallisesti eivät ole, esimerkiksi *vesi* ja *mesi* tai *tammi* ja *raita*, jolloin synonyymia tarkoittaa sitä, että lekseemit tarkoittavat saman yläkäsitteen rinnakkaisia alakäsitteitä 'neste' ja 'puu'. Näissäkin tapauksissa kääntäjät ovat pysyneet uskollisina Kalevalan omintakeisille synonyymisäännöille ainakin tutkittujen säkeiden osalta.

Substantiivisynonyymien käytössä on huomattava, että käänöksissä niiden määrää lisää jonkin verran samanvartaloisen sanan eri muodot, kuten eriasteiset diminutiivimuodot, esimerkiksi *сын* ja *сыночек*.

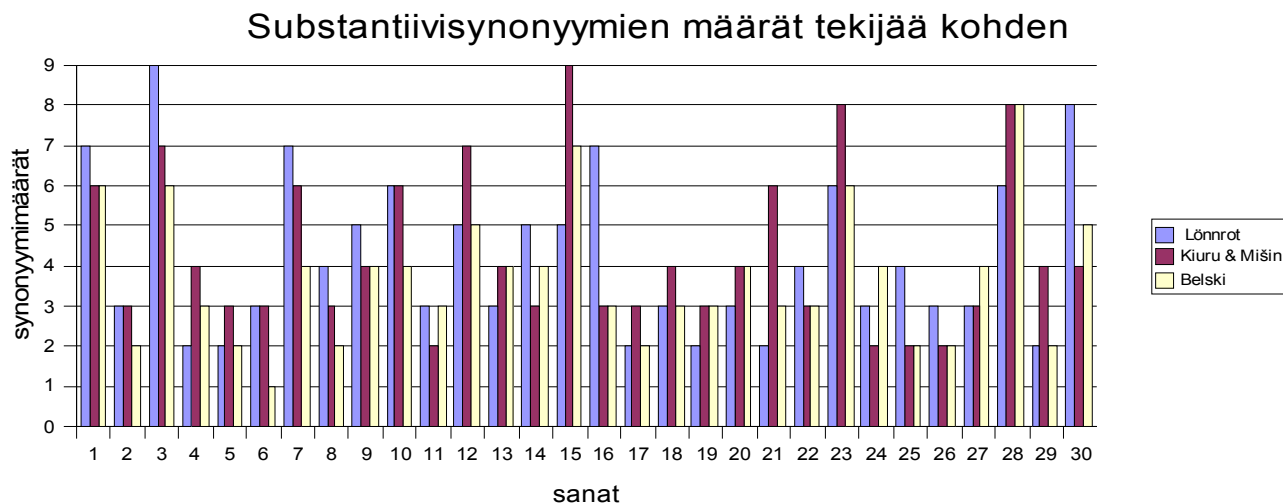
Tällä ei kuitenkaan tuloslaskennassa ole läheskään yhtä suurta merkitystä kuin samanvartaloisen verbin muuntelulla verbiaspektein ja prefiksein. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että sitä ei ole tehty läheskään samassa määrin kuin verbeillä. Toiseksi myös alkuteoksessa esiintyy runsaasti diminutiivimuotoja, esimerkiksi *hevonen* ja *hepo* tai *oro* ja *oronen*. Näiden lisäksi vastaavanlaisia muunnoksia samasta sanasta tai sanavartalosta, esimerkiksi *helmiruoskanen*, *helmisvyö* ja *helminen* tai *käärme* ja *käärmehyinen*. Tämän tyyppiset sanavariaatiot samoin kuin erilaiset diminutiivimuodotkin alkuteoksessa näyttävät johtuvan runomitan vaatimuksista eivätkä niinkään synonyymien määrän tarkoituksellisesta lisäämisestä. Esimerkiksi edellä mainittu sana *käärmehyinen* esiintyy seuraavassa kontekstissa (laulu 26 säkeet 255-266, liite 1 kohta 71): *tunnen maot manata/ käärmehyiset käännytellä*. Tavumäärä ei täytyisi ja rytmi rikkoutuisi jos käytettäisiin sanaa *käärme*.

Myös käänöksissä on selvästi havaittavissa poeettisen funktion olevan syynä erilaisille sanamuodoille. Molemmat kääntäjät ovat pitäytyneet kalevalamitan kahdeksantavuisessa säkeessä ja nähdäkseni se on vaikuttanut sananmuodostukseen esimerkiksi diminutiivien käytön kannalta selvästi enemmän kuin erilaisten synonyymien tavoittelu. On lisäksi huomattava, kuten kaavio istakin näkyy, että myös yhteenlasketut venäjänkieliset substantiivisyronyymien määrät ylittävät suomenkielisten määrän selvästi suurimmassa osassa tarkasteltavia sanoja, joten erilaisten synonyymien kehittelylle esimerkiksi diminutiivimuotoja käyttämällä ei ole ollut edes tarvetta.

Substantiivien synonyymimäärät Lönnrotin alkuteoksessa ja molemmissa käänöksissä on esitetty alla olevissa kaavioissa siten että ylemmässä kaaviossa (3a) on synonyymien määrät tekijää kohden kaikilla tekijöillä. Tutkittavia substantiiveja on yhteensä 64 kpl. Kaaviosta on jätetty pois substantiivit, joille on täsmälleen yhtä monta synonyymia kaikilla tekijöillä, eli käytännössä kaikilla kaksi säeparia kohti. Tällaisia substantiiveja tutkittavassa aineistossa on 28 kpl. Samoin on jätetty pois ne substantiivit, joille oli synonyymisia variantteja molemmilla kääntäjillä yhteensä alkuteoksen kahta kohden enintään kolme. Näitä tutkittavassa aineistossa oli kuusi. Jäljelle jää 30 sanaa, jotka on lueteltu alla. Kaikki aineistossa esiintyvät substantiivien synonyymivariantit on luetteloitu liitteessä 3.

1. aalto, vesi 2. asia 3. hevonen 4. kerä 5. kirves 6. kokko 7. käki 8. käärme 9. Lemminkäinen 10. lintu 11. lukko 12. maa (viljelyyn liittyen) 13. matka 14. miekka 15. mies 16. neiti, neitsyt 17. olut 18. pakkanen, kylmä 19. paula 20. pesä 21. poika, lapsi 22. portto 23. puu 24. pää 25. ruoska 26. sauna 27. tuli 28. vaate 29. Väinämöinen 30. äiti

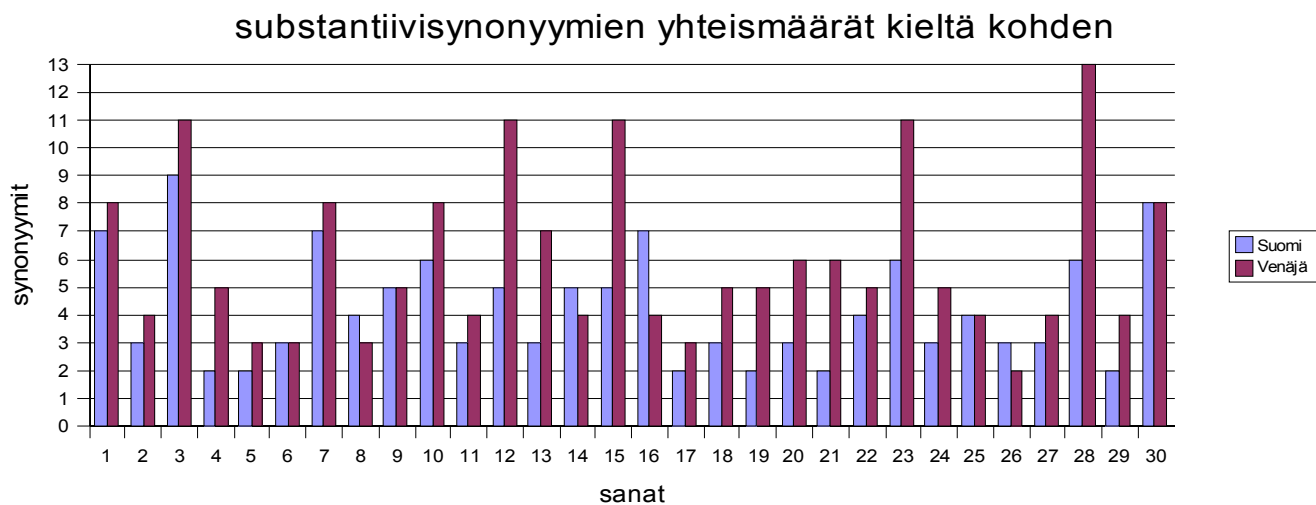
Kaavio 3a

Kaaviosta näkyy, että tekijäkohtaiset synonyymivarianttien määrät poikkeavat verbisynonyymivarianttien määristä sikäli, että sekä Kiurulla ja Mišinillä että Lönnrotilla niitä on eniten kolmasosassa substantiiveista. Belskillä synonyymivarianttien määrä on korkein 5/30 substantiiveista.

Alla olevassa kaaviossa (3b) on esitetty synonyymien yhteismäärät molemmissa kielissä tutkittavien säeparien osalta.

Kaavio 3b

Kielikohtaisesta kaaviosta näkyy että venäjänkielisten synonyymivarianttien määrä ylittää suomenkielisten määrän 22/30 substantiivista ja määrä on molemmissa kielissä yhtä suuri neljällä substantiivilla 30:stä.

6.2.5 Synonyymien määräytymisestä bylinoiden säkeenkerrossa

Bylinoissa esiintyy säkeenkerroksen tyyppiä, joka toistaa säkeen osan sanasta sanaan kahdesti tai useammin ja muuntaa joka säkeessä loppuosan. Niissä esiintyy myös sellaista Kalevalassa paljon käytettyä säkeenkerroksen tyyppiä, jossa varsinaista sanatoistoa joko ei ole, tai sitä on vain parissa säkeen sanassa, mutta sen sijaan ensimmäisen säkeen asia kerrataan muunnellen, esimerkiksi bylinassa Ilja Muromets ja Kalin-tsaari (s. 51): *а по всем по улицам широким/ да по всем переулкам княженецким* 'ja kaikkia leveitä katuja pitkin/ niin, kaikkia ruhtinaskunnan kujia pitkin'.

Verbien ja niiden substantiivikollokaattien esiintymisessä ei vaikuta olevan samanlaista säännönmukaisuutta kuin Kalevalassa, jossa niihin vaikuttaa esimerkiksi alkusointu. Bylinoiden säkeen pituutta säädellään lähinnä lisäsanojen avulla. Lisäksi bylinoiden säkeenpituus voi Kalevalan säkeenpituuteen verrattuna hyvin huomattavasti vaihdella, joten sekä verbien että niiden kollokaattien määräytyvyys näyttäisi olevan selvästi vapaampaa kuin Kalevalassa.

Säkeenkerrossa esiintyvä verbi voi olla joko täysin sama, tai esimerkiksi sama eri prefiksillä muunnettuna. Lisäksi säkeenkerrossa esiintyy sama prefiksi liittyneenä eri kantaverbiin. Bylinoiden säkeenkerroksen verbisynonymiassa roolinsa on myös loppusoinnolla, vaikka se ei vaikutakaan olevan erityisen säännönmukainen tai määräävässä asemassa. Tarkastellun alueen säkeenkerrosten loppusoinnut ovat samantyyppisiä kuin Kalevalassa, jossa loppusointuisuuden vaikutelma syntyy kielioppimuodoista.

Substantiivisynonyymien kohdalla näyttää vallitsevan samantyyppinen tendenssi kuin Kalevalassakin – synonyymivarianteiksi on valittu saman asian eri tasojen merkityksiä, esimerkiksi päivä, kuukausi ja vuosi, kuten bylinassa Ilja Muromets ja Kalin-tsaari (s. 52): *Дай-ка мне ты поры времячка на три года, / на три года дай и на три месяца, / три месяца да еще на три дня* 'anna minulle aikoja kolme vuotta,/ kolme vuotta anna ja kolme kuukautta/ kolme kuukautta ja vielä kolme päivää'. Samoin

kuin Kalevalassa saattavat synonyymisessa säkeenkerrossa esiintyä synonyymivariantteina esimerkiksi *korret* ja *varret*, bylinoissa 'ruohot' ja 'korret'. Kalevalassa synonyymisessa säkeenkerrossa voidaan rinnastaa myös esimerkiksi *tammi* ja *raita*, samoin voivat bylinoissa olla rinnastettuina esimerkiksi 'kadut' ja 'kujat'.

6.3 Morfologia

Morfologinen tarkastelu kattaa kaikki säeparallelismit eli säkeenkerroksen ja erilaiset soinnutukset. Säetason parallelismien morfologisessa tarkastelussa on keskitytty säkeiden rakenteelliseen samankaltaisuuteen, eikä siinä ole kiinnitetty huomiota ekvivalenssiin muuten kuin siinä mielessä, toteutuuko käänöksissä säeparien tai -ryhmien rakenteellinen samankaltaisuus myös semanttisessa mielessä samalla periaatteella kuin Kalevalassa ja ovatko verbi/substantiiviparin jäsenten käänökset ekvivalentteja. Semantiikkaan ja ekvivalenssiin perehdytään tarkemmin kohdassa 6.6.

Alkusoinnutus suomen- ja venäjänkielisen Kalevalan välillä näyttää hyvin erilaiselta. Lähdeteoksen alkusoinnutus painottuu vahvaan alkusointuun, mutta heikkoa esiintyy myös paljon. Vaikka heikkoa alkusointua käytetään molemmissa käänöksissä jonkin verran, se ei vaikuta määräävältä tyylikeinolta eikä tekstistä saa vaikutelmaa, että siihen olisi välttämättä edes pyritty.

Leino tarkastelee väitöskirjassaan *Strukturaalinen alkusointu suomessa* alkusoinnun relevanssia eri kielissä ja eri teksteissä. Hänen mukaansa alkusointua ei voida rinnastaa välttämättä edes saman kielen eri teksteissä, esimerkiksi kalevalamittaisessa runossa ja itkuvirsissä (Leino 1970, 34). Lisäksi Leino toteaa Lubomír Doleželiin viitaten tyylipiirteiden olevan usein tietoisesti kontrolloimattomia samoin kuin kielellisen kompetenssin yleensäkin. Lönnrot mainitsee alkusoinnun syntymisestä seuraavasti: ”Ainoastansa silloin tulee alkuvaste (= alkusointu) laulua kaunistamaan, kun se ikäskun itsestensä syntyy, jolla tavalla se luontaisilla runoniekkoilla syntyykin, sillä tietämättä koko alkuvasteesta, mitä onkaan, käyttävät sitä kuitenkin runoissansa eivätkä taida siitä sen parempata selitystä antaa kun sanain sillä tavalla vetävän yhden toistansa”. (Leino 1970, 38-39)

Alkusointua tarkasteltaessa on siis huomattava, että tätä taustaa vasten lähdeteoksen ja käänösten alkusointua ei voida verrata eikä rinnastaa eli niiden relevanssi toisiinsa nähden on kiistettävä.

Alkusointua esiintyy kuitenkin sikäli runsaasti molempien kääntäjien teoksissa, että sen voitaneen olettaa olevan tietoinen valinta ja keino vieraannuttaa käännöksiä lähdeteoksen suuntaan. Tästä syystä olen harkinnut hyödylliseksi tutkia alkusointujen määrän.

Selvästi suurempi vaikutus runon saamiseen kuulostamaan kalevalarunon tapaiselta, näyttää käännöksissä olevan säkeensisäisellä vokaalisoinnutuksella, joka niin ikään vaikuttaisi olevan tietoinen vieraannuttamiskeino, joskin on huomattava, että se sopii kielen fonologiseen rakenteeseen erittäin hyvin ja bylinoissakin sitä on melko runsaasti käytetty. Vokaalisoinnutuksen periaate on joko sisäsoinnutus, jossa säkeen sisällä sama tavu tai yksi tai useampi sama vokaali toistuu siten, että se ”sitoo” säkeen sanat yhdeksi kokonaisuudeksi. Tämäntyyppistä soinnutusta esiintyy myös lähdeteoksessa. Oheisena sekä suomen- että venäjänkielinen esimerkki vokaalisoinnutuksesta ja vertailun vuoksi esimerkki bylinasäkeestä, jossa sitä esiintyy sekä venäjänkielisestä Kalevalan säkeestä, jossa sitä ei esiinny:

Kun ei tuotane olutta / если ж мне не будет пиво (liite 1, kohta 4, Belski)

А на тую ли на силу на татарскую ’niitä tataarien joukkoja vastaan’ (Ilja Muromets ja Kalin-tsaari, s. 58)

Я смотал в клубочек песни ’kerin kerälle laulut’ (liite 1, kohta 1, Kiuru & Mišin)

6.3.1 Säetason parallelismien esiintyminen – säkeenkerto

Tarkastelussa jaoteltiin tutkittavat säeryhmät neljään ryhmään sen perusteella, kuinka niissä toteutui säetason parallelismi. Ryhmään 1 laskettiin kuuluviksi sellaiset säetyypit, joissa käännös on rakenteellisesti vastaava, siten että morfologisen kaavan jokaiselle komponentille on käännösvastine. Tämäntyyppisiin säkeisiin on laskettu mukaan myös sellaiset, joissa on lisäksi jotakin muuta, kuten adjektiivi, adverbi tai partikkeli jolle ei ole vastinetta lähdetekstissä. Esimerkiksi monet suomen yhdyssanat on ekvivalenssisyistä käännetty substantiivilla ja adjektiivilla, jolloin suomenkielisen tekstin yhdyssanasubstantiiviva vastaa käännöksessä substantiivi-adjektiivipari. Esimerkiksi tällaisesta säkeestä voitaisiin mainita Kiurun ja Mišinin käännös laulun 2 säkeistä 181–182: *tahtoi tammi kallistua/ lysmyä rutimoraita – от ударов дуб кренится/ гнется чертова ракута* ’iskuista tammi kallistui/ taipui pirunmoinen raita’. Tällaisten säkeiden lisäksi verbin koloratiivisen synonyymien

kääntämisessä on usein käytetty tavan adverbia tai adjektiivia kuvaamaan käännettävän verbin tekemisen tapaa tai laatua.

Ryhmän 2 muodostavat säkeet, joissa säkeenkerto toteutuu, mutta rakenteellinen samankaltaisuus jommassakummassa tai molemmissa säkeissä ei. Esimerkkinä tällaisesta säeparista on Kiurun ja Mišinin käänös Kalevalan laulun 26 säkeistä 543–544: *Tulipa luminen lampi/ hyinen järvi muo’ostihe – ламбушка из снега вышла/ озеро воды холодной* ’lampinen tuli lumesta/ kylmävetinen järvi’. Tähän ryhmään on laskettu myös sellaiset säeparit tai –ryhmät, joissa lähdetekstin kerron verbi- tai substantiivisyntyynymi on käännetty samalla verbillä tai substantiivilla molemmissa tai useammassa säkeissä.

Ryhmään 3 laskettiin kuuluviksi säkeet, joissa säetason parallelismi ei toteudu, vaan säepari on käännetty kerrottomaksi. Tällaisesta säeparista käy esimerkiksi Belskin käänös Kalevalan laulun 26 säkeistä 543–544: *Tulipa luminen lampi/ hyinen järvi muo’ostihe – озеро на снега вышло/ а на нем бушуют волны* ’järvi tuli lumesta/ ja siinä aallot myrskyävät’. Tämän tyyppisissä säkeissä kääntäjä on saattanut ottaa erivapauksia ja säkeen informaatio on ehkä muuttunut, kuten esimerkin tapauksessakin. Ekvivalenssia ei kuitenkaan näiden säkeiden osalta ole tarkasteltu tässä, vaan luvussa 6.6.

Ryhmän 4 muodostavat sellaiset poikkeukselliset säeparit, joissa merkitys on muuttunut kokonaan toiseksi, ilmeisesti siksi, että lähdeteksti on ymmärretty väärin.

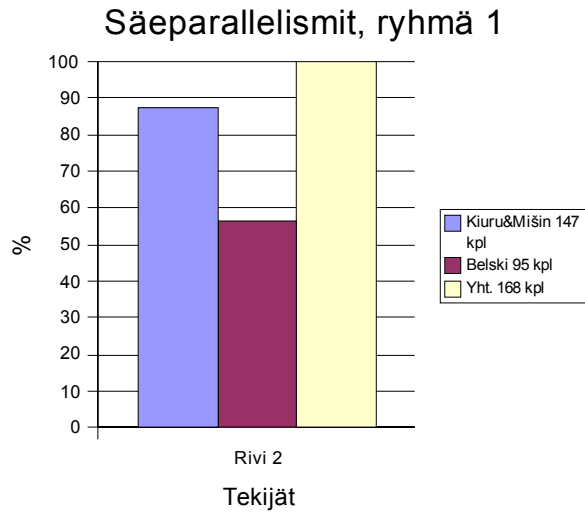
Tarkasteltavat säeparit tai –ryhmät saattavat myös kuulua samanaikaisesti ryhmiin 2 ja 3, jolloin ne on laskettu molempien ryhmien lukuihin.

Tarkasteltavasta aineistosta ilmeni, että pääsääntöisesti molemmat kääntäjät ovat kääntäneet säeparin molemmat verbit ja substantiivit ryhmän 1 mukaisesti synonyymisesti samalla periaatteella kuin lähdetekstissä, eli siten että säeparin molemmissa säkeissä on toisilleen synonyymiset verbit ja samanaikaisesti toisilleen synonyymiset substantiivit. Belskin käänöksessä tällaisia säepareja on tutkituista 168 säeparista 95 kappaletta eli 56,5%, Kiurun ja Mišinin käänöksessä selvästi enemmän, 147 kappaletta eli 87,5%.

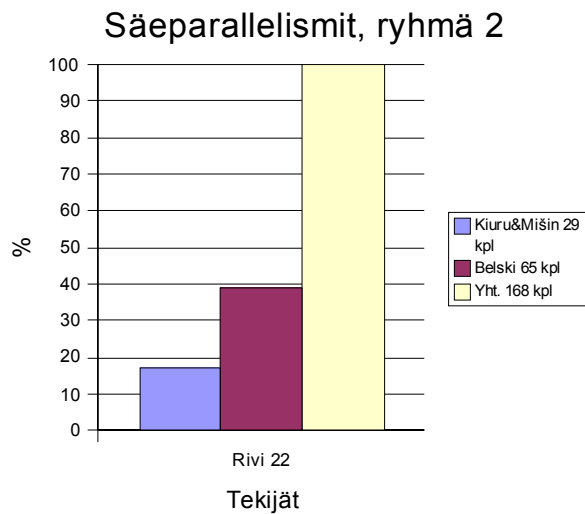
Ryhmän 2 tyypisiä käännöksiä, jossa säkeenkerto sinänsä toteutuu, mutta rakenteellinen samankaltaisuus ei, on Belskillä tutkituista säepareista 65 kpl eli 38,7% ja Kiurun ja Mišinin käänöksessä 29 kappaletta eli 17,2 %. Ryhmään 3 kuuluvia säkeitä, joissa säkeenkerto ei toteudu lainkaan, on puolestaan Belskillä vain 5 kappaletta tutkituista säepareista eli 2,97% ja Kiurulla ja Mišinillä ainoastaan yksi. Ryhmään 4 lukeutuu ainoastaan kolme säettä Belskillä ja kaksi Kiurulla ja Mišinillä.

Alla olevissa kaavioissa yllä esitetyt prosenttiosuudet 1 ja 2-ryhmistä. Kääntäjien nimien vieressä kappalemäärät:

Kaavio 4a

Kaavio 4b

6.3.2 Säkeensisäisten parallelismien esiintyminen – alkusointu

Aiemmin on jo todettu, että käännösten verbien synonyymikollokaatti ei määräytynyt kuin muutamissa poikkeustapauksissa verbin fonologisen asun perusteella esimerkiksi säeparallelismia noudattaen, vaan substantiivin merkitys ja sen sopivuus mittaan tavumääränsä puolesta vaikuttivat olevan kollokaatin ainoat valintaperusteet.

Sen sijaan säkeensisäistä parallelismia esiintyi myös käänöksissä. Kun laskettiin vain säkeensisäiset alkusoinnut siten, että kriteerinä ei ollut peräkkäiset sanat, eivätkä määrätyssä suhteessa toisiinsa olevat sanat, vaan ainoastaan samassa säkeessä esiintyvät, saatiin alla olevien kaavioiden mukainen jako. Vahvoja ja heikkoja alkusointuja ei ole eroteltu. Käänöksissä oli heikkoa alkusointua ylivoimaisesti eniten, mutta myös vahvaa esiintyi jonkin verran, kuitenkin niin vähän, että en katsonut aiheelliseksi kaavioita erikseen vahvaa ja heikkoa. Alkuteoksessa alkusoinnut on laskettu saman periaatteen mukaisesti kuin käänöksissä. Siinä alkusointu esiintyi useimmiten peräkkäisissä sanoissa, mutta myös siten, että alkusointuisten sanojen välissä oli alkusoinnuton sana (laulu 26, säkeet 201–203): *minua on vyötty miehen vyöllä/ pantu miehen palkimella/ solmittu uron solilla.*

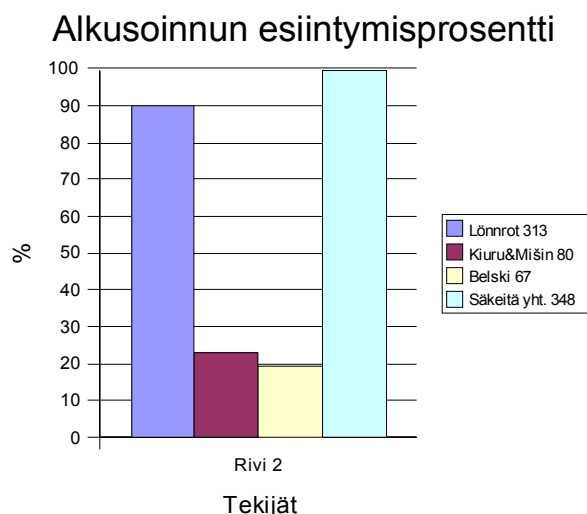
Alkusointu on suomenkielisessä Kalevalassa ilman muuta katsottava poeettiseksi faktoriksi, mutta käännösten osalta sitä on tarkasteltu tässä työssä ensisijaisesti vieraannuttamiskeinona, siis keinona tavoitella teknisesti samantyyppistä ilmaisua kuin Kalevalassa, eikä poeettisena faktorina. Siihen, onko alkusointua myös sellaisena käytetty, ei tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollista ottaa kantaa. Samoin alkusointujen keskinäinen relevanssi on kiistettävä, kuten edellä on mainittu. Alkusointuisiksi on laskettu joko samalla konsonantilla tai samalla vokaalilla alkavat saman säkeen sanat sen mukaan, miten sanat lausutaan.

Mikäli alkusoinnun kriteeri määritellään bylinoissa siten, että samanalkuinen sana esiintyy toistuvasti säkeen sisällä, alkusointuisia säkeitä on bylinoissakin jonkin verran. Jos kuitenkin verrataan Kalevalan ja bylinoiden alkusointuisia sanapareja, ero on selvä. Kalevalassa alkusointu yleensä sitoo yhteen toisiinsa jollakin tavalla merkityksellisesti liittyvät sanat, esimerkiksi subjektin ja predikaatin tai substantiivin ja sen määreen.

Bylinoissa teknistä alkusointuisuuden vaikutelmaa saattaa antaa esimerkiksi kahdesti samassa säkeessä esiintyvä sinänsä merkityksetön pikkusana, jonka tarkoituksena on ensisijaisesti toimia runomittaa säätelevänä lisäsanana, esimerkiksi bylinassa Ilja Muromets ja Kalin-tsaari (s. 61): *Да он бросил-то татарина да в сторону* 'ja hän heitti tataarin sivummalle'. Toinen samantyyppinen bylinoille tyypillinen ilmiö on preposition toistaminen, esimerkiksi säkeessä bylinasta Ilja Muromets ja Kalin-tsaari: *а у славного у князя у Владимира* 'maineikkaan ruhtinas Vladimirin luona'. Prepositiota voidaan sanoa siis käytetyn paitsi varsinaisessa tarkoituksessaan, myös lisäsanana ominaisuudessa. Tämäntyyppisiä säkeitä bylinoissa oli tutkituista 348 säkeestä 18 %. Tyypiltään bylinoiden vokaalisointutus muistuttaa enemmän luvussa 6.3.3 käsitellyä säkeensisäistä vokaalisointua, jossa sama vokaali toistuu säkeen sisällä sitoen sen yhdeksi kokonaisuudeksi. Tämän kappaleen molemmissa esimerkkilauseissa on myös tämäntyyppistä vokaalisointua.

Alla olevassa kaaviossa esitetään alkusoinnun esiintymisen prosenttiosuudet Kalevalassa ja sen käänöksissä kaikilla tekijöillä. Kunkin nimen vieressä oleva luku esittää alkusoinnun kappalemääräisen esiintymisen tutkituissa säkeissä kullakin tekijällä.

Kaavio 5

6.3.3 Säkeensisäisten parallelismien esiintyminen – säkeensisäinen vokaalisoinnutus

Molemmissa tarkasteltavissa Kalevalan venäjännöksissä säkeensisäistä vokaalisoinnutusta on käytetty runsaasti, Kiurun ja Mišinin käännöksessä hieman runsaammin kuin Belskin. Tätä ei kuitenkaan nähdäkseni oikein voida katsoa välttämättä tarkoituksella käytetyksi poeettiseksi faktoriksi tai vieraannuttamiskeinoksi, koska käsittäökseni jo kielen rakenteet suosivat tämäntyyppistä soinnutusta.

Kuinka paljon siinä on kääntäjän strategista valintaa ja kuinka paljon ’luonnostaan lankeavuutta’, on mahdotonta sanoa tämän laajuudessa tutkimuksessa. Joka tapauksessa kuitenkin tämäntyyppinen soinnutus saa tekstin vaikuttamaan tai kuulostamaan vähemmän vieraalta Kalevalaan verrattuna, koska myös suomen kielelle se on luonteenomaista ja Kalevalassakin monissa alkusoinnuttomissa säkeissä tällaista vokaalisoinnutusta esiintyy.

Kovin suurta painoarvoa säkeensisäiselle vokaalisoinnutukselle ei nähdäkseni käännösstrategioita tarkasteltaessa tule antaa. Katsoisin sen kuitenkin lyhyen maininnan arvoiseksi yhtenä vähäisenä osana tekstin rakentamisessa jo siksikin, että venäjän kielelle käännettäessä huomattavasti määräävämpi Kalevalan ominaisuus, alkusointu ei ole sujuvasti hyödynnettävissä. Näin ollen säkeensisäinen vokaalisoinnutus nousee käännöksissä suhteessa suuremmaksi tekijäksi, kuin se alkuteoksessa on.

6.3.4 Säkeensisäisten parallelismien esiintyminen – loppusointu

Tutkitussa aineistossa loppusointua esiintyy Kiurulla ja Mišinillä 14%:ssa ja Belskillä 13%:ssa tutkituista säkeistä. Loppusoinnun käytöstä on huomautettava, että venäjän kielen taivutussäännöt jo sinänsä suosivat sen käyttämistä, esimerkiksi verbin preteritin monikkomuotoa käytettäessä loppusointu seuraa kieliopin mukana:

все замки бы отомкнулись,

все запоры б разлетелись

Tämäntyyppistä verbin taivutusmuotoihin liittyvää loppusointua esiintyy myös bylinoissa. Substantiiviin päättyvät säkeenkertoiset säkeet ovat harvemmin loppusointuisia, sen sijaan tutkitun aineiston verbiin päättyvät säeparit tai –ryhmät lähes aina. Loppusointu molempien käännösten

tutkituissa säkeissä on kuitenkin niin harvinainen, että voitaneen päätellä, että sitä ei ole varsinaisesti tavoiteltu kummassakaan käänöksessä, vaan päinvastoin sitä näyttää pyrityn välttämään.

Yllättävää oli, että Lönnrot on käyttänyt loppusointua peräti 35%:ssa tutkituista säeryhmistä, eli selvästi enemmän kuin kumpikaan kääntäjistä. Se ei siis vaikutakaan olevan niin tyystin harvinainen tyylikeino Kalevalassa kuin yleisesti ajatellaan. Alkuteoksen kaikki loppusoinnut ovat kuitenkin rakenteellisia, eli loppusointu – tai oikeastaan sen vaikutelma – aiheutuu taivutusmuotojen samanlaisuudesta:

läksi virkku vieremähän,

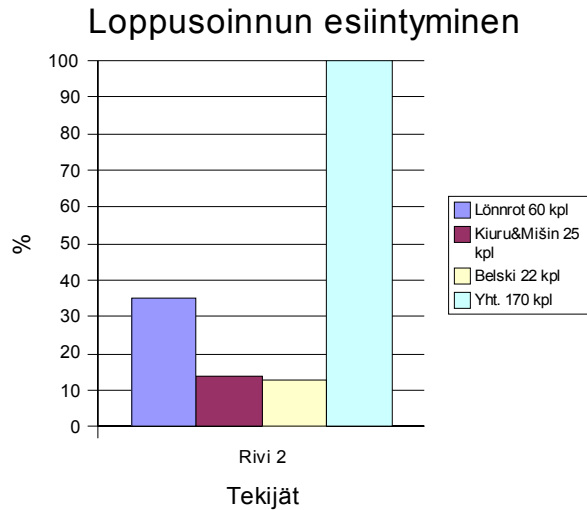
hevonen helettämähän.

Tekstissä ei ole laskettu loppusointuisiksi suomen kielen etu- ja takavokaaleista johtuvan vokaalisoinnun aiheuttamaa eroavuutta, esimerkiksi: -mahan ja -mähän –loppuisia säkeitä.

Loppusoinnun keskinäistä relevanssia tarkastellussa kieliparissa ei ole tutkittu vaan niiden esiintyminen on laskettu mekaanisesti foneemisin perustein. Poeettiseksi faktoriksi loppusointu ainakin Lönnrotin tekstissä on katsottava jo suhteellisen yleisyytensä perusteella. Kummankaan kääntäjän tekstissä se sen sijaan samalla perusteella ei sitä vaikuttaisi olevan. Erot kääntäjien loppusoinnun käytössä ovat niin pienet, että näyttää ilmeiseltä, että sen välttämistä on käytetty vieraannuttamiskeinona.

Alla olevassa kaaviossa molempien kääntäjien ja Lönnrotin käyttämien loppusointujen prosentuaalinen määrä tutkitussa aineistossa. Kunkin nimen vieressä on esitetty loppusointujen kappalemäärät kullakin tekijällä.

Kaavio 6

6.3.5 Lisäsanojen kääntäminen ja käyttäminen käännöksissä

Morfologisesta kaavasta tutkittiin lisäksi, esiintyykö kääntäjien välillä säännönmukaisuutta muutamien Kalevalan runomittaa säätelevien lisäsanojen kääntämisessä. Tällaisia lisäsanoja ovat Kalevalassa esimerkiksi sellaiset varsinaisesti merkityksettömät pikkusanat kuin *kunp'on* säkeessä *kunp'on kyyt oluen juovat/ maot viertehen vetävät*.

Edellisten lisäksi tutkittiin, kumpi kääntäjistä käyttää runsaammin bylinoiden lisäsanojen tyyppisiä, runomittaa sääteleviä ja sinänsä merkityksettömiä lisäsanoja siten, että niille ei lähdetekstissä ole käännösvastinetta. Esimerkki tällaisesta käännöksestä on Belskin käännös laulun 1 säkeistä 257–258: *nosti päätänsä merestä/ kohottavi kokkoansa – подняла главу на моря/ и чело на вод обширных*. Tämäntyyppisten sanojen käytön voidaan ajatella olevan vaikutusta bylinoiden tyylistä tai kääntäen, jos niitä ei käytetä, sen voitaisiin olettaa olevan tietoinen vieraannuttamiskeino.

Bylinoissa käytettävien tyyppisiä, runomittaa säätelevinä lisäsanoina Kalevalan käännöksissä on käytetty esimerkiksi sanoja *a, u, ж, же* ja *ведь*. Käännöksissä lisäsanoiksi edellä mainitut ja lisäksi muutamat muut on laskettu sellaisissa tapauksissa, joissa lähdetekstissä ei selkeästi ole impulssia k.o. sanan kääntämiseen. Tällaisia 'vastineettomia' lisäsanoja on selvästi enemmän Belskin käännöksessä,

mutta myös Kiurun ja Mišinin käännöksessä niitä on käytetty. Kaikissa tapauksissa ei ole aivan selvää, onko lisäsanana funktio pelkästään tavumäärää ja runomittaa säätelevä, vai onko sillä myös semanttinen funktio siitä huolimatta, että alkuteoksessa ei selkeästi olekaan vastinetta, jolle sanaa olisi käytetty käännöksenä.

6.4 Prosodia

Fred Karlssonin mukaan suomen kielen sanaprosodian tärkein ilmiö on ”fonologisten kaksoissegmenttien eli /pitkien/ vokaalien ja konsonanttien foneettinen toteutuminen kestoiltaan selvästi pitempinä kuin yksinäissegmentit”. Prosodian piiriin lasketaan kuuluviksi sellaiset kieleen liittyvät ilmiöt kuin sanapaino, tavujen kesto, painotus, sävelkorkeus sekä junktuuri- eli rajaisilmiöt, joita ovat rytmi, tauotus ja jaksottelu (Karlsson 1982, 164–165)

Edellä on esitetty bylinamitan ja kalevalamitan oleelliset erot. Tärkein ero on, että bylinamitan variaatio on huomattavasti suurempi kuin kalevalamitan, joka noudattaa kahdeksan tavun säkeitä. Bylinamittainen säe on yleensä merkittävästi pidempi kuin kalevalamittainen säe.

Kalevalan käännösten tavutusta ei ole säe säkeeltä tutkittu, mutta kursorisen tarkastelun perusteella molempien käännösten tavutus vaikuttaa noudattelevan tarkasti kahdeksan tavun sääntöä säettä kohden, mikä suomenkielisessä Kalevalassakin pätee tutkitun aineiston osalta. Rytmikkaan ja muihin yllämainittuihin prosodisiin ilmiöihin sen sijaan ei tämän laajuisen tutkimuksen puitteissa ole mahdollista paneutua, koska niiden selvittämiseksi olisi tutkittava sanojen painotus. Rytmiiikan selville saamiseksi ei pelkän bylinoiden metrisen pohjakaavan soveltaminen riittäisi, koska runo – kuten Jakobsson toteaa – on yksilöllinen rytmien kokonaisuus jossa kaava voi toteutua vain muunnelmina. Luotettavan tuloksen saavuttamiseksi olisi kuultava natiivin bylinalaulajan laulavan tai lausuvan bylinarunoa.

Kuitenkin on selvästi nähtävissä, että bylinamittainen ja kalevalamittainen runo eroavat toisistaan selvästi. Voidaan siis tehdä johtopäätös, että kummassakaan käännöksessä bylinamitta ei liene ollut edes minkäänlainen perusmalli, jota muuntelemalla olisi pyritty lähemmäs kalevalamittaa, vaan molemmat kääntäjät ovat tehneet käännöksensä kalevalamitan mittasääntöjen mukaisesti.

6.5 Semantiikka

Tässä kappaleessa on esitetty säeparien käännösten semanttinen ekvivalenssi molemmilla kääntäjillä. Sen tarkastelussa ei ole huomioitu säerakenteen mahdollista eroavuutta alkuteoksesta, mikäli se ei vaikuta merkitykseen. Säkeenkerron rakenteeseen on perehdytty tarkemmin luvussa 6.3. Semanttisessa tarkastelussa on kiinnitetty huomiota seikkoihin joista eroavuus lähdetekstin ja käännösten välillä johtuu, ja siihen, onko näissä seikoissa nähtävissä selvää kääntäjien yhteistä tai toisistaan selkeästi eroavaa tendenssiä. Semanttisen ekvivalenssin tarkastelussa on lisäksi paneuduttu hieman tarkemmin muutamien ilmausten ja sanojen semantiikan välittymiseen kohdekielelle. Tässä työssä ei kuitenkaan ole tehty syvällisempää sanojen semanttisen kentän analyysia.

Semanttisen ekvivalenssin on katsottu toteutuneen Kiurun ja Mišinin käännöksessä 84%:ssa tutkituista säeryhmistä. Belskin käännöksessä tällaisia säeryhmiä oli selvästi vähemmän, 71%. Useimmissa tapauksissa säeparin tai –ryhmän merkityksen muuttuminen käännöksessä johtui siitä että kääntäjät lisäsivät säkeeseen adjektiivin, jota lähdetekstissä ei ollut tai jolla oli eri merkitys lähdetekstissä. Kiurun ja Mišinin käännöksessä tämä oli syynä 51%:ssa niistä säeryhmistä, joissa ekvivalenssin ei katsottu toteutuneen ja Belskin käännöksessä 50%:ssa. Tässä näyttää siis vallitsevan selvä säännönmukaisuus molemmilla kääntäjillä. Toinen ekvivalenssiin vaikuttava tekijä oli luvussa 6.2.1 käsitelty verbin koloratiivisen synonyymien kääntäminen monessa tapauksessa siten, ettei konnotaatio välity.

6.5.1 Adjektiivin kääntämisestä ja lisäämisestä

Molemmat kääntäjät käyttivät kohtalaisen paljon käännösratkaisua, jossa säkeeseen joko lisättiin adjektiivi, jota lähdetekstissä ei ollut, tai lähdetekstissä olevaa adjektiivia ei käännetty ekvivalentilla käännösvariantilla, vaikka suomenkielisen sanan merkityksestä tuskin on voinut olla epäselvyyttä. Aiemmin on jo todettu, että kääntäjät ovat joissakin tapauksissa korvanneet verbin koloratiivisen synonyymien konnotaation verbin neutraalin käännösvariantin lisäksi kuvailevilla adjektiivilla. Sen sijaan adjektiivin lisääminen säkeisiin, joissa se lähdetekstistä puuttuu, ei useimmissa tapauksissa vaikuta olevan perusteltavissa ekvivalenssin tavoittelulla. Näin ei ilmeisesti ole laita liioin niissä tapauksissa, joissa adjektiivi on myös lähdetekstissä, mutta käännösvariantti on selvästi erimerkityksinen.

Tämäntyyppisestä säkeestä voitaisiin mainita esimerkiksi Kiurun ja Mišinin käännös toisen laulun säkeistä 91 ja 92: *oisko tammen taittajata/ puun sorean sortajata – кто бы дуб срубил могучий/ дерево свалил большое*. Sanoista *могучий* 'mahtava' ja *большое* 'suuri' kumpikaan ei ole ekvivalentti käännös suomenkieliselle adjektiiville *sorea*, jonka merkitys suomen kielessä on *hoikka*, *siro* tai *sorja*, kun taas *могучий* ja *большое* merkitsevät *mahtavaa* ja *suurta*. Koivusta puhuttaessa molemmat kääntäjät käyttävät adjektiivia *стройный* 'hoikka', joka ainakin merkityksensä puolesta sopisi myös tammesta kertovien säkeiden kontekstiin. Kumpikaan kääntäjistä ei kuitenkaan ole käyttänyt sitä tammesta puhuttaessa. Harvilahti mainitsee sanan koivu pysyväisepiteetiksi bylinoissa adjektiivin valkoinen (Harvilahti 1985, 88), joten bylinoistakaan ei ainakaan suoraan löydy syytä adjektiivin *стройный* käytölle *koivun* mutta ei *tammen* kollokaattina. Lienee tehtävä johtopäätös, että samaan tapaan kuin bylinoissa, myös Kalevalan käännöksissä substantiivien kollokaateiksi kelpaavat tietyt adjektiivit ja verbien kollokaateiksi tietyt substantiivit ja jotkut toiset sen sijaan ehdottomasti eivät kelpaa, ja nämä kollokaatit eroavat toisistaan lähdetekstissä ja käännöksissä samoin kuin bylinoissa ja Kalevalan käännöksissä. Voitaneen kuitenkin pitää mahdollisena, että perusidea on sama.

Käännöksissä on myös säkeitä, joissa adjektiivi on lisätty sinänsä neutraaliin lähdetekstin käännökseen, joten ekvivalenssin tavoittelua ei voida pitää syynä näissäkään tapauksissa. Tällaisesta käännöksestä esimerkiksi voitaisiin ottaa Kiurun ja Mišinin käännös Kalevalan ensimmäisen laulun säkeestä 149 (liite 1, kohta 8): *eikä synny syntyminen/ (luovu luomatoin sikiö) – не родится плод чудесный* 'ei synny sikiö ihana'. Kummassakaan suomenkielisessä säkeessä ei kuvailla sikiötä adjektiivilla tai muutenkaan, vaan molemmat säkeet ovat neutraalin toteavia, kun taas käännöksessä sitä kuvataan sanalla *чудесный* 'ihana'.

Sen sijaan poeettisen funktion tavoittelu eli useimmissa tapauksissa runomitan tavumäärän täyttyminen voisi olla ainakin yhtenä mahdollisena syynä ilmiölle. Ei kuitenkaan ole todennäköistä, että se olisi ainoa syy. Jos ajatellaan Kalevalan käännöstä kokonaisuutena, voitaneen arvella, että yksi syy voisi liittyä alkuteoksen verbin koloratiiviseen synonyymiin siten, että kääntäjät ovat kompensoineet sen kääntämisen hankaluutta ”värittämällä” vastaavasti substantiiveja kuvailevilla adjektiiveilla niissäkin tapauksissa, joissa lähdeteksti jää neutraaliksi. Kalevalassahan koloratiivisena esiintyy useimmiten nimenomaan verbi, joko koloratiivisena synonyymina tai varsinaisena verbin koloratiivirakenteena.

Käännöksissä on myös muutamia epäselviä ja tulkinnanvaraisia tapauksia. Esimerkiksi laulun 2 säkeen 345 (liite 1, kohta 46), *nousipa oras okinen*, sanan *okinen* merkitys on Kalevalan sanakirjan mukaan *monihaarainen*. Kiurun ja Mišinin käännösratkaisu sanalle on *остустый*, jonka merkitys on sanakirjan mukaan on *monivihneinen*. Säkeessä, jossa on puhe tammesta, käytetään sanaa *ветуистый*, jonka merkitys sanakirjan mukaan on *monihaarainen*. Voidaanko sitä kuitenkaan käyttää viljanoraasta puhuttaessa ja voiko sana *okinen* viljasta puhuttaessa itse asiassa tarkoittaa vihneitä. Sanan *okinen* valinta sanan *oras* kollokaatiksi lähdetekstissä liittyy mitä ilmeisimmin ensisijaisesti poeettiseen funktioon, tässä tapauksessa alkusointuun ja tavumäärään ja vasta toissijaisesti merkitykseen. Se saattaa sikäli tarkalta merkitykseltään olla tulkinnanvarainen. Tässä tapauksessa ei siis oikeastaan ole mahdollista luotettavasti päättää, onko käännösvariantti ekvivalentti.

Toinen samantyyppinen tulkinnanvarainen tapaus on 49. laulun säkeissä 211-212: *veti miekan, riisti rauan, tempasi tupesta tuiman*. Onko sana *tuima* ymmärrettävissä kyseisessä kontekstissa sanan miekka synonyymiksi vai *miekkaa* kuvaavaksi adjektiiviksi? Mikäli se merkitsee *miekkaa*, sanan semanttisen kentän voidaan katsoa kattavan myös adjektiivin *tuima* merkitys. Kääntäjistä Belski on ymmärtänyt asian nimenomaan näin ja kääntänyt sanan *tuima* sanoilla *грозный меч* 'ankara miekka', jonka ekvivalenssin näkisin olevan tarkemman kuin Kiurun ja Mišinin käännöksen neutraalilla *terää* merkitsevällä sanalla *клинок*.

6.5.2 Kulttuurisidonnaisten sanojen semantiikasta ja kääntämisestä

Lähdekielen kulttuuriin kuuluvien sanontojen tai niistä peräisin olevien sanojen kääntämisestä suoraan ekvivalentilla käännösvariantilla on muutamia esimerkkejä, joissa ei välttämättä – ainakaan suomalaisen havainnoitsijan mielestä ole käytetty parasta mahdollista ratkaisua. Yksi tällainen esimerkki on laulun 26 säkeissä 45–46 esiintyvien sanojen *poika* tai *mies* synonyymivariantteina käytetyt sanat *pulmonen* tai *peiponen*. Mainittuja alkusointuun ja kontekstiin liittyviä synonyymivariantteja on vaikea kuvitella käännettävän ekvivalentilla vastineella, tai jos niin tehdään, merkityksen tai linnunnimien käyttämisen syyn välittyvän kohdekieleen. Kyseisessä säeparissa, jossa kyse on saunomisesta, linnunnimet assosioituvat suomen kielessä puhtauteen ja virkistäytymiseen ja niihin liittyviin sanontoihin: *puhdas kuin pulmunen* ja *pirteä kuin peipponen*. Venäjän kielessä niillä ei todennäköisesti tällaista merkitystä ole. Tästä huolimatta molemmat kääntäjät ovat käyttäneet

käännöksissään pulmusesta ja peipposen ekvivalentteja käännösvariantteja: *пуночка* ja *подорожник* pulmusesta ja *яблык* peipposesta.

Toinen esimerkki liittyy iän merkitykseen ja iän ja viisauden keskinäiseen suhteeseen lähtö- ja kohdekielen kulttuurissa. Lemminkäisen keskusteluissa äitinsä kanssa sanan *poika* tai *lapsi* molempien käännösten konnotatiivinen merkitys vaikuttaisi korostavan vahvemmin pojan ja äidin eli nuoruuden ja vanhuuden keskinäistä suhdetta kuin alkuteoksessa on tehty. Molemmat kääntäjät nimittäin käyttävät pojasta nimityksiä *дитя* ja *сыночек*, jotka molemmat – mutta erityisesti edellinen – korostavat lapsen nuoruutta ja kokemattomuutta. Uuden venäläis-suomalaisen suursanakirjan mukaan sana *дитя* merkitsee lapsukaista, samoin sanan *сын* diminutiivimuoto *сыночек* korostaa tätä ominaisuutta. Asetelma korostuu vielä entisestään kun samoissa säkeissä Kiuru ja Mišin käyttävät äidistä synonyymeja *старая* 'vanha' ja *старшая* 'vanhempi'), Belski puolestaan ilmaisua *мать-старуха* 'äiti-vanhus', jotka korostavat paitsi vanhemmuutta myös vanhuutta ja viisautta. Kaikkien tekijöiden teoksissa näkyy arvoasetelma vanhuus/ nuoruus eli kokemus/ kokemattomuus ja kokemukseen perustuva viisaus ja selviytymiskyky, mutta käännöksissä se nähdäkseni korostuu mainittujen sanojen käyttämisen ansiosta.

Sanojen semanttiseen kenttään liittyvä esimerkki on kääntäjien ratkaisu liitteen 1 kohdan 83 kääntämisessä. Sanojen vainovaate ja sotisopa tarkkaa merkitystä on vaikea sanoa, tarkoitetaanko asepukeutta ja kuuluuko siihen aseita. Kiuru ja Mišin ovat kääntäneet sanat ilmaisuihin *доспехи* ja *ратные одежды* 'sotavaatteet', Belski puolestaan sanoilla *военная рубашка* 'sotapaita' ja *вооружение*, joista ensimmäinen merkitsee vaatekappausta ja jälkimmäinen aseistusta. Kiurun ja Mišinin valinta on ehkä lähempänä alkutekstiä, koska sanalla *доспехи* tarkoitetaan sanakirjan mukaan sotisopaa ja ritarin varustusta, johon tunnetusti kuuluu aseita. Ei nähdäkseni kuitenkaan ole mahdollista tällaisten semanttisten vivahde-erojen perusteella tehdä johtopäätöksiä, kumpi kääntäjistä on uskollisempi lähdetekstille.

6.6 Yhteenveto tuloksista

6.6.1 Synonymia

Verbin koloratiivisen synonyymien kääntämisen osalta hypoteesi osoittautui paikkansapitäväksi tutkittujen säkeiden tapauksessa. Koloratiivisen verbisynonyymien lisäinformaatiota ei monin paikoin mitenkään onnistuneesti pystytty välittämään. Kuitenkin on huomattava, että ainakin Kiurun ja Mišinin käännöksessä lisäinformaation välittämiseen synonyymisellä verbillä tai muutoin pyrittiin ja joissakin tapauksissa onnistuttiinkin. Kalevalalle tyypillisille koloratiivisille verbeille ei kuitenkaan hypoteesin mukaisesti käännösvariantteja kielessä joko ole olemassa tai muodostettavissakaan, tai jos on, niitä ei ole käännöksissä hyödynnetty.

Sen sijaan hypoteesi synonyymien määrästä ei pitänyt lainkaan paikkaansa substantiivien kohdalla, verbien kohdalla se piti paikkansa vain osittain. Verbien synonyymivarianttien määrään verrattuna substantiivien synonyymivarianttien kokonaismäärä oli selvästi pienempi. Verbeillä suurin varianttimäärä oli 25, kun taas substantiiveilla se oli vain yhdeksän kappaletta. Suurelle osalle sekä verbejä että substantiiveja oli käytetty yhtä suuri määrä synonyymeja alkuteoksessa ja molemmissa käännöksissä, verbien kohdalla 40%:ssa ja substantiivien 43%:ssa.

Niissä tapauksissa, joissa tekijät käyttivät toisistaan poikkeavia määriä synonyymeja, hypoteesin paikkansapitämättömyys on kaavioista selvästi nähtävissä. Siitä huolimatta, että samanvartaloiset, prefikseillä ja aspektilla muunnellut venäjänkieliset verbit poistettiin kokonaislaskelmista, joissakin tapauksissa jopa jo toisen kääntäjän synonyymimäärät olivat suuremmat kuin Lönnrotin. Ainoa kohta, jossa hypoteesi synonyymien määrän osalta osoittautui paikkansapitäväksi on verbisynonyymien määrässä kokonaisuutena tekijää kohden – alkuteoksessa on eniten variantteja 13 tapauksessa 26:sta.

Laskettaessa synonyymivarianttien määrä kieltä kohden, eli molempien venäjänkielisten käännösten toisistaan poikkeavat variantit yhteen, venäjän kieli voittaa selvästi. Verbisynonyymien kohdalla alkuteoksessa niitä on enemmän vain viidessä tapauksessa 26:sta, eli 19%:ssa ja yhtä monta tai useampia kuin toisella kääntäjistä niitä on 13 26:sta, eli puolessa kaikista tutkituista säepareista.

Substantiivien kohdalla ero on lähes yhtä selkeä – alkuteoksessa synonyymivarianttien määrä on suurin ainoastaan kahdeksassa tapauksessa 30:stä, eli 26%:ssa.

Kääntäjistä Kiurulla ja Mišinillä synonyymivariantteja on tutkitusta aineistosta selvästi enemmän kuin Belskillä. Verbisynonyymien määrä heidän käänöksessään on suurin 11 tapauksessa 26:sta, Belskillä sen sijaan variantteja on eniten vain yhden sanan kohdalla ja yhtä monta tai useampia kuin Kiurun ja Mišinin käänöksessä yhdeksässä tapauksessa 26:sta. Substantiivien kohdalla Belskin teoksessa synonyymivariantteja on enemmän vain neljässä tapauksessa 30:stä.

Synonyymivarianttien määrän eroavuus toisistaan oli muutamissa tapauksissa suuri. Verbisynonyymien kohdalla suurin ero on kaaviossa 2a, 22/16 synonyymivarianttia alkuteoksen hyväksi ja kaaviossa 2b, 17/ 25 venäjän kielen hyväksi ja 9/ 17 ja 8/17 samassa kaaviossa samoin venäjän kielen hyväksi. Kaikissa muissa tapauksissa erot olivat selvästi pienemmät.

6.6.2 Morfologia

Säetason parallelismia molemmat kääntäjät noudattavat käänöksissään melko tarkasti, Kiuru ja Mišin vielä tarkemmin kuin Belski, jolla kuitenkin tutkituista säepareista vain viidessä säkeenkerto ei toteutunut lainkaan. Jos kääntäjien käyttämää säkeenkertoa verrataan bylinoiden säkeenkeroon, molempien kääntäjien kerto on selvästi samantyyppinen kuin Kalevalassa, niissäkin tapauksissa joissa säkeenkerron rakenteellinen ekvivalenssi ei toteudu.

Loppusoinnun käytön tulosten valossa ei voida tehdä johtopäätöstä, että kielioppimuodoista johtuvan rakenteellisen loppusoinnun käyttö olisi erityisen epätyypillistä Kalevalassa ja tyypillistä bylinoissa koska kaavion 6 tulosten perusteella Kalevalan alkuteoksessa loppusointua esiintyy selvästi enemmän kuin käänöksissä.

Loppusoinnun käyttöä ei saatujen tulosten perusteella ole voitu katsoa sen paremmin kotouttavaksi kuin vieraannuttavaksikaan tyylikeinoksi, tai jos katsottaisiin, se tulisikin saatujen tulosten valossa laskea kääntäjille vieraannuttavaksi. Sitä ei ole kuitenkaan tehty, koska analysoitu alue on melko pieni otos Kalevalasta ja koska tekijöiden välillä ei ole merkittävää eroa loppusoinnun käytön yleisyydessä.

Kiurun ja Mišinin käännöksen rakenteellista ekvivalenssia tutkitussa aineistossa on siis pidettävä selvästi lähempänä alkuteosta olevana kuin Belskin. Onko sitten Belskin käännös kokonaisuutena runomittansa ja säeparallelisminsa puolesta lähempänä bylinoita ja ovatko bylinat vaikuttaneet hänen käännösratkaisuihinsa, ei mielestäni voida sanoa, koska venäjänkielistä Kalevalaa ei nähdäkseni voida lainkaan verrata bylinoihin. Selvää on, että muutamien yksittäisten seikkojen perusteella tällainen johtopäätös voitaisiin tehdä, ainoa selkeästi bylinoista kotoisin oleva tyylliseikka on lisäsanojen käyttö, jota Belski on selvästi enemmän käännöksessään hyödyntänyt. Kokonaisuutena kuitenkin molemmat käännökset muistuttavat alkuteosta hyvin paljon enemmän kuin kumpikaan bylinoita. Tekisin mieluummin johtopäätöksen, että Belski on vain ottanut enemmän vapauksia käännöksessään, vaikka pääsääntöisesti onkin pitäytynyt kurinalaisesti hyvin lähellä kalevalamittaa ja kalevalaista säkeenkertoa.

6.7.3 Semantiikka

Semanttinen ekvivalenssi toteutui Kiurun ja Mišinin käännöksessä selvästi paremmin kuin Belskillä. Kuitenkin molempien kääntäjien teoksessa sen voidaan sanoa toteutuneen hyvin, koska Belskin käännöksessä vain alle kolmanneksessa säeryhmistä ekvivalenssin ei voitu katsoa toteutuneen.

Ylivoimaisesti suurin syy semanttisen ekvivalenssin toteutumattomuuteen oli adjektiivin lisääminen tekstiin, jossa sitä ei lähdetekstissä ollut tai siinä olleen adjektiivin kääntäminen epäekvivalentilla vastineella.

7 LOPPUPÄÄTELMÄT

Johtavana ajatuksena tutkimuksessa on ollut pyrkimys selvittää miten Kalevalan venäjytäminen on mahdollista ja kuinka hyvin kääntäjät ovat onnistuneet välittämään venäläiselle lukijalle kuvaa suomalaisesta kansanrunoudesta ja sen kautta kansan olemuksesta ja ajatustavasta. Tuloksia ja niistä tehtyjä johtopäätöksiä arvioitaessa on huomattava, että näkökulma tarkasteluun on syntyperäisen suomalaisen, jolloin kieleen suhtautuminen on luonnollisesti erilainen kuin natiivilla venäläisellä olisi.

Tutkimuksen tulosten valossa pitänee tehdä johtopäätös, ettei kalevalarunoa ja bylinarunoa oikeastaan pitäisi verrata toisiinsa lainkaan. Huolimatta siitä, että molempien maiden muinaisrunoa on laulettu maantieteellisesti lähekkäin, Harvilahden (1985, 148) mukaan jopa samoissa kylissä rinnakkain, niiden maailmat ovat varsin erilaiset. Kalevalamittainen runo ja bylinat ammentavat kielellisen rikkautensa eri lähteistä ja molemmilla on oma tapansa rikastuttaa runon kuvamaailmaa, vaikka samankaltaisuuttakin on esimerkiksi säkeenkerrossa ja säetason parallelismeissa.

Kumpikaan Kalevalan kääntäjistä ei näytä tavoitelleen bylinamittaa tai bylinoiden ilmaisutapaa. Sen sijaan molemmat ovat pyrkineet vieraannuttamisen keinoin lähemmäs kalevalaista käsitemaailmaa ja runomittaa ja näyttävät pyrkineen mahdollisimman ekvivalenttiin käännökseen. Suomenkielisten säkeenkerroksen koloratiivisten verbien kääntäminen venäjäksi on osoittautunut hankalaksi molemmille kääntäjille eikä mittaan sopivia ja Kalevalan poeettisen funktion täyttäviä käänösvariantteja ole ilmeisesti edes yritetty löytää tutkitun kaltaisissa rakenteissa, kun taas analogisten säkeiden verbin koloratiivirakenteen kääntämisessä näyttää selvemmin pyrityn ekvivalenssiin kohdekielen antamien mahdollisuuksien rajoissa. Tässäkin on jouduttu tinkimään kalevalamittaisen runon käyttämistä tyylikeinoista usein onnistuneen ekvivalenssin hyväksi.

Koloratiivisista verbeistä puhuttaessa on muistettava, että ainakin suuri osa niistä on tilannesidonnaisia – ne saavat ymmärrettävän merkityksensä vain kulloisessakin kontekstissaan ja ainakin osa niistä lienee improvisoituja, mahdollisesti runonlaulutilanteessa syntyneitä sanoja. Runonlaulaja on siis ilmeisesti muokannut kieltä ja luonut uusia mittaan ja kontekstiin sopivia sanoja laulaessaan.

Tämäntyyppiset koloratiiviset verbit eivät kuitenkaan ole mitenkään mielivaltaisesti keksittyjä, vaan ne ovat kielen mielikuvamaailmaan soveltuvia ja niiden käytössä toteutuu paitsi poeettinen funktio,

mahdollisesti myös strukturalistien ajatus äänteiden fonosemanttisesta parallelismista. Väitettä havainnollistaneen esimerkki kahdesta juoksua ilmaisevasta verbistä: *hötkelyttää* ja *piippoa*, verbien kanssa käytettävät substantiivikollokaatit ovat *jänis* ja *hevonen*. Jos suomalaiselta kysyttäisiin kumpi kyseisistä eläimistä *piippoo* ja kumpi *hötkelyttää*, voitaisiin kuvitella että suurin osa suomalaisista vastaisi samoin kuin verbi/ substantiiviparia on Kalevalassa käytetty: *jänis piippoo* ja *hevonen hötkelyttää*. Moniko sen sijaan osaisi selittää, miksi näin on – miksei hevonen voi *piippoa* ja *jänis hötkelyttää*? Vai voiko?

Mielenkiintoista olisi tutkia fonosemanttisen parallelismin ilmenemistä venäjässä ja suomessa: mitkä seikat siihen vaikuttavat, onko sen toteutumisessa säännönmukaisuutta ja käytetäänkö sitä venäjässä samalla tavoin kuin suomessa tuntuu käytettävän – tekemisen tapaa tai laatua kuvaamaan. Entä onko venäjän kielessä ylipäätään olemassa tai luotavissa vastaavanlaisia kontekstisidonnaisia sanoja samalla tavalla kuin Kalevalassa, tai onko niitä olemassa, missä määrin ja olisiko niitä mahdollista hyödyntää tutkitun tyyppisen runon kääntämisessä?

Mielenkiintoinen ilmiö on myös venäjännösten kollokaattien määräytyminen lähinnä substantiivin ja adjektiivin kesken. Mikä muu siihen vaikuttaa kuin semantiikka ja mistä johtuu, että läheskään kaikissa tapauksissa se ei näytä vaikuttavan? Keskitetympi tutkimus selvästi isommalla otoksella saattaisi antaa vastauksen tähän kysymykseen.

Tuloksista näkyy selkeästi, että Kiurun ja Mišinin käännös on Belskin käännöstä vieraannutempi, eli se noudattelee tarkemmin lähde-tekstien säerakennetta ja on kokonaisuutena sekä rakenteeltaan että semantiikaltaan ekvivalentimpi. Kiurun ja Mišinin käännös on noin 100 vuotta nuorempi kuin Belskin, mikä näkyy joissakin kohdin modernimpänä kielenkäyttönä, joskin on todettava myös, että 8% tutkituista säkeistä on Kiurun ja Mišinin käännöksessä täsmälleen tai lähes täsmälleen samanlaisia kuin Belskin käännöksessä. Verrattaessa esimerkiksi bylinoissa esiintyvän vanhahtavan sanan *богатырь* käyttämistä havaittiin että tutkituissa bylinasäkeissä sankarista käytettiin vain mainittua nimitystä, kun taas Belski käytti sekä sitä, että modernimpaa *герой*-sanaa, Kiuru ja Mišin puolestaan vain *герой*-sanaa. Tämän perusteella ei voitane johtopäätöksiä tehdä, mutta koska kyseinen sana on hyvin keskeinen kaikissa tutkituissa teoksissa, tulkoon se kurioositeettina mainituksi.

Tutkittujen seikkojen osalta Kiurun ja Mišinin käännös on siis lähempänä Kalevalaa. Kuitenkin on todettava molempia käännöksiä lukiessaan että vaikka käännösten säerakenteen ja morfologian tutkimuksesta sitä ei voikaan suoraan havaita, inkeriläisen kirjallisuudentutkija Eino Karhun toteamuksessa Belskin käännöksestä tuntuu olevan perää. Hän toteaa Belskin käännöksen – jopa melko monin paikoin – tavoittavan Kalevalan suuruuden. Teksti on selkeän yksinkertaista ja se on kirjoitettu luovasti – siitä välittyy niin alkuperäisteoksen tragiikka kuin huumorikin. Karhun mukaan Belskin runoilijanlahjakkuus näkyy käännöksessä ja hän on onnistunut välittämään Kalevalan maailman ja sen ”hengen” venäläiselle lukijalle.

Peruskysymys – miten Kalevalan voi kääntää venäjäksi – saa tutkimuksen tuloksista jonkinlaisen vastauksen tutkittujen yksityiskohtien osalta. Suomen ja venäjän kielten morfologinen rakenne ei sittenkään liene niin kaukana toisistaan, että käännöstä ei voisi saada jossakin määrin kuulostamaan Kalevalalta. Kumpikaan kääntäjä ei ole tinkinyt runomitasta, joka vaikuttaa olevan tärkein keino siinä. Myös säkeensisäinen vokaalisoinnutus on osana synnyttämässä vaikutelmaa, heikon alkusoinnun vaikutusta en pitäisi yhtä tärkeänä. Ehkä syntyperäinen venäläinen folkloristi pystyisi vastaamaan kysymykseen, voisiko Kalevalan kääntää vielä paremmin ja mahdollistaako venäjän kieli verbin koloratiivisten synonyymien ja koloratiivirakenteen korvaavat ekvivalentit käännösvariantit, tai onko sellainen venäläisen lukijan mielestä edes tarpeellista. Kokonaisuutena arvioin molempien kääntäjien onnistuneen hypoteesiani paremmin.

Aineistolähteet:

- Anikina & Lihatševa & Mihelson (toim.) 1979 = Аникина, В. & Лихачева, Д. & Михельсон, Т. 1979. *Былины – русские народные сказки – древнерусские повести*, Детская литература
- Belski 1977 = Бельский, Леонид 1977. *Калевала*.
- Kiuru & Mišin 1999 = Киуру & Мишин 1999. *Калевала*. Петрозаводск, Карелия

Kirjallisuus:

Aineistolähteet:

- Anttonen, Pertti & Kuusi Matti (toim.) 1999. *Kalevalalipas*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki
- Carpenter, Humphrey 1978. *Tolkien – A biography*. Publishers George Allen & Unwin Ltd, London 1978. Kääntäjä Vesa Sisättö.
- Cruse, D. Alan 1986. *Lexical Semantics*. Cambridge University Press.
- Enwald, Liisa 2000. *Lyriikan kääntäminen ja sen kritiikki*. Paloposki & Makkonen-Craig (toim.) s. 176–199
- Harvilahti, Lauri 1985. *Bylinat – venäläistä kertomarunoutta*. Kirjapaino Raamattutalo, Pieksämäki
- Harvilahti, Lauri 1985 (toim.). *Lehmuksen tytär, tammen poika – latvialaisia dainoja Krišjanis Baronsin kokoelmasta*. Mäntän kirjapaino
- Honko, Lauri, 1987 (toim.). *Kalevala ja maailman eepokset*. (Kalevala-Seuran vuosikirja no. 65) Kirjapaino Raamattutalo, Pieksämäki
- Hyvärinen, Hanni-Katja 2002. *Väinämöinen Venäjällä – kahden Kalevala-venäjännöksen tyylikeinojen tarkastelu rinnakkaistekstien valossa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, käännöstieteen laitos, venäjän kääntäminen ja tulkkaus.
- Ilomäki Henni, 2000. Kalevalan käännöksistä ja kääntämisestä. Paloposki & Makkonen-Craig (toim.) s. 153–175.
- Jantunen, Jarmo Harri 2004. Synonymia ja käännössuomi. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.
- Jänicke, Gisbert . *Kalevaland das finnische Epos und die Problematik der Epikuübersetzung*, Helmut Buske Verlag, Hamburg 1991.
- Kantokorpi Mervi Lyytikäinen Pirjo, Viikari Auli, 1990. *Runousopin perusteet*. Vammalan Kirjapaino.
- Karlsson, Fred 1982. Suomen kielen äänne- ja muotorakenne. Fred Karlsson ja WSOY, Juva.
- Kaukonen, Väinö 1948. *Kalevala ja todellisuus – eräitä kielenkäytön ongelmia*. Kustannusosakeyhtiö Karhu, Helsinki
- Kuiri, Kaija 2000. *Semantiikan peruskurssi*. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Leino, Pentti 1970. *Strukturaalinen alkusointu suomessa – folklorepohjainen tilastoanalyysi*. (SKS) Forssan kirjapaino, Forssa
- Leino, Pentti 1982. *Kieli, runo ja mitta*. Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo, Pieksämäki
- Leino, Pirkko 1989. *Suomen kielioppi*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu
- Paloposki, Outi & Makkonen-Craig, Henna (toim.) 2000. *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*.
- Koskinen, Kaisa & Paloposki, Outi 2003. Retranslations in the age of digital reproduction. Milton, John & Torres, Marie-Hélène Catherine (Orgs.), *Cadernos de Tradução. Tradução, re-tradução e adaptação*, 11, 1: 19 - 38.

- Oinas, Felix J. 1987. *Venäläiset bylinat ja suomalainen kertomaruonus*. Honko, 1987 s. 223–238.
- Paloposki, Outi & Koskinen, Kaisa 2004. Thousand and one translations. Retranslation hypothesis revisited. Gyde Hansen & al. (eds), *Claims, changes and challenges in translation studies*. EST congress. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 27 - 38.
- Rintala, Aulis 1999. *Kalevalamitan opas urbaanille runoniekalle*. Uno-soft, Tampere.
- Sadeniemi, Matti 1949. *Metriikkamme perusteet ja sovellutusta antiikin mittoihin*. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Helsinki 1949.
- Sinclair, John 1996. The Search for Units of meaning. *Textus IX* s. 87-88)
- Sinclair, John, 1998. The Lexical Item. – Edda Weigang (toim.), *Contrastive Lexical Semantics* s. 20. Benjamins, Amsterdam.
- Steinitz, Wolfgang 1934. *Der Parallelismus in der finnisch-karelischen Volksdichtung*, Helsinki.
- Varpio, Yrjö 1999. *Pohjantähden maa*. Tampereen yliopistopaino.
- Vuorela, Toivo (toim.), 1957 (toim.). *Perinteen parissa – tutkielmia kansanrunoustieteen alalta*. Forssan Kirjapaino Oy.
- Vuorela, Toivo 1964. *Kansatieteen sanasto*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki

Sanakirjat:

- Martti Kuusinen, Veera Ollikainen, Julia Syrjäläinen 1999. *Uusi venäläis-suomalainen suursanakirja*. WSOY, Porvoo-Helsinki-Juva
- Project Runeberg. *Pieni tietosanakirja*. <http://runeberg.org/pieni/4/0836.html>, 25.2.2007, kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki
- Толковый словарь Даля онлайн, <http://www.jiport.com/> 24.2.2007
- Turunen, Aimo 1981. *Kalevalan sanat ja niiden taustat*. Karjalaisen kulttuurin edistämisseätiö, Joensuu

Sanomalehtiviitteet:

- AL=Aamulehti
- HS=Helsingin Sanomat
- Koskinen, Kaisa & Paloposki, Outi 2004. Uudelleen uudelleensuomennoksista. HS 24.3.2004.
- Maaranen, Esa. Puhisten Puolan kimppuun, AL 2.9.2006, B32
- Stenbäck, Irma. Iranilaisopettaja käänsi Kalevalaa persiaksi, HS 28.2.2005
- Suopanki, Sanna. Pistä nyt puntit tutisemaan ja uikkarit päälle ensi kesäksi, AL 2.9.2006, B30
- Tulonen Hannele. Kalevala kääntyy albaniaksi, HS 28.2.2004
- Vehkoo, Johanna. Vietnamin Lönnrot kokoaa omalle maalleen suureeposta, AL 27.2.2005, s. B23

Painamattomat lähteet:

- ”Folkloristiikan terminologia”, Hgin yliopisto, Humanistinen tiedekunta, kulttuurien tutkimuksen laitos, <http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/terminologia.htm>, 22.6.2004.
- Hyvärinen, Hanni-Katja 2002. *Väinämöinen Venäjällä* – kahden Kalevala-venäjännöksen tyylikeinojen tarkastelu rinnakkaistekstien valossa. Pro gradu –tutkielman tiivistelmä. <http://rosetta.helsinki.fi/gradut/hyvarinen.htm>, 23.4.2004.
- Kiuru, Eino, 2001. Kalevala venäjäksi: kohti parempaa käännöstä
- Carelia : Karjalan ASNT:n kirjailijaliiton kaunokirjallinen ja yhteiskuntapoliittinen kuukausijulkaisu. – Petroskoi Karjala-kustantamo <http://www.onego.ru/win/pages/carelia/2001-2/index.html>

Mišin, Armas 1999. Esitelmä Kalevalan kääntäjien symposiumissa Helsingissä 17–19.6.1999.
Rintala, Aulis: ”Runokieli”. Kalevalaisen runokielen seura, <http://www.karuse.info/mitta.htm>,
2.5.2006.

Stojanovski = Анатолий Стояновский. ”Kalevala, народный эпос”.
<http://kalevala.gov.karelia.ru/epic.shtml>, 1.10.2006.

Suomalaisen kirjallisuuden seura: ”Kalevala”, <http://www.finlit.fi/kalevala/suomi/>, 30.8.2006.

Wikipedia: ”Kansanrunous”, <http://fi.wikipedia.org/wiki/kansanrunous>, 24.6.2006.

LIITE 1. Tutkimusaineisto

LIITE 2. Tutkimusaineiston verbit

LIITE 3. Tutkimusaineiston substantiivit

Побежал, помчался заяц, лопухий вскок пустился

Передача синонимического рефрена в двух переводах Калевалы

Университет г. Тампере
Отделения переводоведения
Кафедра перевода русского языка
Сокращение дипломной работы
22.5.2007
Lea Pakkanen

РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

1. Введение

Темой данной дипломной работы является проблема перевода на русский язык синонимического рефрена в двух переводах Калевалы. Цель работы – выяснить при помощи семантического и морфологического анализа, какие переводные варианты в использованы, как отличаются друг от друга решения разных переводчиков, а также сравнить параллелизм в исходном тексте и переводах. Кроме этого проверялась точность соответствия переводных вариантов тексту оригинала и определялось, насколько подходящими являются предлагаемые переводчиками варианты для стихотворного размера Калевалы.

Одной из главных проблем "Калевалы" с точки зрения переводоведения, являются окрашенные синонимы глагола в рефрене стихотворной строки, на форму которых значительно влияет метр и поэтическая функция. Значения подобных глаголов зависят от контекста – значения одного и того же глагола может и на финском языке быть совсем другим в другом контексте или даже терять понятное свое значение вне данного контекста.

Основным материалом для данного исследования являются выбранные по особым критериям строки синонимического рефрена из песен 1, 2, 26, 49 и 50 «Калевалы» и соответствующие им по строки из двух переводов «Калевалы» на русский язык. Один из них – новая редакция перевода Леонида Бельского 1888-го года, а другой – перевод Ейно Киуру и Армаса Мишина 1998-го года. Вторичным материалом является былина "Илья Муромец и Калин-царь (В.П. Аникина – Т. С. Лихачева – Т.Н Михельсон – Былины – русские народные сказки – древнерусские повести, 1979).

В качестве теоретической базы работы использовалась теория поэтики – например исследования Пентти Лейно по стихотворной метрике и исследования Лаури Харвилаhti и Феликса Ойнаса по былине. Теорема поэтической функции Романа Jakobsona использовалась при выяснении оснований для определения синонимических коллокатов глагола в исходном тексте и в переводах.

Переводы "Калевалы" на русский язык исследовались мало. В своей дипломной работе Ханни Хювяринен (2002) сравнила разные стилистические детали при помощи русских параллельных

текстов. Она попыталась найти некоторые типичные детали исходного текста и переводов и выяснить, существуют ли различия между переводами. Отправной точкой исследования Хювяринен является гипотеза о повторных переводах, согласно которой новые переводы ближе к исходному тексту по сравнению с первоначальным переводом, который более адаптирован к переводящему языку. Теоретической основой дипломной работы Хювяринен является теория поэтического перевода, то есть теория полисистем и норм, которые включают переводы и их развитие в социальном контексте. Согласно результатам исследования, переводы следуют нормам и повторный перевод является возвращением к исходному тексту также и в плане стилистики.

2. Теорема поэтической функции Якобсона

Роман Якобсон так определяет свою теорему поэтической функции:
«поэтическая функция проецирует принцип эквивалентности с оси селекции на ось комбинации».

Согласно данной теореме, в языке владеющем поэтической функцией селекция и комбинация имеют определенную связь. Очевидно, в поэтическом языке эквивалентность подбираемых выражений задает также способ структурирования выражения.

Согласно теореме Якобсона в "Калевале" слова в строке связаны друг с другом так, что контекст и метр определяют, какая комбинация слов может сформировать стихотворную строку. Другими словами – если из текста удалить слово, на основании других слов можно сделать вывод о подходящих словах, одним из которых удаленное слово можно заменить. (Кантокорпи и др. 1990, 66-67).

3. Сравнение характерных деталей калевальского и былинного стиха с разных точек зрения

Характерный для "Калевалы" рефрен формирует своеобразные синонимы и аналогии. Выхваченный из контекста синоним подобного типа часто теряет свое значение. Таким образом, даже для финских читателей в "Калевале" есть слова, значения или коннотация которых варьируется в зависимости от контекста.

В былинах структура строки и принцип рефрена сильно отличаются от калевальского. Во-первых, былинные строки не идут так систематически в парах или в группах по три-четыре строки. Во-вторых, в былинах встречаются больше разных типов рефрена, а также синонимы и внутри и между строк определяются по-разному, в зависимости от типа рефрена.

В былинных строках синонимический рефрен является довольно обычным, как и в Калевале, или как рефрен внутри строки, когда в конце строки повторяется с варьированием начало строки, или так, что две идущие подряд строки описывают одну и ту же ситуацию, а синонимические выражения связывают строки в единое целое. При рефрене подобного типа используется по крайней мере один синонимический ряд и тоже самое в обеих строках сообщается одинаковая информация. Рефрен третьего типа связывает несколько строк при помощи одинаковых начал и кроме этого пары идущих подряд строк связываются путем одинаковых завершений, или так, что в последней части строк имеется одно или более одинаковых слов. Рефрен этого типа похож на рефрен "Калевалы", хотя там редко полностью повторяется начало строки.

4. О стилистических деталях, влияющих на определение синонимов и аналог рефрена

Метонимия, буквально – переименование – замена одного слова другим на основе связи их значений по смежности, напр. при помощи замены особого понятия общим, или наоборот.

В былинах метонимия собственно не связана с синонимической или аналогичной проблематикой, потому что рефрен, как правило, не повторяет объясняющего понятия метонимии. Соответствующие былинной метонимии структуры в "Калевале" использованы напр. следующим образом: (песнь 49, строки 173-174): *pohjan poiat sanovat/ paha parvi rauhoavi*. В этом контексте значение выражении *paha parvi* и *pohjan poiat* одинаковое, но последняя строка была бы непонятной без объяснения первой. В "Калевале" имеется и понятные без синонима-рефрена метонимии. Напр. наименование Вяйнямейнена *laulaja iänikuinen* использовано только в отношении этого героя. В этом смысле метонимии этот тип можно и сравнивать с постоянными эпитетами в былинах.

Гипербола,— самый типичный стилистический прием народной поэзии встречается как и в былинах, так и в "Калевале". Согласно Харвилаhti (1985, 129) примерами гиперболы являются конь, скачущий

через реки и озера, а также богатырь, побеждающий в одиночку целое войско. Примером калевальской гиперболы может быть герой, который валит большой дуб. Он вначале является из моря (песнь 2, 115–116) «не длинней мужского пальца/ бабьей пяди не короче», а вдруг у него уже (песнь 2, 153–154) «ноги в землю упирались, голова касалась тучи».

Кроме предыдущих одним из наиболее важных средств создания художественного полотна былины являются эпитеты. Согласно Харвилахти (1885, 88–89) эпитет обычно является определением к существительному. Эпитет может быть *постоянным*, напр., и слова *береза*, *лебедь*, *день* и *рука* получают эпитет *белый*. *Существуют также связанные с ситуацией* или варьирующие *случайные эпитеты*. Постоянные эпитеты в "Калевале" встречаются напр. в именах, только их может быть больше одного: *vaka vanha Väinämöinen* или просто *vanha Väinämöinen*, а также *laulaja iänikiinen* являются атрибутами Вяйнämейнена. Зато в Калевале существительные могут получать любой атрибут.

Как и в былинах, так и в Калевале довольно много встречаются тропов, основанных на повторе основы слова. Пример из былины "Илья Муромец и Соловей разбойник": *а й черным-черно, как черно ворона* и соответствующая структура в "Калевале" (песнь 2, 113–114) : *ei tuo ollut suuren suuri/ eikä aivan rienen rieni*. Значение структуры в обоих языках одинаковое: она подчеркивает описываемое качество (см. и Харвилахти 1985, 91).

5 Строчные параллелизмы

Типичным для "Калевалы" строчным параллелизмом является аллитерация, а для былин — анафора и эпифора. Согласно Харвилахти использование рифмы в былинах не является первичным стилистическим приемом. Согласно В.Жирмунскому рифма использована в одной трети былинных строк. Кроме того, он отмечает, что использования рифмы часто связано с синтаксическим и морфологическим параллелизмом. Так, в "Калевале" встречается так называемая структурная рифма, при которой эффект рифмы возникает в результате созвучия грамматических форм слов идущих подряд строк. Харвилахти упоминает, что в былинах имеется ясное стремление к рифме как средству композиции – соединить строки, связанные одним мотивом. При этом для былин характерно, когда последняя группа строк лишена рифмы. (см. и Харвилахти 1985, 122–124).

Согласно исследованиям Харвилахти (1985, 124–125) некоторые былинные певцы используют анафоры – повторение звука, слога или слова в начале строки. Используется похожий на анафору повтор однобуквенных слов, самих по себе не имеющих контекстуального значения, напр. *a*, как дополнительное слово, устанавливающее структуру строга, или как средство, подчеркивающее строчный параллелизм. Анафора в традиционном понимании – как ударное повторение слова в начале строк, идущих подряд, — встречается и в былинах, и в "Калевале", напр. (песнь 4, 231): *itki päivän, itki toisen*.

6 Метрические правила

Харвилахти (1985, 92-93) упоминает, что хотя русский эпос основывается на правильной системе, некоторые проблемы, связанные с былинным метром, остаются неясными. Он считает, что «былинный метр невозможно определить в терминах классической метрики».

Согласно Харвилахти (1985, 94–95) правила былинного метра соблюдаются в былинной поэзии весьма нестрого. Напр. длина строки может достигать 17–18 слогов, то есть, значительно превышать длину калевальской строки, которая обычно составляет восемь слогов. С одной стороны метр ограничивает свободу выбора певца, а с другой стороны даже значительные отклонения от нормы не редкость. Харвилахти считает, что прихотливость былинного метра происходит от нескольких разных причин – это в.т.ч. подвижное ударение современного русского языка, разные моменты, связанные с развитием языка, а также связь между мелодией и текстом.

7 Выводы

На основе проведенного исследования можно сделать вывод о том, что согласно гипотезе, дополнительную информацию окрашенного синонима глагола удалось передать в переводе только в редких случаях в основном в переводе Киуру и Мишина. У типичных для "Калевалы" окрашенных глаголов или нет подходящих переводных эквивалентов, или их оказывается невозможным даже образовать искусственно.

Зато, в противоречие гипотезе, количество синтаксических синонимов глаголов было значительно больше даже – в некоторых случаях – у одного переводчика по сравнению с Леннротом – несмотря на то, что в работе не считались разными русские глаголы с одинаковыми основами, но разными префиксами и относящиеся к разным видам. По сравнению с общими количествами синонимических вариантов глаголов, количество вариантов существительных было значительно меньше. Для глаголов самое большое количество вариантов – 25, в то время как для существительных количество вариантов не превышало девяти. Для значительной части как глаголов, так и существительных использовалось одинаковое количество синонимических вариантов и в исходном тексте и в переводах – касательно глаголов 40%, а существительных – 43%. Единственный момент, где – согласно гипотезе – общее количество синонимических вариантов глаголов на автор самое большое в исходном тексте (представлен в диаграмме 2а).

В итоге разных синонимических вариантов у обоих переводчиков значительно больше касательно и глаголов и существительных по сравнению с количеством финских вариантов, которых оказывается больше только в пяти случаях из 26-ти (19%). Количество финскоязычных вариантов глагольных синонимов одинаковое или большее, чем у одного переводчика всего в половине анализированных групп строк. Для существительных различие почти такое же ясное – в исходном тексте количество вариантов больше всех только в восьми случаях из 30-ти (26%).

При сравнении разных переводов выяснилось, что вариантов синтаксических синонимов значительно больше у Киуру и Мишина. По количеству глагольных синонимов в переводе, их больше в 11 случаях из 26. У Бельского самое большое количество вариантов только в случае одного слова, количество их в переводе Киуру и Мишина одинаковое или больше в девяти случаях из 26. Касательно количества существительных в переводе Бельского оно больше только в четырех случаях из 30.

Количество вариантов синтаксических синонимов в некоторых случаях сильно различается. Касательно глагольных синонимов самое большое различие имеется в схеме 2а. В исходном тексте количество вариантов – 22, а в переводе не больше 16. Диаграмма 2b показывает самые большие различия в общих количествах глаголов. Как видно в диаграмме, в русском языке их значительно больше в случаях трех глаголов – 17/ 25 и 9/ 17 и 8/17. Во всех других случаях различий выявлено значительно меньше.

Оба переводчика соблюдают параллелизм строчного уровня довольно точно, но при этом Киуру и Мишин точнее Бельского. Однако в переводе Бельского только в пяти группах строк наличия рефрена вообще не было. По сравнению с былинным рефреном, рефрен обоих переводчиков значительно больше похож на калевальский рефрен, даже и в тех случаях, в которых структурная эквивалентность вообще отсутствует.

На основе результатов данного исследования предполагаем, что нельзя сделать вывода о том, что использование структурной рифмы, построенной на употреблении слов в одинаковых грамматических формах нетипично для "Калевалы" и типично для былин. Зато результаты показали, что в исходном тексте такого типа рифм встречается гораздо больше, чем в переводах (диаграмма б).

Результаты данного исследования показывают, что структурная эквивалентность строк в переводе Киуру и Мишина намного ближе к исходному тексту, чем у Бельского. Рассматривая строчный параллелизм и метр перевод Бельского в целом, , нельзя сказать, к чему он ближе: к былинным текстам или к "Калевале". Предполагаем, что переводы "Калевалы" вообще нельзя в этом отношении сравнивать с былинами. В обоих переводах следуют в значительно большей степени калевальскому, чем былинному метру и стилю. Однако можно сделать вывод, что перевод Бельского более свободный, чем перевод Киуру и Мишина.

Семантическая эквивалентность в переводе Киуру и Мишина достигается значительно лучше, чем в переводе Бельского. Однако в обоих переводах она довольно последовательная, потому что даже у Бельского только менее чем треть строки нельзя назвать эквивалентными. Главная причина неосуществления семантической эквивалентности – добавление прилагательного в текст, где исходный текст лишился его, или перевод прилагательного безэквивалентным вариантом.

8. Заключение

Главной целью исследования является стремление объяснить, как можно исследовать переводы "Калевалы" в отношении передачи отдельных языковых и стилистических особенностей и удачно ли переводчики передали русскому читателю образ финской поэзии и через нее о сути и образ мышления финского народа.

На основе данного исследования можно сделать вывод о том, что собственно калевальскую и былинную поэзию нельзя сравнивать. Несмотря на то, что былины и "Калевалу" пели в соседних географических регионах, согласно Харвилаhti (1985, 148) иногда даже в соседних деревнях, и хотя имеются сходства, как напр. в рефрене и также в параллелизмах строчного уровня, миры былин и "Калевалы" весьма разные.

Большинство из окрашенных глаголов Калевалы являются связанными с ситуацией – то есть, они понятны только в данном контексте. Возможно даже, что некоторые из подобных слов возникли в ситуации, когда рунопевец создавал калевальскую песню. Видимо, рунопевец, исполняя песню, одновременно развивал язык и создавал новые слова, подходящие и к метру и контексту. Интересным вопросом является, имеется ли в русском языке – или если нет, возможно ли создавать подобные связанные с контекстом слова, и еще, возможно ли их использовать в переводе рун калевальского типа?

Предполагаем, что морфологическая структура финского языка в конечном итоге не так далека от русской, и можно переводить "Калевалу" так, что в переводе в некоторой мере слышен исходный текст.

	Laulu, säkeet	synonyymiset säkeengerot	synonyymiset kollokaatit, verbi/substantiivi	säkeiden morfosyntaksi
	Tekijä			
1	1, 71-72			
	Lönnrot	ne minä kerälle käärin	kääriä/ kerä	ne+1SG+S1+V1
		sovittelin sommelolle	sovotella/sommelo	V2+S2
		я смотал в клубочек песни,	смотать/ клубочек	1SG+V1+S1A+S1B
	K&M	закрутил в моток сказанье	закрутить/ моток	V2+S2A+S2B
		я в один клубок смотал их,	смотать/ клубок	1SG+в один+S1+V1+3PL
	Belski	их в одну связал я связку	связать/ связка	3PL+в одну+V2+1SG+S2
2	1, 81-82			
	Lönnrot	veänkö vilusta virret	vetää/virsi	V1+S1A+S1B
		lapan laulut pakkasesta	lappaa/ laulu	V2+S2B+S2A
		уж не взять ли их со стужи,	взять/ стужа	уж+V1K+ли+3PL+S1A
	K&M	не собрать ли их с мороза?	собрать/мороз	V2K+ли+3PL+S2A
		не убрать ли их с мороза,	убрать/мороз	V1K+3PL+S1A
	Belski	песен с холода не взять ли	взять/ песнь /холод	S2B+S2A+V2K+ли
3	1, 89-90			
	Lönnrot	kerittelen pään kerältä,	keritellä/kerä	V1+S1+S1B
		suorin solmun sommelolta	suoria/ sommelo	V2+S2+S2B
	K&M	узлок не распустить ли,	распустить/ узлок	S1+V1K+ ли
		весь клубок не размотать ли?	размотать/ клубок	весь+S2+V2+ ли
		За конец клубок не взять ли,	взять/ клубок	TEMP+S1+V1K
	Belski	и моток не распустить ли?	распустить/ моток	и+S2+V2K+ ли
4	1, 95-			
	Lönnrot	Kun ei tuotane olutta,	tuoda / olut	Kun +V1K.POT+S1
		tarittane taarivettä	tarita/ taarivesi	V2.POT+S2
		Если пива не предложить,	предложить / пиво	Если +S1+V1K
	K&M	не нальют хотя бы квасу	налить/ квас	V2K+ хотя+бы+S2
		Если ж мне не будет пива,	быть/ пиво	Если ж+1SG+V1K+S1
	Belski	не предложат молодого	предложить / —	V2K +A1
5	1, 105-			
	Lönnrot	yksin syntyi Väinämöinen,	syntyä/ Väinämöinen	yksin +V1+S1
		ilmestyi ikirunoja	ilmestyä/ ikirunoja	V2 + S2
		<u>так один родился Вяйно,</u>	родиться/ Вяйно	так один +V1+S1
	K&M	<u>так певец явился вечный,</u>	явиться / певец	так +S2+V2+A
		был один и Вяйнямейнен,	быть/ Вяйнямейнен	V1+один и+S1
	Belski	вековечный песнопевец	— / песнопевец (вековечный)	A+S2
6	1, 129-			
	Lönnrot	meren kuohuille kohotti,	kohottaa/ kuohu	S1A+ S1B+VI
		laineille laikahutti.	laikahuttaa/ laine	S2B+V2
	K&M	всколыхнул морскую пену,	всколыхнуть/ пена	V1 +A1+S1
		раскачал морские волны.	раскачать/ волна	V2 +A1+S2
		Замутилась море пеной	замутиться/ пена	V1 +S1A+S1B
	Belski	поднялась высоко волны	подняться/ волна	V2 +AD+S2B
7	1, 141-			
	Lönnrot	eikä synny syntyminen,	syntyä/ syntyminen	V1K+S1
		luovu luomatoin sikiö.	luopua/ sikiö	V2K+A1+S2
	K&M	Не родится плод чудесный,	родиться/ плод	V1K +S1+A1
		не выходит незачатый.	выходить/ незачатый	V2K+A2

		А родов не наступало,	наступать/ род	a+S1+V1K
	Belski	Не зачатый – не родился	рождать/ не зачатый SB	S1K+V2K
8				
	Lönrot	eikä synny syntyminen, luovu luomatoim sikiö.	syntyä/ syntyminen luopua/ sikiö	V1 +A1+S1 V2 +A1+S2
	K&M	Не родится плод чудесный, не выходит незачатый.	родиться/ плод выходить/ незачатый	V1 +S1A+S1B V2 +AD+S2B
		А родов не наступало,	наступать/ род	a+S1+V1K
	Belski	Не зачатый – не родился	рождаться/ зачатый	S1K+V2K
9	1, 165-			
	Lönrot	Vilu tääll' on ollakseni vaiva värjätelläkseni	olla/ vilu värjätellä/ vaiva	S1+LOC+V1A+V1B S2+V2
	K&M	Зябко здесь мне, горемыке, холодно мне здесь, несчастной,	—/ Зябко АК —/ холод	AD1+LOC+1SG+S1 AD2+1SG+LOC+A1
		Здесь лишь холод да мученья,	—/холод, мученья	LOC+ лишь +S1+ да +S2
	Belski	Тяжело мне оставаться,	оставаться/ -	AD+1SG+V1
10	1, 167-			
	Lönrot	aalloissa asuakseni, veessä vierellläkseni.	asua/ aalto vierellä/ vesi	S1+V1 S2+V2
	K&M	жить на этих зыбких волнах, плавать по воде студеной.	жить/ волна плавать/ вода	V1 +LOC+A1+S1 V2 +S2+A2
		жить, томась, в холодных водах,	жить/ вода	V1+V2+A+S1
	Belski	по волнам блуждать бесценно	блуждать/ волна	S2+V3+AD
11	1, 181-			
	Lönrot	etsien pesän sijoa, asuinmaata arvaellen.	etsiä/ pesä arvaella/ asuinmaa	V1+S1A+S1B S2B+V2
		ищет землю для гнездовья, смотрит место для жилища.	искать/земля смотреть/ место	V1 +S1A+S1B V2 +S2A+S2B
		Для гнезда местечка ищет,	искать/ местечка	S1A+S1B+V1
	Belski	Ищет места для жилища.	искать/ место	V1+S2B+S2A
12	1, 187-			
	Lönrot	kuhun laatisi pesänsä, ottaisi olosijansa.	laatia/ pesä ottaa/ olosija	LOC+V1.KOND+ S1 V2.KOND+ S1
		чтобы гнездышко устроить, для себя жилище сделать.	устроить/ гнездышко сделать/ жилище	S1+V1.KOND RP+S2+V2
		Где бы свить гнездо сумела,	свить/ гнездо	LOC+V1A.KOND+S1+V1 B.KOND
	Belski	и жилище приготовить	приготовить/ жилище	и +S2+V2
13	1, 257-			
	Lönrot	nosti päätänsä merestä, kohottavi kokkoansa.	nostaa/ pää kohottaa/ kokko	V1 +S1A+S1B V2 +S2A
		голову из волн высоких, из пучины поднимает,	—/голова поднимать/ пучина	S1A+S1B+A1 S2B+V1
		Подняла главу на моря	поднять/ глава/ моря	V1 +S1A+S1B
	Belski	И чело на вод обширных,	—/ чело/ вода	И +S2A+S2B+A1
14	1, 259-			
	Lönrot	Alkoi luoa luomiansa, saautella saamiansa	luoa/ luoma saautella/ saama	V1A +V1B +S1 V2+S2
		занялась она твореньем, принялась за созиданье	заняться/ творенье приняться/ созиданье	V1 +3SG+ S1 V2 +PREP+S2
		Начала творить творенья,	творить/ творение	V1A +V1B +S1
	Belski	Создавать созданыя стала	стать создавать/ созданыя	V2B +S2+V2A

15	1, 287-			
	Lönnrot	Viel' ei synny Väinämöinen, ilmau ikirunoja.	syntyä / Väinämöinen ilmaua/ ikirunoja	Viel' +V1K +S1 V2 +S2
		не рожден лишь Вяйнямейнен	рождать/ Вяйнямейнен	V1K + лишь+S1
	K&M	вековечный песнопевец.	—/ песнопевец (вековечный)	A1+S2
		Только вещей песнопевец	—/песнопевец (вещий)	Только + A1+S1
	Belski	Вяйнямейнен не рождался	рождаться/ Вяйнямейнен	S2+V1K
16	1, 300-301			
	Lönnrot	sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella	sanoa/ sana lausua/ lause	V1+S1+tuolla V2+tuolla+S2
		он такое слово молвил,	молвить/ слово	SG3+ такое +S1+V1
	K&M	произнес он речь такую	произносить/ речь	V2+SG3+S2+ такую
		он сказал слова такие,	сказать/ слова	SG3+V1+S1+ такие
	Belski	и такие молвил речи	молвить / речь	и такие+V2+S2
	2. LAULU			
17	2, 11-12			
	Lönnrot	kenpä maita kylvämähän, toukoja tihittämähän?	kylvää/ maa tihittää/ touko	kenpä +S1+V1 S1+V2
		кто же мне засеет земли,	засеять/ земля	кто же +1SG +V1 +S1A
	K&M	семена положит в почву?	положить/ почва	S2B+V2 +S2A
		Кто ему засеет землю,	засеять/ земля	Кто +3SG+V1 +S1
	Belski	Кто рассыпать может семя?	рассыпать/ семя	Кто +V2B+V2A+S2
18	2, 33-34			
	Lönnrot	Läksi puut ylenemähän, vesat nuoret nousemahan.	Yletä/ puu Nousta/ vesa (nuori)	V1A +S1+V1B S2+A+V2
		Принялись расти деревья,	приняться расти/ дерево	V1A +V1B +S1
	K&M	вверх побеги потянулись,	потянуться/ побег	LOC+S2+V2
		Потянулись вверх побеги:	потянуться/ побег	V1 +LOC+S1
	Belski	Ели с пестрою верхушкой	- /ель верхушка	S2+A1+S3
19	1, 47-48			
	Lönnrot	Näki puut ylenneheksi, vesat nuoret nousneheksi;	Yletä / puu nousta/ vesa	V1A +S1+V1B S2+A+V2
		Видит: выросли деревья,	вырасти/ дерево	V1+V2 +S1
	K&M	поднялась высоко поросль,	подняться/ поросль	V3+AD+S2
		Увидал он рост деревьев,	Увидать/ дерево	V1 +1SG+S1A+S1B
	Belski	Их побегов рост веселый	- / побег	3PL+S2A+S1A+A1
20	2, 49-50			
	Lönnrot	yks' on tammi taimimatta, juurtumatta puu Jumalan.	taimia/ tammi juurtua/ puu	yks' +V1A +S1+V1B V2 +S2+A1
		только дуб еще не вырос,	вырасти/ дуб	только +S1+ еще +V1K
	K&M	божье дерево не встало.	встать/ дерево	A1+S2+V2K
		Только дуб взойти не может,	взойти/ дуб	Только+S1+V1BK +V1A
	Belski	Божье дерево не всходит	всходить/ дерево	A1+S2+V2K
21	2, 57-58			
	Lönnrot	ei ole tammi kasvanunna, juurtununna puu Jumalan	kasvaa/ tammi juurtua/ puu	V1AK+S1+V1BK V2+S2+A
		только дуб еще не вырос,	вырасти/ дуб	только+S1+ еще+V1K

	K&M	божье дерево не встало.	встать /дерево	A+S2+V2K
		Все же дуб взойти не может,	взойти/ дуб	Все же+S1+V1AK+V1BK
	Belski	Божье дерево не всходит	всходит/ дерево	A+S2+V2K
22	2, 61-62			
	Lönnrot	ne oli nurmen niitännässä, kastekorren katkonnassa	niittää/ nurmi katkoa/ kastekorsi	DP+V1A+S1+V1B S2+V2
	K&M	девы на лугу косили, травы росные срезали	косить/ луг срезать/ трава	S1A+S1B+V1 S2A+A+V2
		Занялись они покосом	Заняться /покос	V1+PL3+S1
	Belski	стали луг косить росистый	стать косить/ луг	V2A+S2+V2B+A
23	2, 67-68			
	Lönnrot	Tulipa merestä Tursas, uros aalloista yleni.	tulla / Tursas yletä/ uros	V1+S1A+ S1B S2B+S2A+V2
		Тут из моря вышел Турсас,	выйти/ Турсас	LOC+S1A+V1+ S1B
	K&M	муж из волн морских поднялся,	подняться/ муж	S2B+S2A+A+V2
		Тут из моря вышел Турсас,	выйти/ Турсас	LOC+S1A+V1+ S1B
	Belski	Боготырь из волн поднялся.	подняться/ Боготырь	S2B+S2A+V2
24	2, 77-78			
	Lönnrot	josta kasvoi kaunis taimi, yleni vihanta virpi;	kasvaa/ taimi yletä/ virpi	LOC+V +A1+ S1 V2+A2+S2
		из него дубочек вырос,	вырасти/ дубочек	LOC+ S1+V1
	K&M	поднялся побег зеленый,	подняться/ побег	V2+S2+A1
		Дуб из них былинкой вырос,	вырасти/ дуб	S1+LOC+A1+V1
	Belski	стройно стал побег зеленый,	стать/ побег	AD+V2 +S2+A2
25	2, 85-86			
	Lönnrot	piätti pilvet juoksemasta, hattarat hasertamasta,	juosta/ pilvi hasertaa/ hattara	V1A+S1+V1B S2+V2
		преградил дорогу тучам,	преградить/ туча	V1+S1A+S1B
	K&M	облакам закрыл проходы,	закрыть/ облака	S2B+V2+S2A
		Облакам бежать мешает,	мешать/ облака	S1A+V1B +V1A
	Belski	Не дает проходу тучам	не дать/ туча	V2K +S2B+ S2A
26	2, 91-92			
	Lönnrot	oisko tammen taittajata, puun sorean sortajata?	taittaa/ tammi sortaa/ puu	V1.KOND + S1+AG1 S2+A1+AG2
	K&M	кто бы дуб срубил могучий, дерево свалил большое,	срубить/ дуб свалить/ дерево	кто +S1+V1.KOND+A1 S2+V2.KOND+A2
	Belski	кто бы с силою собрался, Кто бы дуб свалил ветвыстый?	собраться/ сила свалить/ дуб	кто+S1A+V1.KOND Кто+S1B+V2.KOND+A1
27	2, 107-			
	Lönnrot	tämä tammi taittamahan, puu paha hävittämähän	taittaa/ tammi hävittää/ puu	DP+S1+V1 S2+A1+V2
	K&M	кто бы дуб срубил могучий, дерево свалил дурное,	срубить/ дуб свалить/ дерево	кто+S1+V1.KOND+A1 S2+V2.KOND+A2
	Belski	Опрокинуть дуб огромный Злое дерево обрушить,	опрокинуть/ дуб обрушить/ дерево	V1 + S1+A1 A2+ S2+V2
28	2, 111-			
	Lönnrot	Nousipa merestä miesi, uros aallosta yleni.	nousta/ mies yletä/ uros	V1+S1A+ S1B S2B+S2A+V2

	K&M	Вот из моря муж явился, из волны герой поднялся,	явиться/ муж подняться/ герой	Вот +S1A+ S1B+V1 S2A+S2B+V2
	Belski	Вот выходит муж из моря, Богатыр из волн поднялся,	выходить/муж подняться/ богатыр	Вот +V1 + S1A+S1B S2A+S2B+V2
29	2, 137-			
	Lönnrot	Sanoi pikku mies merestä, uros aallon vastaeli:	sanoa/ mies vastaella/ uros	V1+A1+S1A+S1B S2A+S2B+V2
	K&M	Мужичок из моря молвил, из волны герой ответил:	молвить/ мужинок/ моря ответить/ герой/ волна	S1A+S1B+V1 S2B+S2A+V2
	Belski	И сказал морской малютка, Так морской герой ответил:	сказать/ малютка ответить/ герой	И +V1 +A1+ S1 Так +A1+ S2+V2
30	2, 141-			
	Lönnrot	Tulin tammen taittamahan, puun murskan murentamahan	taittaa/ tammi murentaa/ puu (murska)	V1A +S1+V1B S2+A2+V2
	K&M	что пришел твой дуб повергнуть, древо хрупкое порушить".	повергнуть/ дуб порушить/ древо (хрупкое)	что +V1A +2SG+S1+V1B S2+A1+V2
	Belski	дуба ствол пришел срубить я, расщепить здесь дуб высокий.	срубить/ дуб расщепить/ дуб (высокий)	S1+S2+V1A +V1B +2SG V2 +LOC+S1+A1
31	2, 161-			
	Lönnrot	Hivelevi kirvestänsä, tahkaisi tasatereä	hivellä/ kirves tahkaista/ tasaterä	V1 + S1 V2 +S2
	K&M	Оселком топор шлифует, лезвие секиры точит,	шлифовать/ топор точить/ секира (лезвие)	S1A+S1B+V1 S2C+S2B+V2
	Belski	великан топор свой точит лезвие острит острее	точить/ топор острить / лезвие	A1+S1+PP+V1 S2+V2 +A2
32	2, 175-			
	Lönnrot	Iski puuta kirvehellä, tarpaisi tasaterällä.	Iskeä/ kirves tarpaista/ tasaterä	V1+S1A+S1B V2+S2
	K&M	Топором по дубу стукнул, острым лезвием ударил,	стукнуть/ топор ударить/ лезвие	S1A+S1B+V1 A1+S2+V2
	Belski	топором он дуб ударил лезвием рубил он гладким	ударить/ топор рубить /лезвие	S1A+3SG+S1B+V1 S2+V2 +3SG+A1
33	2, 181-			
	Lönnrot	tahtoi tammi kallistua, lysmyä rutimoraita.	kallistua/ tammi lysmyä/ rutimoraita	V1A+S1+V1B V2+S2
	K&M	от ударов дуб кренился, гнется чертова ракета.	крениться/ дуб гнется/ ракета	S1A+ S1B+V1 V2 +A1+S2
	Belski	гордый дуб готов склонится вот уж громко затрещал он	склониться/ дуб затрещать/ он	A1+S1+ готов+V1 вот уж+AD+V2 +3SG
34	2, 184-			
	Lönnrot	jopa taisi tammen kaata, ruhtoa rutimoraiian, satalatvan lasketella.	kaata/ tammi ruhtoa/ rutimoraita lasketella/ satalatva	jopa+V1A+S1+V1B V2+S2 S3+V3
	K&M	дуб могучий повалился, наземь рухнула ракета, стовершинная свалилась.	повалиться/ дуб рухнуть / ракета свалиться/ стовершинная	S1+A1+V1 LOC+V2 +S2 S3+V3
	Belski	смог он дуб свалить на землю, смог он ствол трещавший, сто верхушек опрокинуть	свалить/ дуб —/ ствол опрокинуть/ сто верхушек	V1A+3SG+S1A+V1B+S1B V1A +3SG+S2A+V2 S3A+V2
35	2, 197-			
	Lönnrot	Mi oli lastuja pirannut, pälahellyt pälkäreitä	pirata/ lastu pälahellä/ pälkäre	Mi +V1A +S1+V1B V2+ S2
	K&M	Щепки, что летели с дуба,	лететь/ щепка	S1A+что+V1+S1B

		крошки - с острия секиры	—/ крошка	S2A+A1+S2B
	Belski	что рассыпалось из щепок, из кусочков что осталось	рассыпаться/ щепок —/ кусочка	что +V1+S1A+S1B S2B+ что+V2
36	2, 207-			
	Lönnrot	huntujahan huuhtelevi, virutteli vaattehia	huuhdella/ huntu virutella/ vaate	S1+V1 V2 + S2
	K&M	свои платки стирала, полоскала одеянья в море	стирать/ платок полоскать/ одеянь	PP+S1A+V1 V2 +S2A+S2B
	Belski	свой большой платок стирала, платья в море полоскала	стирать/ платок полоскать/ платья	PP+A1+S1A+V1 S2A+S1B+V2
37	2, 217-			
	Lönnrot	Kun oli tammi taittununna, kaatununna puu katala,	taittua/ tammi kaatua/ puu	Kun +V1A +S1+V1B V2+S2+A1
	K&M	Лишь свалился дуб огромный, злое дерево упало,	свалиться/ дуб упасть/ дерево	Лишь +V1+S1+A1 A2+S2+V2
	Belski	только дуб свалился наземь, только гордый ствол был срублен	свалиться/ дуб срубить/ ствол (гордый)	только +V1 + S1+LOC только +A1+S2+V2A+V2B
38	2, 259-			
	Lönnrot	Siitä kaatoi kasken suuren, mahottoman maan alisti	kaataa/ kaski alistaa/ maa	LOC+V1 + S1+A1 A2+S2+V2
	K&M	вырубил пожар просторный, преогромную подсеку,	вырубить/ пожар —/ подсека	V1+S1+A1 A1+S1
	Belski	вырубать леса принялся, побросал их на поляне	приняться вырубать/ лес побросать/ -	V1A + S1A+V1B V2 +3PL+S1B
39	2, 235-			
	Lönnrot	ohra on yksin nousematta, touko kallis kasvamatta	nousta/ohra kasvaa/ touko	S1+V1A + yksin +V1KB S2+A1+V2
	K&M	лишь ячмень не прорастает, драгоценный злак не всходит	прорастать/ ячмень всходить/ злак	лишь +S1+V1K A1+S2+V2K
	Belski	лишь один ячмень не всходит, и не зреет хлеб прекрасный	всходить/ ячмень зреть/ хлеб	лишь+один+S1+V1+V2K и +V2K+S2+A1
40	2, 269-			
	Lönnrot	koivahainen kaatamatta, puu sokea sortamatta?"	kaataa/ koivahainen sortaa/ puu (sokea)	S1+V1K S2+A1+V2K
	K&M	эта стройная береза, дерево породы славной	—/ береза —/ дерево	эта +A1+S1 S2+A2+A3
	Belski	здесь нетронутой береза стройный ствол ее не срублен	—/ береза срубить / береза (нетронутой)	здесь+A1+S1 A1+S2+3SG+V1K
41	2, 303-			
	Lönnrot	Pane nyt turve tunkemahan, maa väkevä vääntämähän!	tunkea/ turve vääntää/ maa	V1A.IMP+TEMP+S1+V1B S1+A1+V2
	K&M	землю побуди работать, почвы мощь заставь трудиться,	побудить работать/ земля заставь трудиться/ почва	S1+V1A.IMP+V1B S2A+S2B+V2AIMP+V2B
	Belski	дай ты почве силу роста, дай покров из перегноя!	дать/ почва дать/ покров	V1.IMP+2SG+S1A+S1B+S 1C V1.IMP+S2A+S3
42	2, 309-			
	Lönnrot	"Nouse, maa, makoamasta, Luojan nurmi, nukkumasta!	maata/ maa nukkua / nurmi	V1A.IMP+ S1+V1B A1+S1+V2

	K&M	Пробудись от сна, земляца, божий луг, очнись от дремы,	пробудить/ земляца очниться/ луг	V1.IMP+S1A+S1B A1+S2B+V2.IMP+S2A
	Belski	ты вставай, земля, проснись, недра божьи не дремлите	проснуться/ земля дремлить/ недра	2SG+V1.IMP+S1+V2.IMP S2+A1+V3K.IMP
43	2, 311-			
	Lönnrot	Pane korret korttumahan sekä varret varrtumahan	korttua/korsi varttua/varsi	V1A.IMP+S1+V1B.IMP RK+S2+V2.IMP
	K&M	поднимай из недр побеги стебли укрепляй растений	поднимать/ побег укреплять/ стебель	V1.IMP+S1A+S1B S2B+V2.IMP+S3B
	Belski	Из себя пустите стебли, пусть поднимутся отротски	пустить/ стебель подниматься/ отросток	LOC+V1.IMP+S1 пусть+V2+S2
44	2, 327-			
	Lönnrot	Vihmo vettä taivosesta, mettä pilvistä pirota	vihmoa/ vesi pirottaa/ mesi	V1.IMP+S1A+S1B S2A+S2B+V2.IMP
	K&M	дождь пролей из туч на землю, медом призни на посевы	пролить/ дождь признить/ мед	S1A+V1.IMP+S1B+S1C S2A+V2.IMP+S2C
	Belski	ниспошли ты дождь небесный пусть из тучи мед закаплет	ниспошлить/ дождь закаплеть/ мед	V1.IMP+2SG+S1A+A1 пусть+S2B+S2A+V2
45	2, 341-			
	Lönnrot	Vihmoi vettä taivosesta, mettä pilvistä pirotti	vihmoa/ vesi pirottaa/mesi	V1+S1A+S1B S2A+S2B+V2
	K&M	пролил их дождем на землю, медом брызнул на посевы,	пролить/ дождь брызнуть/ мед	V1+3PL+S1A+S1B S2A+V2+S2B
	Belski	посылает дождь небесный, каплет мед из туч высоких	посылать/ дождь каплеть / мед	V1 +S1A+A1 V2+S2A+S2B+A2
46	2, 345-			
	Lönnrot	Nousipa oras okinen, kannonkarvainen yleni	Nousta/ oras (okinen) yletä (kannonkarvainen)	V1+S1+A1 A1+V2
	K&M	Вот поднялся всход остистый, вышел стебель серебристый	подняться / всход (остистый) выйти/ стебель (серебристый)	Bot +V1 +S1+A1 V2 +S2+A2
	Belski	затемнели там колосья, поднялись высоко стебли	затемнеть/ колос подняться / стебель	V1 +LOC+S1 V2 +LOC+S2
47	2, 369- 372			
	Lönnrot	Siinä kukkuos, kähkönen, helkyttele, hietarinta, hoiloa, hopearinta, tinarinta, riukuttele!	kukkua/ käki helkytellä/ hietarinta hoilota/ hopearinta riukutella/ tinarinta	LOC+V1.IMP+S1 V2.IMP+S2 V3.IMP+S3 V4.IMP+S4
	K&M	Покукуй ты нам, кукушка, птица с грудью золотистой, с серебристой грудью птаха, с оловянною – певунья.	покукуть/ кукушка — / с грудью золотистой — / с серебристой грудью — / с оловянною	V1.IMP+2SG+S1 S2+S3+A1 A2 +S3 +S4 A3 +S5
	Belski	Ты покличь на ней, кукушка, пой с песочной грудью, птица, пой с серебрянную грудью, пой ты, с грудью оловянной!	покликать / кукушка петь/ с песочной грудью петь/ с серебрянную грудью петь/ с грудью оловянной!	2SG+V1IMP+LOC+S1 V2.IMP+A1+S3 V2.IMP+A2 +S3 V2.IMP+2SG+S3+A3
	26. LAULU			
48	26, 3-4			

	Lönnrot	Oli pellon kynnännässä, vainion vakoannassa.	kyntää/ pelto vaota/ vainio	V1A+S1+V1B S2+V2
	K&M	Как-то вспахивал он поле, бороздил однажды ниву.	вспахивать/ поле бороздить/ нива	TEMP+V1+3SG+S1 V2+TEMP+S2
	Belski	Он распахивал там поле, бороздил свой поляни	распахивать/ поле бороздить/ поляна	3SG+V1+LOC+S1 V2+PP+S2
49	26, 11-			
	Lönnrot	Juhtui juoni mielehensä, tuuma aivohon osasi:	juhtua mieleen/ juoni osata aivoon/ tuuma	V1+S1A+S2A S2A+S2B+V2
	K&M	Мысль на ум ему явилась, зародилось подозренье:	явиться/ мысль зародиться/ подозренье	S1A+S1B+3SG+V1 V2+S2
	Belski	Мысл в уме его возникла, в голову его запала	возникать/ мысл запасть/ голова	S1A+S1B+3SG+V1 S2A+3SG+V2
50	26, 31-			
	Lönnrot	Lämmitä samassa sauna, piian pirtti riu'uttele,	lämmittää/ sauna riu'utella/ pirtti	V1.IMP+TEMP+S1 TEMP+S2+V2.IMP
	K&M	баню затопи скорее, побыстрей нагрей парилку,	затоплять/ баня нагреть/ парилка	S1+V1.IMP.+TEMP TEMP+V2.IMP+S2
	Belski	затопи мне также баню, сыну славное купанье.	затоплять/ баня - / купанье	V1.IMP+1SG+ также+S1A S1B(1SG)+A+S2A
51	26, 39-			
	Lönnrot	yhen kylyn joutuessa, yhen saunan saaruessa.	joutua/ kyly saarua/sauna	yhen+S1+V1 yhen+S2+V2
	K&M	в срок, пока топилась баня, в час, пока парилка грелась.	топиться/ баня греться/ парилка	TEMP+V1+S1 TEMP+S2+V2
	Belski	а потом готовит баню, сыну славное купанье.	готовить/ баня - /купанье	TEMP+V1+S1A S1B+A+S2A
52	26, 45-			
	Lönnrot	Siellä peiponen peseikse, pulmonen puhasteleikse,	pestä/ peiponen puhastella/ pulmunen	LOC+S1+V1 S2+V2
	K&M	Там он, пуночка, помылся, зяблик, перышки почистил.	помыться/ пуночка почистить/ зяблик	LOC+3SG+S1A+V1 S2A+S1B+V2
	Belski	Там и выкупался зяблик, вымил тело подорожник	выкупаться/ зяблик вымить/ подорожник	LOC+и+V1+S1A V2+S2B+S2A
53	26, 53-			
	Lönnrot	tuosieltä somat sopani, kanna vaatthet vakaiset,	tuoda/ sopa kantaa/vaate	V1.IMP+LOC+A1+S1 V2+S2+A2
	K&M	принеси мои одежды, праздничные дай наряды,	принести/ одежды дать/ наряды	V1.IMP +1SG+S1 A+V2+S2
	Belski	Вынь прекрасную рубашку, принеси кафтан покрепче	вынуть/ рубашка принести/ кафтан	V1.IMP +A1+S1 V2+S2+A2
54	26, 75-			
	Lönnrot	Emo kielti poikoansa, nainen miestänsä epäsi;	kieltää/ emo/ poika evätä/ nainen/mies	S1A+V1+S1B S2A+S2B+V2
	K&M	Мать идти не разрешала, запрещала и супруга,	разрешать/ Мать запрещать/ супруга	S1A+V1A+V1BK V2+ и+S1B MERKITYS MUUTT.
	Belski	мать сыночку запрещает, и жена не позволяет	запрежать/ мать/ сыночка позволять/ жена	S1A+S1B+V1 и+S2C+V2K MERKITYS MUUTT.
55	26, 81-			
	Lönnrot	Noin sanoi emo pojalle, lausui vanhin lapsellensa:	sanoa/ emo lausua / vanhin	Noin+V1+S1A+S1B V2+S2A+S2B
	K&M	так сказала мать сыночку,	сказать/ мать/ сыночка	так+V1+S1A+S1B

		старшая – своей кровинке:	-/ старшая/ кровинка	S2A+PP+S2B
	Belski	так вот сыну говорила, так твердила мать-старушка	говорить/ сын твердить/ мать-старушка	так вот+S1A+V1 так+V2+S2B
56	26, 105-			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli,	virkkoa/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Слово молвил Лемминкяйнен, так сказал красивый Кавко:	молвить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко	S1A+V1+S1B так+V2+A+S2B
	Belski	Отвечает Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	отвечать/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
57	26, 115-			
	Lönnrot	Virkkoi äiti Lemminkäisen, vaimo vanha vastaeli:	virkkoa/ äiti vastaella/vaimo	V1+S1A+S1B S2A+A+V2
	K&M	Мать ответила на это, старая ему сказала:	ответить/ мать сказать/старая	S1+V1+на это S2+3SG+V2
	Belski	Лемминкяйнена старушка говорит слова такие	-/старушка /Лемминкяйнен говорить/ слово	S1A+S1B V1+S2C+такие
58	26, 121-			
	Lönnrot	menet matkoa vähäisen, pääset tietä päiväyksen:	mennä/ matka päästä/ päiväys	V1+S1+ vähäisen V2+S2A+S2B
	K&M	Лишь пройдешь пути немного, перегон дневной проедешь,	пройти/ путь проехать/ перегон дневной	Лишь+V1+S1+ немного S2+A+V2
	Belski	Ты пройдешь, сынок немного день одни всего проедешь	пройти/ - проехать/ день	2SG+V1+S1+ немного S1+одни+всего+V2
59	26, 133-			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:	virkkoa/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Лемминкяйнен слово молвил, так сказал красивый Кавко:	молвить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко	S1A+S1B+V1 так+V2+A+S2B
	Belski	Отвечает Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	отвечать/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
60	26, 137-			
	Lönnrot	Kyllä mä siihen keidon keksin, arvoan hyvän asian:	keksiä/ keino arvata/ asia	Kyllä+1SG+DP+S1+V1 V2+A+S2
	K&M	От нее я средство знаю, способ ведаю хороший:	Знать/ средство ведать/ способ	3SG+1SG+S1+V1 S2+V2+A
	Belski	Знаю я на это средство тут я справится сумею	Знать/ средство суметь справится	V1+1SG+ на это+S1 LOC+1SG+V2B+V2A
61	26, 163-			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:	virkkoa/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Лемминкяйнен слово молвил, так сказал красивый Кавко:	молвить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко	S1A+ S1B+V1 так+V2+A+S2B
	Belski	Отвечает Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	отвечать/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
62	26, 167			
	Lönnrot	Kyllä mä siihen mutkan muistan, mutkan muistan, keidon keksin:	muistaa/ mutka keksiä/ keino	Kyllä+1SG+DP+S1+V1 S1+V1+S2+V2
	K&M	От нее я средство помню,	помнить/ средство	3SG+1SG+S1+V1

		способ помню, выход знаю:	помнить, знать/способ, выход	S2+V1+S3+V2
	Belski	Знаю средство и на это, тут исход себе найду я	знать/ средство найти/ исход	V1+S1+и+ на это LOC+S2+ себе+V2+1SG
63	26, 169			
	Lönnrot	laulan ma lumesta miehen, uron hangesta hotaisen,	laulaa/mies hotaista/ уро	V1+1SG+S1A+S1B S2B+S2A+V2
	K&M	сотворю из снега мужа, из сугроба, наколдую,	сотворить/муж/ снег наколдовать/ сугроб	V1+S1A+S1B S2A+V2
	Belski	превращу я снег в героя, изо льда создам я мужа	превратить/ герой/ снег создать/ муж/ дъед	V1+1SG+S1A+S1B S2A+V2+1SG+S2B
64	26, 171			
	Lönnrot	sen tungen tulen väkehen, vaivaelen valkeahan,	tunkea/ tulen väki vaivaella/ valkea	DP+V1+S1 V2+S2
	K&M	я в огонь героя брошу, затолкаю мужа в пламя,	бросить/ огонь затолкать/ пламя	1SG+S1A+S1B+V1 V2+S2A+S2B
	Belski	погоню героя в пламя, и вгнью его я в пекло	погонить/герой вгонить/ пекло	V1+S1A+S1B и+V2+3SG+S1B
65	26, 195			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:	virkkoa/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Лемминкяйнен так ответил, так сказал красивый Кавко:	ответить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко	S1+так +V1 так+V2+A+S2
	Belski	Отвечает Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	отвечать/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
66	26, 201			
	Lönnrot	Minua on vyötty miehen vyöllä, pantu miehen palkimella, solmittu uron solilla,	vyöttää/ vyö panna/ paljin solmia/ solki	1SG+V1A+V1B+S1A+S1B V2+S2A+S2B V3+S3A+S3B
	K&M	А на мне героя пояс, мужа взрослого застежки, пряжки истого героя,	-/ пояс -/ застежка -/ пряжка	A+LOC+S1A+S1B S2A+A1+S2B S3A+A2+S1A
	Belski	А на мне ведь мужа пояс, а на мне застежка мужа, я ножу героев пряжку	-/ пояс -/ застежка носить/ пряжка	a+LOC+ ведь+S1A+S1B a+LOC+S2B+S1A SG1+V1+S2A+S2B
67	26, 211			
	Lönnrot	tahi rutjon ruumeniksi, seulaisen sepalehiksi.	rutjoa/ ruumen seulaista/ sepale	tahi+V1+S1 V2+S2
	K&M	иль сотру в труху медведей, пропущу труху сквозь сито.	стереть/ труха / медведь пропустить/ труха /сито	иль+V1+S1A+S1B V2+S1A+S2C
	Belski	рассеку его я сечкой, раскрошу я на кусочки	рассечь/ сечка раскрошить/ кусочка	V1+3SG+1SG+S1 V2+1SG+S2
68	26, 225			
	Lönnrot	aita on rautainen rakettu, terästarha teeksennelty	raketa/ aita teeksennellä/ terästarha	S1+V1A+A+V1B S2+V2
	K&M	там забор железный сделан, частокол стальной поставлен	сделать/ забор поставлять/ частокол	LOC+S1+A1+V1 S2+A2+V2
	Belski	частокол в нем из железа, а вокруг из стали стены	- /частокол - / стена	S1A+LOC+S1B a+LOC+S2B+S2A
69	26, 249			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:	virkkoa/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Лемминкяйнен так ответил, так сказал красивый Кавко:	ответить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко	S1+так +V1 так+V2+A+S2
	Belski	Отвечает Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	отвечать/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2

70	26, 253			
	Lönnrot	Tunnen ma tulen lumoa, valkeaisen vaivutella,	tuntea lumota/ tuli vaivutella/ valkeainen	V1A+1SG+S1+V1B S2+V2
	K&M	Заклинать огонь умею, усмирять - любое пламя,	уметь заклинать/ огонь усмирять/ пламя	V1B+S1+V1A V2+ любое+S2
	Belski	колдовством огонь уйму я, утомить сумею пламя	уметь колдовство/ огонь суметь утомить/ пламя	S1A+S1B+V1A+1SG V2B+V2A+S2B
71	26, 255			
	Lönnrot	ja tunnen maot manata, käärmehyiset käännytellä.	tuntea manata/mato käännytellä/ käärmehyinen	ja+V1B+S1+V1A S2+V2
	K&M	знаю заговор гадюки, знаю чары против змея.	знать заговор/ гадюка знать чара/ змея	V1+S1A+S1B V1+S2A+S2B
	Belski	змея сгоню я чародейством, отгону гадюк оттуда	сгонять чародейством/ змея отгонять/ гадюка	S1A+V1+1SG+S1B V2+S2A+ LOC
72	26, 258			
	Lönnrot	kynnin maata kyyn-alaista, käännin maata käärmehistä	kyntää / maa kyyn-alainen kääntää / maa käärmehinen	V1+S1+A V2+S2+A
	K&M	я пахал гадючье поле, бороздил змеиный выгон,	пахать/ гадючье поле бороздить/ змеиный выгон	1SG+V1A+A1+S1A V2B+A2+S2B
	Belski	Пропахал же поле прежде (257-258) что все змеями кишело,	Пропахать/ поле кишеть/ змея	V1A+ же+S1A+TEMP что+ все+S2B+V1B
73	26, 271			
	Lönnrot	itse konnat kouristelen, ilkeät iki puserran,	kouristella/ konnat pusertaa/ ilkeät	itse+S1+V1 A+iki+V2
	K&M	удавлю я сам ползучих, задушу поганых гадюк,	удалять/ ползуча задушить/ скверн ?	V1+1SG+ сам+S1 V2+A+S2
	Belski	сам давить дрянных я буду, растопчу я этих скверных	быть давить/ дрянные растопить/ скверный	сам+V1B+S1+V1A V2+1SG+ этих+S2
74	26, 289			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:	virkkoo/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Так ответил Лемминкяйнен, так сказал красивый Кавко:	ответить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко (красивый)	так+V1+S1 так+V2+A+S2
	Belski	Отвечает Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	отвечать/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
75	26, 293			
	Lönnrot	Ei minua laula lappi eikä tunge turjalainen; itse laulan lappalaisen sekä tungen turjalaisen:	laulaa/ lappi tunkea/ turjalainen laulaa/ lappalainen tunkea/turjalainen	1SG+V1K+S1 V2K+S2 itse+V1+S1 sekä+V2+S2
	K&M	Не заклясть меня лапландцу, не осилить мужу Турья. Сам лапландца заколдую, одолею мужа Турья,	заклясть/ лапландец осилить/ муж Турья заколдовать/ лапландец одолеть/ муж Турья	V1K+1SG+S1 V2K+S2 Сам+S1+V1 V3+S2
	Belski	не со мной лапландцу сладить, не побьет меня турьянец Сам лапландцев заколдую, сам побью я там турьянцев	сладить/ лапландец побить/ турьянец заколдовать/ лапландец побить/ турьянец	1SG+S1+V1K V2+1SG+S2 Сам+S1+V3 Сам+V2+1SG+LOC+S2
76	26, 311			
	Lönnrot	Tuonen kosket tunnustellut, mitannut Manalan virrat!	tunnustella / koski (Tuonen) mitata / virta(manala)	S1A+S1B+V1 V2+S2A+S2B
	K&M	испытал дорогиТ'уони,	испытать дороги (Туони)	V1+S1A+S1B

		воды Маналы измерил!	измерить/ (воды Маналы)	S1A+S1B+V2
	Belski	маналы измерил реку, черной Туонелы теченье	измерить/ река - / теченье	S1A+V1+S1B A+S2A+S2B
77	26, 323			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:	virkkoa/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Так ответил Лемминкяйнен, так сказал красивый Кавко:	ответить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко	так+V1+S1 так+V2+A+S2
	Belski	Отвечает Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	отвечать/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
78	26, 333			
	Lönnrot	Itse käyn isoni miekan, katson kalvan taattoseni;	käydä/ miekka katsoa/ kalpa	Itse+V1+S1A+S1B V2+S2B+S2A
	K&M	Меч отцовский сам достану, батюшкин клинок добуду,	достанеть/ меч добудить/ клинок	S1A+S1B+сам+V1 S2A+S2B+V2
	Belski	подниму я меч отцовский посмотрю клинок я старца	поднимать/ меч посмотреть/ клинок	V1+1SG+S1A+S1B V2+S2A+1SG+S2B
79	26, 343			
	Lönnrot	Senpä siltahan sysäsi, terin työnti lattiahan:	sysätä/ silta työntää/ lattia	senpä+S1A+V1 S1B+V1+S2A
	K&M	Вот он в пол клинок вгоняет, меч вонзает в половицу,	вгонять/ пол вонзать/ половица	Вот+3SG+S1A+S1B+V1 S2B+V2+S2A
	Belski	острием ударил об пол, в потолок концом ударил	ударить/ пол ударить /потолок	S1A+V1+S1B S2C+S2D+V1 MERKITYS MUUTT.
80	26, 355			
	Lönnrot	Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:	sanoa/ sana lausua/ lause	V1+S1+tuolla V2+tuolla+S2
	K&M	Говорит слова такие, речь такую произносит:	Говорить/ слова произносить/ речь	V1+S1+такие S2+такую+V2
	Belski	Говорит слова такие, и такие молвит речи	Говорить/ слова молвить/ речь	V1+S1+такие и +такие+V2+S2
81	26, 357			
	Lönnrot	"Sen mä mieheksi sanoisin, urohoksi arveleisin,	sanoa/ mies arvella/ uros	3SG+1SG+S1+V1 S2+V2
	K&M	"Назову того мужчиной, нареку того героем,	Назвать/ мужчина нарекать/ герой	V1+3SG+S1 V2+3SG+S2
	Belski	Назову того героем и того признаю мужем	Назвать/ герой признать/ муж	V1+3SG+S1 и+3SG+V2+S2
82	26, 359			
	Lönnrot	joka jouseni vetäisi, kiveräni kiinnittäisi	vetää/ jousi kiinnittää/ kiverä	joka+S1+V1.KOND S2+V2.KOND
	K&M	кто мой лук взвести сумеет, кто мой самострел зарядит	суметь взвести/ лук зарядить/ самострел	кто+3SG+S1+V1B+V1A кто+3SG+S2+V2
	Belski	кто мой лук согнут сумеет, тетиву на нем натянет	суметь согнуть/лук натянуть/ тетива	кто+3SG+S1+V1B+V1A S2+LOC+V2
83	26, 365			
	Lönnrot	suorihe sotisopihin, puki vainovaattehisiin.	suoria/ sotisopa pukea/ vainovaate	V1+S1 V2+S2
	K&M	на себя надел доспехи, ратные свои одежды,	надеть/ доспехи - / ратные одежды	LOC+V1+S1 A+PP+S2
	Belski	взял военную рубашку, он надел вооруженье	взять/ военная рубашка надеть/ вооруженье	V1+A+S1 3SG+V2+S2

84	26, 381			
	Lönnrot	suorittanut tuon orosi, varsan viljon valjastanut."	suorittaa/ oro valjastaa/ varsa	V1+ DP+S1 S2+A+V2
	K&M	снарядил коня в дорогу, резвого запряг в кошевку".	снарядить/ конь запрячь/ резвой	V1+S1A+S1B A+V2+S2
	Belski	я лошадку приготовил конь стоит уже в запряжке	приготовить/ лошадка стоять /конь	1SG+S1A+V1 S2A+V2+уже+S2B
85	26, 389			
	Lönnrot	Emo neuvoi poikoansa, vanhin lastansa varoitti	neuvoa/ emo vanhin/ varoittaa	S1A+V1+S2B S2A+S2B+V2
	K&M	Мать советовала сыну, старшая дитя учила	советовать/ мать учить/ старшая	S1A+V1+S1B S2A+S2B+V2
	Belski	сыну мать совет давала так дитяти мать-старушка	дать / совет/ мать - /дитя /мать-старушка	S1A+S1B+S1C+V1 так+S2A+S2B
86	26, 403			
	Lönnrot	Vielä neuvoi poikoansa, varsin lastansa vakusti	neuvoa/ poika vakustaa/ lapsi	Vielä+V1+S1 varsin+S2+V2
	K&M	Так еще дитя учила, так сыночка вразумляла	учить/ дитя вразумлять/ сыночек	так+еще+S1+V1 так+S2+V2
	Belski	и еще сказала сыну наставления давая	сказать/ сын дать наставления / -	и+еще+V1A+S1A S2B+V2B
87	26, 413			
	Lönnrot	niin sinusta mies tulevi, uros selvä selkiävi,	tulla/ mies selitä/ uros	niin+2SG+S1+V1 S2+A+V2
	K&M	Вот тогда героем станешь, будешь мужем настоящим,	станеть/ герой быть/ муж	Вот+S1+V1 V2+S2+A
	Belski	только так ты будешь мужем, будешь истинным героем	быть/ муж быть /герой	только так+1SG+S1 V1+A+S2
88	26, 416			
	Lönnrot	läpi käymähän keräjät, jutut julki polkemahan	käydä läpi/ keräjät polkea/ jutut julki	V1+S1 S2+V2
	K&M	верх возьмешь ты на совете, одолеешь всех на сходе,	возьмечь/ совет одолеть/ сход	LOC+V1+1SG+S1A V2+ всех+S2A
	Belski	чтоб пройти под говор шумный, чрез толпу героев сильных	пройти/ говор - / -	чтоб+V1+S1A+A1A чрез+2SB+S2C+A2B
89	26, 421			
	Lönnrot	iski virkkua vitsalla, heitti helmiruoskasella.	iskeä/ vitsa heittää/ helmiruoskanen	V1+S1A+S1B V2+S2B
	K&M	резвого прутом ударил, хлыстиком хлестнул жемчужным.	ударить /резвой / прут хлестнуть/хлыстик	S1A+S1B+V1 S2B+V2+S2A
	Belski	он коня кнутом ударил, бьет его жемчужной плеткой	ударить/ кнут бить/ плетка	1SG+S1A+S1B+V1 V2+A+S2A
90	26, 423			
	Lönnrot	Läksi virkku vieremähän, hevonen helettämähän.	vierrä/ virkku helettää/ hevonen	V1A+S1+V1B S2+V2
	K&M	Резвый конь помчался бодро, лошадь быстро поскакала	помчаться/ конь поскакать/ лошадь	A+S1+V1+AD1 S2+AD2+V2
	Belski	и летит оттуда лошадь, шумно вдаль несет героя	летить/ лошадь нести/ герой	и+V1A+LOC+S1A AD+ LOC+V2B+S2B
91	26, 425			
	Lönnrot	Ajoi aikoa vähäisen, hyvän hetken hetkutteli:	ajaa/ aika hetkutella/ hetki	V1+TEMP TEMP+V2
	K&M	Ехал он совсем недолго, проскакал совсем немного,	ехать/ недолго проскакать/ немного	V1+3SG+TEMP V2+TEMP
	Belski	лишь немного он отъехал	отъехать/ немного	TEMP+3SG+V1

		лишь часочек он проехал	проехать/ часочек	TEMP+SG+V2
92	26, 428			
	Lönnrot	Teiret lentohon lehahti, lintukarja kapsahutti	lehahtaa lentoon/ teiri kapsahuttaa/ lintukarja	V1+S1 S2+V2
	K&M	стая тут же упорхнула, птицы с шумом улетели	упорхнуть/ стая улететь /птицы	S1+LOC+же+V1 S2+AD+V2
	Belski	поднялся стая кверху, отлетели быстро птицы	подняться/ стая отлететь /птица	V1+S1+LOC V2+AD+S2
93	26, 441			
	Lönnrot	jo hepo hörösteleikse, luppakorva luunteleikse.	höröstellä/ hepo luonnella/ luppakorva	jo+S1+V1 S2+V2
	K&M	что-то резвый конь зафыркал, уши наострил жеребчик.	зафыркать/ конь наострить уши/ жеребчик	что-то+A+S1+V1 V2+S2
	Belski	конь зафыркал средь дороги испугался вислоухий	зафыркать/ конь испугаться/ вислоухий	S1A+V1+LOC+S1B V2+S2A
94	26, 447			
	Lönnrot	niin on, kuin sanoi emonsa, oma vanhempi vakasi!	sanoa/emo va'ata/vanhempi	niin+on+kuin+V1+S1 oma+S2+V2
	K&M	так и есть, как мать сказала, старая предупреждала.	сказать/ мать предупреждать/ старая	так+и +есть+как+S1+V1 S2+V2
	Belski	вот как мать и говорила как старушка уверяла	говорить/ мать уверять/ старушка	вот+как+S1+и+V1 как+S2+V2
95	26, 457			
	Lönnrot	höyhenet tulena tuiski, säkeninä säihkäeli.	tuiskia / höyhen säihkäellä/säen	S1A+S1B+V1 S1B+V2
	K&M	пламенем пылают перья, злыми искрами сверкают.	пылать/ пламя сверкать/ искра	S1A+V1+S1B A+S2+V2
	Belski	пышут огненные перья, мечут огненные искры	пыхать/ перо мечать / искра	V1+A1+S1A V2+A1+S1B
96	26, 461			
	Lönnrot	"Minnerpä menevi Kauko, kunne läksit, Lemmin poika?"	mennä/ Kauko lähteä/ Lemmin poika	LOC+V1+S1 LOC+V2+S2
	K&M	"Ты куда же едешь, Кавко, поспешаешь, отпрыск Лемпи?"	ехать/ Кавко поспешать/ Лемпи	1SG+LOC+же+V1+S1 V2+S2
	Belski	ты куда стремился, Кауко держишь путь свой, Лемминкяйнен	стремится/ Кауко держат путь/ Лемминкяйнен	1SG+LOC+V1+S1 V2+PP+S2
97	26, 463			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:	virkkoo/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Так ответил Лемминкяйнен, так сказал красивый Кавко:	ответить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко (красивый)	так+V1+S1 так+V2+A+S2
	Belski	Отвечает Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	отвечать/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
98	26, 473			
	Lönnrot	Kokko saatteli sanoa, tulikulkku kuiskahella:	saattaa sanoa/ kokko kuiskahella/ tulikulkku	S1+V1A+V1B S2+V2
	K&M	Так ему орел ответил, огнедышащий промолвил:	ответить/ орел промолвить/ огнедышащий	так+3SG+S1+V1 S2+V2
	Belski	Так орел ему ответил, крикнул огненной глоткой	ответить/ орел крикнуть/ -	так+S1A+3SG+V1 V2+A+S2B
99	26, 493			
	Lönnrot	Syöksi ne kokolle suuhun, antoi appajan kitahan,	syöstä/ kokko antaa/ appaja	V1+DP+S1A+S1B V2+AG+S2B
	K&M	в зев орла метнул всю стаю,	метнуть/ орел	S1A+S1B+V1+ всю+S1C

		в пасть прожорливую птицы,	-/ птица (прожорливую)	S2A+A+S2B
	Belski	он орлу их в глотку бросил	бросить/ орел	3SG+S1A+3PL+S1B+V1
		в пасть ему, как корм, направил	направить/ -	S2B+3SG+как+S2C+V2
100	26, 499			
	Lönnrot	Iski virkkua vitsalla,	iskeä/ vitsa	V1+S1A+S1B
		helähytti helmisellä.	helähyttää/ helminen	V2+S2B
	K&M	Так Резвого прутом ударил,	ударить/ прут/ Резвой	Так+S1A+S1B+V1
		хлыстиком хлестнул жемчужным	хлестнуть/хлыстик	S2B+V2+A
	Belski	он коня кнутом ударил,	ударить/кнут	1SG+S1A+S1B+V1
		хлопнул плеткою жемчужной	хлопнуть/ плетка	V2+S2B+A
101	26, 501			
	Lönnrot	Läks' oronen oikomahan,	oikoa/ oronen	V1A+S1+V1B
		hepo helkehöttämähän.	helkehöttää/ hepo	S2+V2
	K&M	Побежал жеребчик резвый,	Побежать/ жеребчик	V1+S1+A
		легконогий конь помчался.	помчать/ конь	A+S2+V2
	Belski	конь бежит оттуда прямо	бежать/ конь	S1+V1+LOC+ прямо
		скачет дальше жеребонок	скакать/ жеребонок	V2+LOC+S2
102	26, 503			
	Lönnrot	Ajoi matkoa palasen,	ajaa/ matkoa palanen	V1+S1+ palasen
		piirrätteli pikkuruisen;	piirrätellä/ pikkuruinen	V2+ pikkuruisen
	K&M	Вот проехал часть дороги,	проехать/ часть дороги,	Вот+V1+ часть+S1
		одолел пути немного -	одолеть/ пути немного -	V2+S2+ немного
	Belski	вот немного он проехал	проехать/ -	вот+ немного+3SG+V1
		лишь частичку той дороги	- / дорога	лишь+частичку +той+S1
103	26, 505			
	Lönnrot	jo oronen ouostuvi,	ouostua/ oronen	jo+S1+V1
		hevonen hörähtelevi.	hörähdellä/ hevonen	S2+V2
	K&M	конь опять насторожился,	насторожиться/ конь	S1+опять+V1
		жеребец опять зафыркал.	зафыркать/ жеребец	S2+опять+V2
	Belski	снова лошадь испугалась	испугаться/ лошадь	снова +S1A+V1
		и заржала стала снова	стать заржать/ -	и +S2B+V2+снова
104	26, 509			
	Lönnrot	niin on, kuin sanoi emonsa,	sanoa/ emo	niin+on+kuin+V1+S1
		oma vanhempi vakitti!	vanhempi / vakittaa	oma+S2+V2
	K&M	все, как мать ему сказала,	сказать/ мать	все+как+S1+1SG+V1
		старая предупреждала.	предупреждать/старая	S2+V2
	Belski	вот, как мать и говорила	говорить/ мать	вот+как+S1+и+V1
		как старуха уверила	уверить/ старуха	как+S2+V2
105	26, 527			
	Lönnrot	Sa'a lunta sauvan varsi,	sataa lunta/ sauvan varsi	V1.IMP+S1A+S1B
		kiehittele keihäsvarsi	kiehitellä/ keihäsvarsi	V2.IMP+S2B
	K&M	Намети сугробы с посох,	наметать/ сугроб с посох	V1.IMP+S1A+S1B
		высотой с древко пики,	-/ древко пик	S2A+S2B
	Belski	снег пошли ты тольшей в сажень	пойти снег/ сажень	S1A+V1.IMP+2SG+AD1+S1B
		вышиной с копые героя	-/ корье	AD2+S2B+S2C
106	26, 539			
	Lönnrot	Satoi lunta sauvan varren,	sataa lunta/ sauvan varsi	V1+S1A+S1B
		kiehitteli keihäsvarren	kiehitellä/ keihäsvarsi	V2+S2B
	K&M	Наметал сугробы с посох,	наметать/ сугроб с посох	V1+S1A+S1B
		высотой с древко пики,	-/ древко пик	S2A+S2B

	Belski	снег послал он тольшей в сажень вышиной с копые героя	пойти снег/ сажень -/ корье	S1A+V1+3SG+AD1+S1B AD2+S2B+S2C
107	26, 543			
	Lönnrot	tulipa luminen lampi, hyinen järvi muo'ostihe.	tulla/ lampi muo'ostua/ järvi	V1+A2+S1 A2+S2+V2
	K&M	Ламбушка из снега вышла, озеро воды холодной.	выйти/ ламбушка -/ озеро	S1A+S1B+V1 S2A+S2C+A
	Belski	озеро на снега вышло а на нем бушуют волны	выйти/ озеро бушевать/ волна	S1A+S1B+V1A a+LOC+V2B+S2C
108	26, 549			
	Lönnrot	Sillä sen rovin vaelti, pääsi toisen päiväyksen.	vaeltaa/ rovi päästä/ päiväys	Sillä+sen+S1+V1 V2+toisen+S2
	K&M	Так прошел он часть дороги, переход дневной закончил.	пройти/ часть дороги закончить/ переход дневной	так+V1+3SG+S1A S2A+S2B+V2
	Belski	спасая он и во второй день от гибели, от смерти	спасти/ второй день - / гибель, смерть	V1+1SG+второй+S1A S2B+S3B
109	26, 551			
	Lönnrot	Laski virkkua vitsalla, helähytti helmisvyöllä.	laskea/ vitsa helähyttää/ helmisvyö	V1+S1A+S1B V2+S2B
	K&M	Резвого пругом ударил, хлыстиком хлестнул жемчужным	ударить/ резвой хлестнуть/хлыстик	S1A+S1B+V1 S2B+V2+S2A
	Belski	он коня кнутом ударил, хлопнул плеткою жемчужной	ударить/кнут хлопнуть/ плетка	1SG+S1A+S1B+V1 V2+S2B+A
110	26, 553			
	Lönnrot	Sai virkku vilettämähän, hepo hötkelyttämähän.	vilettää/ virkku hötkelyttää/ hepo	V1A+S1+V1B S2+V2
	K&M	Конь ретиво вскачь пустился, побежал рысцей жеребчик:	пуститься / конь побежать/ жеребчик	S1A+AD1+S1B+V1 V2+A+S2A
	Belski	быстро едет конь оттуда, мчится дальше по дороге	ездить/ конь мчится/ -	AD+V1+S1A+ LOC V2+ LOC+S1B
111	26, 555			
	Lönnrot	Virkku juoksi virstan, toisen, maan paras palan pakeni;	juosta/ virkku paeta/ maan paras	S1A+V1+S1B+ toisen S2A+S2B+V2
	K&M	проскакал версту, другую, часть пути - земли избранник.	проскакать/ - - / избранник	V1+S1A+другую S2A+S2B
	Belski	мчится он версту, другую, проскакал еще немного	мчиться/ он проскакать/ -	V1+1SG+S1A+другую V2+ еще+немного
112	26, 597			
	Lönnrot	"Niin on, kuin sanoi emoni, kantajani kaikeroitti:	sanoa/ emo kaikeroida/ kantaja	Niin on kuin +V1+S1 S2+V2
	K&M	"Так и есть, как мать сказала, как родная говорила:	сказать/ мать говорить/ родная	так и есть, как+S1+V1 как+S2+V2
	Belski	это как мне мать сказала мне родимая твердила	сказать/ мать твердить/ родимая	это как+1SG+S1+V1 1SG+S2+V2
113	26, 631			
	Lönnrot	Virkkoi lieto Lemminkäinen, sanoi kaunis Kaukomieli:	virkkoo/ Lemminkäinen sanoa/ Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Лемминкяйнен, так промолвил, так сказал красивый Кавко:	промолвить/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко	S1+так+V1 так+V2+A+S2
	Belski	Н промолвил Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	промолвить/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
114	26, 653			
	Lönnrot	sykerräite sykkyrähän,	sykertyä/ sykkyrä	V1+S1

		käperräite käppyrähän,	käpertyä/ käppyrä	V2+S2
	K&M	сам свернись клубком красивым, аккуратным узелочком.	свернуть/ клубок - / узелок	сам+V1+S1+A1 A2+S2
	Belski	ты свернись клубком плотнее там в один клубок ты свейся	сверниться/ клубок свестись/ клубок	2SG+V1+S1+A1 LOC+S1+2SG+V2
115	26, 681			
	Lönnrot			
		Sanoi lieto Lemminkäinen, virkki kaunis Kaukomieli:	sanoa / Lemminkäinen virkkiä / Kaukomieli	V1+A+S1 V2+A+S2
	K&M	Заклинает Лемминкяйнен, сам красивый Кавкомъели:	заклинать/ Лемминкяйнен сказать/ Кавко (красивый)	V1+S1 сам +A+S2
	Belski	Так промолвил Лемминкяйнен, молодец тот Каукомъели	промолвить/ Лемминкяйнен - / Каукомъели	V1+S1 A+ тот+S2
116	26, 685			
	Lönnrot	vielä turvut tuskihisi, paisut pakkoräivihisi,	turpua/ tuska paisua/ pakkoräivä	vielä+V1+S1 V2+S2
	K&M	ты от мук своих распухнешь, вся раздуешься от боли,	распухнуть/ мука раздуется/ боль	1SG+S1+PP+V1 вся+V1+S2
	Belski	так своей болезнью вспухнешь и раздуешься от боли	вспухнуть/ болезнь раздуется/ боль	так+PP+S1+V1 и+V2+S2
117	26, 689			
	Lönnrot			
		kun ma etsinen emosi, haen valtavanhempasi.	etsiä/ emo hakea/ valtavanhin	kun+1SG+V1.POT+S1 V2+S2
	K&M	Мать найти твою сумею, разыскать твою родную.	суметь найти/ мать разыскать/ родная	S1+V1B+2SG+V1A V2+2SG+S2
	Belski	если мать твою найду я отыщу твою старуху	найти/ мать отыскать/ старуха	если+S1+2SG+V1+1SG V2+2SG+S2
118	26, 705			
	Lönnrot	ve'en tyrsky maalle työnti, aalto rannallen ajeli.	työntää/ ve'en tyrsky ajella/aalto	S1A+S1B+V1 S2A+S2B+V2
	K&M	вынесла вода на сушу, кинули на берег волны.	вынести/ вода/ суша кинуть/берег/ волны.	V1+S1A+S1B V2+S2B+S2A
	Belski	и потом прибой отбросил волны к берегу погнала	отбросить/ прибой погнать/ волна	и+TEMP+S1A+V1 S2A+S2B+V2
119	26, 719			
	Lönnrot	jos ma tuolle hengen loisin, silmät päähän siunoaisin.'	luoda/ henki siunata/ silmä	jos+1SG+DP+S1A+V1.KO ND S2A+S2B+V2.KOND
	K&M	коль в нее ты вложишь душу, наделишь ее глазами".	вложить/ душа наделить/ глаза	коль+LOC+2SG+V1+S1 V2+3SG+S2
	Belski	если я вложу в них душу если им глаза дарую	вложить/ душа дарить/ глаза	если+1SG+V1+LOC+S1 если+3PL+S2+V2
120	26, 727			
	Lönnrot	siitä kääntyi käärmeheksi, muuttui mustaksi maoksi.	kääntyä/ käärme muuttua/ mato	LOC+V1+S1 V2+A+S2
	K&M	так слюна змеею стала, обернулась гадом черным.	стать/ змея обернуться/ гад	так+S1A+S1B+V1 V2+S2B+A2
	Belski	из слюны змея явилась вышла черная гадюка	явиться/ змея выйти/ гадюка	S1A+S1B+V1 V2+A1+S2B
121	26, 765			
	Lönnrot	Anna mennä matkamiehen, Lemminkäisen leyhytellä	mennä/ matkamies leyhytellä/ Lemminkäinen	V1A.IMP+V1B+S1 S2+V2B

	K&M	Дай мне, путнику, пробраться, Лемминкяйнену проехать	дать пробраться/ путник проехать/ Лемминкяйнен	V1A.IMP+1SG+S1A+V1B S2+V2
	Belski	дай мне, путнику, дорогу Лемминкяйнена пусти ты	дать/ путник /дорога пустить/ -	V1A.IMP+1SG+S1A+S1B S2A+V2A+2SG
122	26, 773			
	Lönnrot	antoi mennä matkamiehen, Lemminkäisen leyhytellä	mennä/ matkamies leyhytellä/Lemminkäinen	V1A+V1B+S1 S2+V2B
	K&M	уступил тропу герою, Лемминкяйнену - дорогу	уступить/ тропа -/ дорога/ Лемминкяйнен	V1+S1A+S1B S2B+S2A
	Belski	мог пройти свободна путник Лемминкяйнен мог проехать	мочь пройти/ путник мочь проехать/Лемминкяйнен	V1A+V1B+AD+S1 S2+V1A+V2B
	49. LAULU			
123	49, 87-			
	Lönnrot	sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella	sanoa/ sana lausua/ lause	V1+S1+tuolla V2+tuolla+S2
	K&M	Молвит он такое слово, говорит такие речи:	Молвить/ слово говорить/речь	SG3+ такое +S1+V1 V2+ такие +S2
	Belski	Говорит слова такие и такие молвит речи	слово /говорить Молвить/ речь	V1+S1+такие и такие+V2+S2
124	49, 211-			
	Lönnrot	Veti miekan, riisti rauan, tempasi tupesta tuiman,	vetää/miekka, riistää/rauta temmata (tuima)	V1+S1A+V2+S2A V3+S2B+A
	K&M	Вынул меч, железо вырвал, выхватил клинок из ножен,	Вынуть/ меч, вырвать / железо выхватить/ клинок	V1+S1A+S2A+V2 V3+S2B+S2C
	Belski	Вынул меч, открыл железо, Из ножен меч грозный тащит	Вынуть/ меч, открыть/ железо тащить / меч (грозный)	V1+S1A+V2+S2A S2B+S1A+A+V3
125	49, 217			
	Lönnrot	Mittelivät miekkojansa, koittelivat korttiansa:	mitellä/ miekka koitella/kortti	V1+S1 V2+S2
	K&M	Мерялись они мечами, на длину клинков смотрели:	Меряться/ меч смотреть / клинок	V1+3PL+S1 на длину+S2+V2
	Belski	Вот померились мечами лезвия их осмотрели	помериться/ меч осмотреть/ лезвие	Вот+V1+S1 S2+3PL+V2
126	49, 255			
	Lönnrot	siellä kyyt olutta juovat, maot vierrettä vetävät	juoda/olut vetää/ vierre	LOC+S1A+S1B+V1 S2A+S2B+V2
	K&M	пиво пьют в скале гадюки, змеи жадно тянут сусло	пить/ пиво тянуть/ сусло	S1A+V1+S1B+S1C S2C+AD+V2+S2A
	Belski	Змей там хлебают сусло, пиво пьют в скале гадюки	хлебать/ сусло пить/ пиво	S1A+LOC+V1+S1B S2B+V2+S2C+S2A
127	49, 263-			
	Lönnrot	kunp' on kyyt oluen juovat, maot viertehen vetävät."	juoda/olut vetää/ vierre	kunp' on+S1A+S1B+V1 S2A+S2B+V2
	K&M	пьют его в скале гадюки, змеи сусло выпивают".	пить/ гадюка выпивать/ сусло	V1+3SG+S1A+S1B S2B+S2C+V2
	Belski	тут хлебают сусло змеи,	хлебать/ сусло	LOC+V1+S1A+S2B

		пиво пьют в скале гадюки	пить/ пиво	S2A+V2+S2C+S2B
128	49, 265-			
	Lönnrot	Leikkasip' on pään maolta, katkoï kaulan käärmeheltä.	leikata/pää katkoa/ kaula	V1+on+S1A+S1B V2+S2A+S2B
	K&M	Головы срубил гадюкам, змеям шеи перерезал,	срубить/ голова перерезать/ шея	S1A+V1+S1B S2B+S2A+V2
	Belski	Змеям головы срубает, злым гадюкам рубит шей	срубить/ голова рубить/ шея	S1A+S1B+V1 A+S2A+V2+S2B
129	49, 291-			
	Lönnrot	oisi lukot luikahtanna, takasalvat taittununna	luikahtaa/ lukko taittua/ takasalpa	V1A.KOND+S1+V1B.KO ND S2+V2.KOND
	K&M	все замки бы отомкнулись, все запоры б разлетелись	отомкнуться/ замок разлететься/ запор	все+S1+V1.KOND все+S2+V2.KOND
	Belski	Я отбил бы все замочки, поломал бы я задвижки	отбить/ замочка поломать/ задвижок	1SG+V1+все+S1 V2+1SG+S2
130	49, 297-			
	Lönnrot	ei salvat sanoilla taitu, lukot loihulla murene	taittua/ salpa mureta/ lukko	S1A+S1B+V1K S2A+S2B+V2K
	K&M	словом не сломать засовы, не разбить замки заклатьем	сломать/ засов разбить/ замок	S1A+V1K+S1B V2K+S2B+S2A
	Belski	не берут слова задвижек, не берут замков заклатья	брать (слова)/ задвижек брать/ замок	V1K+S1A+S1B V1K+S2B+S2A
131	49, 333-			
	Lönnrot	Lintu kielelle paneikse, havukkainen haastelevi:	panna kielelle/ lintu haastella/ havukkainen	S1+V1 S2+V2
	K&M	" Птица так заговорила, так промолвил серый ястреб:	заговорить/птица промолвить/ ястреб (серый)	S1+ так+V1 так+V2+A+S2
	Belski	Так ответила туг птица, так промолвил этот ястреб	ответить / птица промолвить/ ястреб	Так+V1+LOC+S1 Так +V2+ этот+V2
132	49, 343-			
	Lönnrot	kun olen taivoa takonut ilman kantta kalkutellut	takoa/ taivo kalkutella/ ilman kansi	kun+V1A+S1+V1B S2+V2
	K&M	выковал когда-то небо, крышку воздуха отстукал	выковать/ небо отстукать /крышка воздуха	V1+TEMP+S1 S2+V2
	Belski	если выковал я небо, кровлю воздуха устроил	выковать/ небо кровля воздуха/ устроить	если+V1+1SG+S1 S2+V2
133	49, 345			
	Lönnrot	Lintu kielelle paneikse, havukkainen haastelevi:	panna kielelle/ lintu haastella/ havukkainen	S1+V1 S2+V2
	K&M	" Птица так заговорила, так промолвил серый ястреб:	заговорить/ птица промолвить/ ястреб (серый)	S1+ так+V1 так+V2+A+S2
	Belski	И сказала эта птица, так промолвил серый ястреб	сказать/ птица промолвить/ ястреб (серый)	И+V1+эта+S1 так+V2+A+S2
134	49, 347-			
	Lönnrot	mitä, seppo, siitä laait, kuta rautio rakennat	laatia/ seppo rakentaa/rautio	mitä+S1+LOC+V1 kuta+S2+V2
	K&M	что куешь, скази, кователь, что ты мастеришь, искусный?	ковать/ кователь мастерить/ искусный	что+V1A+V2B+AG что+2SG+V2+A
	Belski	что куешь ты здесь, кователь, не оружие ль какое?	ковать/ кователь - / -	что+V1+2SG+LOC+AG не+S2+ ль+ какое
135	49, 357-			
	Lönnrot	jo tunsi tuhon tulevan,	tulla/ tuho	jo+V1A+S1+V1B

		hätäpäivän päälle saavan.	saada päälle/ hätäpäivä	S2+V2
	K&M	поняла: приходит гибель, смерть несчастной угрожает.	приходить/ гибель угрожать/ смерть (несчастной)	V1A+V1B+S1 S2+A+V2
	Belski	видит, к ней беда подходит, ей несчастье угрожает	подходить/ беда угрожать/ несчастье	V1A+3SG+S1+V1B 3SG+S2+V2
136	49, 401-			
	Lönnrot	Sanovi sanalla tuolla, lausui tuolla lausehella:	sanoa/sana lausua / lause	V1+S1+tuolla V2+tuolla+S2
	K&M	вымолвил такое слово, произнес он речь такую:	вымолвить/слово произносить/ речь	V1+ такое+S1 V2+3SG+S2+ такую
	Belski	говорит слова такие, и такие молвит речи	говорить/ слова молвить/ речь	V1+S1+такие и такие+V2+S2
137	50. LAULU			
	50, 33-			
	Lönnrot	kun ei hiehoista herune, vasikkaisista valune	herua/hieho valua/vasikka	kun+S1+V1K.POT S2+V2K.POT
	K&M	Вот бы нетели доились, молоко давали телки!"	доилить/ нетель дать молоко/ телок	Вот+S1B+V1.KOND S1A+V2.KOND+S2B
	Belski	молоко же не бывает, у телят или у телки	бывать молоко/- - / телята, телок	S1+же+V1K S1A+или+S1B
138	50, 41-			
	Lönnrot	kun ei varsaset vetäne, kuletelle kuutiaiset."	vetää/ varsa kuletaa/kuutiainen	kun+S1+V1K..POT V2K.POT +S2
	K&M	Молодую лошадь дайте, месячного жеребенка!"	дать / лошадь (молодая) - / жеребенок (месячного)	A+S1+V1.IMP A+S2
	Belski	жеребенка запрягите, что лишь месяц как родился	запрягить/ жеребенок -/-	S1A+V1.IMP что лишь+S2B+ как+V2B
139	50, 44-			
	Lönnrot	aina piikoina elävä, neitosena niekottava, kassapäänä kainustava,	elää/piika niekottaa/ neitonen kainustaa/kassapää	TEMP+S1+V1 S2+V2 S3+V3
	K&M	долго так жила девицей, целомудрие хранила, чистоту блюла девичью.	жить/ девица хранить/ целомудрие блють/ чистота	TEMP+ так+V1A+S1A S2B+V2B S3B+V3B+S1A
	Belski	чистого жила девицей, кроткою, прекраснокудрой и красавицей стыдливой	жить/ девица (чисто) -/- (кротко, прекраснокудрый) -/ красавица (стыдливая)	AD1+V1+S1 AD2+AD3 и+S2+AD4
140	50, 53-			
	Lönnrot	käen kullaan kukkuessa, hope'isen hoilatessa.	kukkua /käki (kulta) hoilata /- (hopeinen)	S1+A1+V1 A2+V2
	K&M	серебряные звоны, кукованье золотое.	- / звон -/ кукованье (золотое)	A1+S1A S2A+A2
	Belski	а серебристая кукушка, кличет, птичка золотая	- / кукушка кликать/ птичка (золотая)	a+A1+S1 V1+S2+A2
141	50, 61-			
	Lönnrot	"Kuku, kultainen käkönen, hope'inen, hoilattele, tinarinta, riukuttele, Saksan mansikka, sanele,	kukkua käki (kultainen) hoilata / (hopeinen) riukutella/ tinarinta sanella/ saksan mansikka	V1.IMP+A1+S1 A2+V2.IMP S2+V3.IMP S3+V4.IMP
	K&M	"Пой, вещунья золотая, пой, серебряная птаха, оловянная певунья, спой мне, Саксы земляничка,	петь/ вещунья (золотая) петь/ птаха (серебряная) -/ певунья (оловянная) спеть/ земляничка	V1.IMP +S1+A1 V1.IMP +A2+S2 A3+S3 V2.IMP+1SG+S4
	Belski	Кличь, кукушка золотая,	кликать/ кукушка (золотая)	V1.IMP+S1+A1

		пой, серебрянная птичка, ключь ты с грудкой оловянной молви, ягодка-красотка	петь/ птичка (серебрянная) кликать/ грудь (оловянная) молвить / ягодка-красотка	V2.IMP +A2+S2 V1.IMP +2SG+S3+A3 V3.IMP +S4
142	50, 83-			
	Lönnrot	"Tule, neiti, noppimahan, punaposki, poimimahan, tinarinta, riipimähän, vyö vaski, valitsemahan,	noppia/ neiti poimia/ punaposki riipiä /tinarinta valita/vaskivyö	V1A.IMP +S1+V1B S2+V2.IMP S3+V3.IMP S4+V4.IMP
	K&M	"Ты возьми меня, девица, подбери скорей, красотка, дева с брошкой оловянной, с медным поясом девица,	возьмить/ девица подберить/ красотка - / дева (с брошкой оловянной,) - / девица (с медным поясом)	2SG+V1.IMP +1SG+S1 V2.IMP +AD+S2 S3A+S3B+A1 S4+A2+S3B+S1
	Belski	ты сорви меня, красотка, подбери меня, младая, в оловянных украшениях, с подпояскою из меди	сорвать/ красотка подберить/ младая -/- -/-	2SG+V1.IMP +1SG+S1 V2.IMP +1SG+S2 A1+S3A A2+S4A
143	50, 126-			
	Lönnrot	Alkoi pauloitta asua, ilman vyöttä völlehtiä,	asua/ paula völlehtiä/ vyö	V1A+S1K+V1B ilman+S2K+V2
	K&M	Стала жить без опоясок, кушака носить не стала.	стать жить/ опояска стать/ кушак	V1A+V1B+S1K S2+V2+V2B
	Belski	одевалась без снурочка и без пояса ходила	одеваться/ снурочек ходить/ пояс	V1+S1K и+S2K+V2
144	50, 131-			
	Lönnrot	Emo aina arvelevi, äitinsä ajattelevi:	arvella/emo ajatella/ äiti	S1+ aina+V1 S2+V2
	K&M	Мать пыталась догадаться, размышляла так родная:	пытаться догадаться/ мать размышлить/ родная	S1+V1A+V1B V2+ так+S2
	Belski	мать раздумивала часто, размышлила так старуха	раздумивать/ мать размышлить/ старуха	S1+V1+TEMP V2+так+S2
145	50, 135-			
	Lönnrot	kun se pauloitta asuvi, aina vyöttä völlehtivi,	asua/ paula völlehtiä/ vyö	kun+3SG+S1K+V1 TEMP+S2K+V2
	K&M	пояса совсем не носит, кушака не надевает,	нести/ пояс надевать/ кушак	S1+совсем+V1K S2+V2K
	Belski	что шнурка не надевает, что без пояса гуляет	надевать/ шнурок гулять/ пояс	что+S1+V1K что+S2K+V2
146	50, 139-			
	Lönnrot	Lapsi saattavi sanoa, lapsi pieni lausueella:	sanoa/ lapsi lausua/ lapsi (pieni)	S1+V1A+V1B S1+A+V2
	K&M	" Так тогда сказал ребенок, вымолвил младенец малый:	сказать/ ребенок вымолвить/ младенец (малый)	Так+TEMP+V1+S1 V2+S2+A
	Belski	и сказал один ребенок, он слова такие молвил:	сказать/ ребенок молвить/ он	и+V1+ один+S1 3SG+ такие+V2
147	50, 185-			
	Lönnrot	Iso saattavi sanoa, taatto taisi vastaella:	sanoa / iso vastata/ taatto	S1+V1A+V1B S2+V2A+V2B
	K&M	Так отец ей отвечает, так родитель деве молвит:	отвечать/ отец молвить/ родитель	Так+S1A+3SG+V1 Так+S2A+S2B+V2
	Belski	Ей отец промолвил слово, старый ей тогда ответил	промолвить/ отец ответил /старый	3SG+S1A+V1+S1B S2A+3SG+тогда+V2
148	50, 191-			
	Lönnrot	sinne, portto, poikimahan,	poikia/portto	LOC+S1+V1

		tulen lautta, lapsimahan!"	lapsia/ lautta (tulen)	S2+V2
	K&M	там ты, шлюха, оценишься, потаскуха, разрешишься!"	оцениться/шлюха разрешиться/ потаскуха	LOC+2SG+S1+V1 S2+V2
	Belski	там родить блудница можешь, там погибнешь ты, дрянная	родить/ блудница погибнуть/ дрянная	LOC+V1B+S1+V1A LOC+V2+2SG+S2
149	50, 195-			
	Lönnrot	"En mä portto ollekana, tulen lautta lienekänä.	olla/ portto lienee / lautta (tulen)	SG1+S1+V1K S2+V2K
	K&M	"Нет, я вовсе и не шлюха, я совсем не потаскуха.	- / шлюха - / потаскуха	1SG+вовсе+и+S1K 1SG+совсем+S2
	Belski	я нисколько не блудница, не презренная нисколько	- /блудница - /презренная	1SG+ нисколько+S1K S2K+ нисколько
150	50, 197			
	Lönnrot	Olen miehen suuren saava, jalon synnyn synnyttävä,	saada/ mies synnyttää/ synty	V1A+S1+A1+V1B A2+S2+V2
	K&M	Я рожу большого мужа, благородного героя,	рожать/ большой муж - /благородный герой	SG1+V1+A1+S1 A2+S2
	Belski	но великого героя, благородную рожу я	- / герой (великий) рожать / благородный	но+A1+S1 A2+V1+1SG
151	50, 227			
	Lönnrot	kourin helmansa kokosi, käsin kääri vaattehensa	koota/helma kääriä/ vaate	S1A+S1B+V1 S2A+S2B+V2
	K&M	собрал рукой подола, подхватила крепче полы	собрать/ подола подхватить/ пола	V1+S1A+S1B V2+A+S2B
	Belski	подбирает свой передник, платье верхнее руками	подбирать/ передник - / платье	V1+PP+S1A S2A+A+S2B
152	50, 235			
	Lönnrot	Tuli Ruotuksen tupahan, sai sisälle salvoksehen.	tulla/ tupa saada/ salvos	V1+S1A+S1B V2+LOC+S2B
	K&M	В избу к Руотусу влетела, ворвалась к нему в жилище.	влететь/ изба ворваться/ жилища	S1A+S1B+V1 V2+3SG+S2A
	Belski	вот и к Руотусу приходит, и вошла в его жилище	приходить/ - войти/ жилища	вот+ и+S1A+V1 и+V1+3SG+S2B
153	50, 267			
	Lönnrot	tuliporton poiät saa'a, lautan lapsensa latoa:	saada poiät/ tuliportto latoa lapset/ lautta	S1+V1 S2+V2
	K&M	чтоб детей рожать блудницам, чтобы шлюхам разрешаться:	рожать/ блудница разрешаться / шлюха	чтоб+S1A+V1+S1B чтобы+S2B+V2
	Belski	где родить блудница может, где презренная погибнет	родить/ блудница погибнуть/ презренная	LOC+V1B+S1+V1A LOC+S2+V2
154	50, 283			
	Lönnrot	tuliporton poiät saa'a, lautan lapsensa latoa:	saada poiät/ tuliportto latoa lapset/ lautta	S1+V1 S2+V2
	K&M	чтоб детей рожать блудницам, чтобы шлюхам разрешаться:	рожать/ блудница разрешаться / шлюха	чтоб+S1A+V1+S1B чтобы+S2B+V2
	Belski	где родить блудница может, где презренная погибнет	родить/ блудница погибнуть/ презренная	LOC+V1A+S1+V1B LOC+S2+V2
155	50, 297			
	Lönnrot	Käsin kääri vaattehensa, kourin helmansa kokosi;	kääriä/vaate koota/ helma	S1A+V1+S1B S2A+S2B+V2
	K&M	Собрала одежды в узел, подхватила край подола,	собрать/ одежда подхватить/ край подола	V1+S1A+S1B V2+S2
	Belski	вот берет руками платье	брать/ платье	вот+V1+S1A+S1B

		подбирает край подола	подбирать/ край подола	V2+S2B
156	50, 317			
	Lönnrot	"Henkeäs, hyvä hevonen, huokoas, vetäjä varsa,	hengätä/ hevonen huoata/ varsa	V1+A1+S1 V2+AG+S2
	K&M	надыши мне, лошадь пару, тягловая, дай мне жару	Надышать/ лошадь / пар дать жара	V1+1SG+S1A+S1B A1+V2+1SG+S2B
	Belski	надыши, конек мой милый, надыши, моя лошадка	Надышать/ конек Надышать/ лошадка	V1+S1+1SG+A V1+1SG+S2
157	50, 323			
	Lönnrot	Henkäsi hyvä hevonen, huokasi vetäjä varsa	hengätä/ hevonen huoata/ varsa	V1+A1+S1 V2+AG+S2
	K&M	Надышала лошадь пару, напустила много жару	Надышать/ лошадь / пар напустить/ жар	V1+S1A+S1B V1+AD+S2B
	Belski	надышал конек тот добрый, надышал тот жеребенок	Надышать/ конек Надышать/ жеребенок	V1+S1+тот+A V2+тот+S2
158	50, 333			
	Lönnrot	Teki tuonne pienen poian, latoi lapsensa vakaisen	tehdä/ poika latoa/lapsi	V1+LOC+A1+S1 V2+S2+A2
	K&M	Родила младенца в бане, принесла на свет сыночка,	родить/ младенец принести на свет/ сыночка	V1+S1A+S1B V2+S2B+S2A
	Belski	родила на свет сыночка, и невинного младенца	родить/ младенец - (невинной)/ младенец	V1+ S1A+S1B и+A+S2B
159	50, 339-			
	Lönnrot	otti pojan polvillensa, laittoi lapsen helmahansa.	ottaa/ poika/ polvi Laittaa/ lapsi/ helma	V1+S1A+S1B V2+S2A+S2B
	K&M	на свои взяла колени, приняла в подол младенца.	взять/ - / колено принять/ младенец / подол	PP+V1+S1A V2+S2A+S2B
	Belski	положила на колени на своем укрыла лоне	положить/ - / колено укрыть/ - / лон	V1+S1 PP+V2+S2
160	50, 431-			
	Lönnrot	Etsittihin ristijätä, katsottihin kastajata.	etsiä/ ristijä katsoa/ kastaja	V1+AG1 V2+AG2
	K&M	Кто ж придет крестить ребенка, окроплять святой водою.	прийти/ крестить окроплять / -	Кто+ж+V1A+V1B+S1A V2+A+S2B
	Belski	окрестить его хотели, окропить его водою	-/ окрестить - / окропить	V1A+3SG+V1B V2+3SG+S1
161	50, 433-			
	Lönnrot	Tuli ukko ristimähän, Virokannas kastamahan.	ristiä/ ukko kastaa/ virokannas	V1A+S1+V1B S2+V2
	K&M	Вот крестить явился старец, окроплять - сам Вироканнас.	крестить/ старец окроплять/ Вироканнас	Вот+V1B+V1A+S1 V2+сам+S2
	Belski	для крещенья прибыл старец для моления Вироканнас	крестить/ старец молить/ Вироканнас	S1A+V1+S1B S2A+S1B
162	50, 455-			
	Lönnrot	Puhui poika puolikuinen, kaksiviikkoinen kajahui:	puhua/ puolikuinen kajahua/ kaksiviikkoinen	V1+S1+A1 A2+V2
	K&M	Полумесячный промолвил, двухнедельный зычно крикнул:	промолвить/ полумесячный крикнуть/ двухнедельный	A1+V1 A2+AD+V2
	Belski	полумесячный ребенок двухнедельный так промолвил	- / ребенок промолвить/ двухнедельный	A1+S1 A2+ так+V1
163	50, 507-			
	Lönnrot	Sinne puuttui pursinensa, venehinensä väsähtyi.	puuttua/ pursi väsähtyä/ vene	LOC+V1+S1 S2+V2
	K&M	Там с челном своим и скрылся, со своею лодкой сгинул.	скрыться/ челн сгинуть/ лодка	LOC+S1+PP+ и+V1 PP+S2+V2

	Belski	там пристал с своего лодкой с челноком остановился	пристать/ лодка остановиться/ челнок	LOC+V1+PP+S1 S2+V2
164	50, 565-			
	Lönnrot	kiuruna kivertämähän, rastahana raikkumahan,	kivertää/ kiuru raikkua/ rastas	S1+V1 S2+V2
	K&M	жавороночком на камне, на булыжнике - дрозденком,	- / жаворонок - / дрозденок	S1A+S1B S2B+S2A
	Belski	чтобы жаворонком пел я, щебетал дрозном в лесочке	петь/ жаворонок щебетать/ дроздь	чтобы+S1A+V1.KOND+S1 G V2+S2A+S2B
165	50, 569-			
	Lönnrot	Se mun karkotti, katalan, ajoi lapsen armottoman	karkottaa/ (katala) ajaa / lapsi (armoton)	Se+1SG+V1+A1 V2+S1+A2
	K&M	злополучного ребенка, прогнала за угол дома,	- / ребенок (злополучного) прогнать / -	A+S1A V1+S2B+S2C
	Belski	прогнала она бедняжку нелюбимого ребенка	прогнать/ бедняжка - / ребенок (нелюбимый)	V1+3SG+S1 A+S2
166	50, 575-			
	Lönnrot	Sainpa, kiuru, kiertämähän, lintu kurja, kulkemahan, vieno, maita vieremähän, vaivainen vaeltamahan	kiertää/ kiuru kulkea/ lintu (kurja) vierrä/ vieno vaeltaa/ - (vaivainen)	V1A+S1+V1B S2+A1+V2B A2+S3C+V2 A3+V3
	K&M	Я помыкался, несчастный, жалкий птенчик, поскитался, поплутал по землям дальним, побродил один по свету	помыкаться/ несчастный поскитаться/ - поплутать/ - побродить/ -	SG1+V1+A1 A2+S2A+V2 V3+S3B+A V4+ один+S4B
	Belski	я как жаворонок вышел я блуждал бедняжка, птичкой я с трудом едва влачил тихо шел своей дорогой	выйти/ жаворонок блуждать/ птичка влачиться/ - идти/ -	SG1+ как+S1A+V1 SG1+V2+A+S2A SG1+AD1+едва+V3 AD2+V4+PP+S4B
167	50, 585-			
	Lönnrot	virkkaja vihaisen äänen, äänen tuiman tuikuttaja.	virkkaa/ ääni (vihainen) tuikuttaa/ääni (tuima)	AG+A1+S1 S1+A2+AG
	K&M	кто меня корит нещадно, кто меня бранит жестоко – (MERKITYS MUUTTUNUT)	корить/ - нещадно бранить/ - жестоко	кто+1SG+V1+AD1 кто+1SG+V2+AD2
	Belski	что меня ругают злобно и меня словами колот (MERKITYS MUUTTUNUT!)	ругать/ - злобно колоть/ слово	что+1SG+V1+AD и+1SG+S2+V2
168	50, 615-			
	Lönnrot	Siitäpä nyt tie menevi, ura uusi urkenevi	mennä/tie urjeta/ ura	LOC+ TEMP+S1+V1 S2+A+V2
	K&M	Здесь теперь прошла дорога, новая стезя открылась,	пройти/ дорога открыться/ стезя	LOC+ TEMP+V1+S1 A+S2+V2
	Belski	выход к будущему дал я и тропиночка открылась	дать выход/ будущее открыться /тропиночка	S1A+S1B+V1+1SG и+S2A+V2

Tutkimusaineiston verbit		
Synonyymit Lönnrot	Kiuru & Mišin	Belski
1. AJAA, KULKEA, LIIKKUA		
ajaa 102 helettää 90 hetkutella 91 juosta 25, 111 hasertaa 25 helkehyyttää 101 hötkelyttää 110 kapsahuttaa 92 kiertää 166 kulkea 166 lehahtaa lentoon 92 leyhytellä 121, 122 lähteä 96 mennä 58, 96, 121, 122, 168 oikoa 101 paeta 111 päästä 58, 108 urjeta 168 vaeltaa 108, 166 vierrä 90, 166 vilettää 110	ехать 91, 96 закончить переход 108 открыться 168 Побежать 101, 110 побродить 166 поскитаться 166 помчать 101 помчаться 90 поскакать 90 поспешать 96 помыкаться 166 поплутать 166 проехать 102, 58 пройти 58, 108, 168 проскакать 91, 111 пуститья 110 одолеть 102 улетить 92 упорхнуть 92	бежать 101 блуждать 166 влачиться 166 выйти 166 дать выход 168 держатъ путь 96 ездить 110 идти 166 летить 90 мчится 110, 111 нести 90 отлетить 92 открытъ 168 отъехать 91 подняться 92 проехать 102, 58, 91, 121,122 пройти 58, 121,122 проскакать 111 скакать 101 стремится 96
2. AJATELLA, ARVELLA, SAADA IDEA:		
ajatella 144 arvata asia 60 arvella 144 juohtua mieleen 49 keksiä keino 60, 62 muistaa mutka 62 osata aivoon 49	ведать способ 60 явиться/ мысль 49 зародиться/ подозренье 49 Знать средство 60 помнить/ средство 62 помнить, знать/способ 62 пытаться догадаться 144 размышлить 144	возникать/ мысл 49 запастъ/ голова 49 Знать/ средство 60, 62 суметь справится 60 найти/ исход 62 раздумивать 144 размышлить 144
3. ASUA, OLLA, ELÄÄ:		
asua 10 elää 139 kainustaa 139 lienee 149 niekottaa 139 olla 9, 149 vieriellä 10 värjätellä 9 völlehtiä 142, 145	жить 10 плавать 10	блуждать 10 гулять 145 жить 10 оставаться 9 ходить 142
4. ETSIÄ, NOUTAA:		
arvaella 11 etsiä 11, 117 hakea 117	добудить 78 достанеть 78 искать 11	искать 11 найти 117 отыскать 117

katsoa 78, 161 käydä 78	найти 117 разыскать 117 смотреть 11	посмотреть 78
5. HENKÄISTÄ:		
hengätä 156, 157 huoata 156, 157	дать жара 156 Надышать 156, 157 напустить/ жар 157	Надышать 156, 156
6. HERUA (MAITOA)		
herua 137 valua 137	дать молоко 137 доилить 137	бывать молоко 137
7. HIOA, TANKOTA:		
hivellä 31 tahkaista 31	шлифовать 31 точить 31	точить 31 острит 31
8. HUUHDELLA:		
huuhdella 36 virutella 36	стирать 36 полоскать 36	стирать 36 полоскать 36
9. ISKEÄ, LYÖDÄ		
Iskeä 32 heittää 89 heläyttää 100 laskea 109 tarpaista 32	стукнуть 32 ударить 32, 89, 100, 109 хлестнуть 89, 100, 109	ударить 32, 89, 100 бить 89 рубить 32 хлопнуть 100, 109
10. JUODA:		
juoda 126, 127 vetää 126, 127	выпивать 127 пить 126, 127 тянуть 126	пить 126, 127 хлебать 126, 127
11. JÄNNITTÄÄ JOUSI		
kiinnittää 82 vetää 82	зарядить 82 взвести 82	натянуть 82 согнуть 82
12. JÄÄDÄ:		
puuttua 163 väsähtyä 163	скрыться 163 сгинуть 163	пристать 163 остановиться 163
13. KAATAA, RIKKOA, TUHOTA:		
alistaa 38 hävittää 27 kaata 34 kaataa 38 katkoa 128 kouristella 73 lasketella 34 leikata 128 murentaa 30 pusertaa 73 ruhtoa 34 rutjoa 67 seulaista 67 sortaa 26, 38 taittaa 26, 27, 30 tunkea 64 vaivaella 64	бросить 64 вырубить 38 задушить 73 затолкать 64 отбить 129 перерезать 128 повалиться 34 повергнуть 30 поломать 129 порушить 30 пропустить труху сквозь сито 67 разбить 130 рухнуть 34 свалить 26, 27 свалиться 34 сломать 130 срубить 26, 27, 128 стереть в труху медведей 67 удавлять 73	вгонить 64 вырубить 38 давить 73 обрушить 27 опрокинуть 24, 27 побросать 38 погонить 64 раскрошить на кусочки 67 рассечь 67 растопить 73 расщепить 30 рубить 128 свалить 26, 34 срубить 30, 128

14. KAATUA, RIKKOUTUA		
kaatua 37 kallistua 33 luikahtaa 129 lysymä 33 mureta 130 taittua 37, 129, 130	гнеться 33 кренится 33 отомкнуться 129 разлететься 129 свалиться 37 упасть 37	затрещать 33 склониться 33 свалиться 37 срубить 37
15. KASVAA, JUURTUA:		
juurtua 20, 21 kasvaa 24, 21, 39 korttua 43 nousta 18, 19, 39, 46 taimia 20 tunkea 41 varttua 43 vääntää 41 yletä 18, 19, 24, 46	встать 20, 21 всходить 39 выйти 46 вырасти 19, 20, 21, 24 заставать трудиться 41 побудить работать 41 поднимать 43 подняться 19, 24, 46 потянуться 18 приняться расти 18 прорастать 39 укреплять 43	взойти 20, 21 вырасти 24 всходить 20, 21 дать силу роста 41 дать из перегноя 41 затемнить 46 зреть 39 подниматься 43 подняться 46 потянуться 18 пустить 43 стать (стройно) побег 24
16. KARKOTTA:		
ajaa 165 karkottaa 165	прогнать 165	прогнать 165
17. KERÄTÄ, POIMIA		
noppia 142 poimia 142 riipiä 142 valita 142	возьмечь 142 подберечь 142	сорвать 142 подберечь 142
18. KIELTÄÄ:		
evätä 54 kieltää 54	запрещать 54 не разрешать 54	запрежать 54 не позволять 54
19. KOKEA:		
käydä läpi/ keräjä 88 polkea/ jutut julki 88 mitata 76 tunnustella 76	возьмечь/ совет 88 испытать 76 измерить 76 одолеть/ сход 88	измерить 76 пройти под говор
20. KUKKUA, LAULAA:		
kivertää 163 kukkua 47, 140, 141 helkytellä 47 hoilata 47, 140, 141 raikkua 163 riikutella 47, 140 sanella 140	петь 141 покуковать 47 спеть 141	кликать 140, 141 молвить 141 покликать 47 петь 47, 163 покликать 47 щебетать 163
21. KYLVÄÄ:		
kylvää 17 tihittää 17	засеять землю 17 положить семена 17	засеять землю 17 рассыпать 17
22. KYNTÄÄ		
kyntää 48, 72 kääntää 72 vaota 48	вспахивать 48 бороздить 48, 72 пахать 72	распахивать 48 бороздить 48 пропахать 72
23. KÄÄRIÄ		
kääriä 1, 151, 155 koota 151, 155	смотать 1 собрать 151, 155	брать 155 подбирать 151

sovitella 1	закрутить 1 подхватить 151, 155	смотреть 1 связать 1
24. LENNELLÄ, SINKOILLA:		
pirata 35 pälahellä 35	лететь 35 —/ крошка 35	рассыпаться 35 —/ кусочка 35
25. LUODA, LAITELLA:		
luoda henki 119 luoa 14 saautella 14 siunata silmät 119	вложить/ душа 119 заняться творение 14 наделить/ глаза 119 принять созидание 14	вложить/ душа 119 дарить/ глаза 119 творить творение 14 создавать создание 14
26. LÄMMITTÄÄ, LÄMMITÄ (SAUNA):		
lämmittää 50 riu'utella 50	греться 51 затоплять 50 нагреть 50 топиться 51	топиться 51 готовить/ баня затоплять 50
27. MAATA, NUKKUA:		
maata 42 nukkua 42	пробудить 42 очнуться 42	проснуться 42 дремлить 42
28. MITATA, MITELLÄ:		
koitella 49 mitellä 49	Меряться 49 смотреть 49	осмотреть 49 помериться 49
29. NEUVOA:		
neuvoa 85, 86 vakustaa 86 varoittaa 85	советовать 85 учить 85, 86	дать наставления 86 дать совет 85 сказать 86
30. NIITTÄÄ:		
katkoa 22 niittää 22	косить 22 срезать 22	Заняться покосом 22 косить 22
31. NOITUA, LUMOTA:		
hotaista 63 käännytellä 71 laulaa 63, 75 lumoa 70 laulaa 63 manata 71 tunkea 75 vaivutella 70	заклинать 70 заклясть 75 заколдовать 75 знать заговор 71 знать чара 71 наколдовать 63 одолеть 75 осилить 75 сотворить 63 усмирять 70	заколдовать 75 отгонять 71 побить 75 превратить 63 сгонять чародейством 71 сладить 75 создать 63 уметь колдовством 70 утомить 70
32. NOSTAA, KOHOTTA:		
kohottaa 6, 13, laikahuttaa 6 nostaa 13	всколыхнуть 6 поднимать 13 раскачать 6	замутиться 6 поднять 13 подняться 6
33. NOUSTA, TULLA, SAAPUA:		
joutua 51 nousta 28 saapua 51 selitä 87 tulla 23, 87 yletä 23, 28	быть 87 выйти 23 подняться 23, 28 станет 87 явиться 28	быть 87 выйти 23 выходить 28 подняться 23, 28
34. OTTAA:		
ottaa/ poika/ polvi 159 Laittaa/ lapsi/ helma 159	взять/ - / колено 159 принять/ младенец / подол 159	положить/ - / колено 159 укрыть/ - / лон 159

35. PESTÄ, PESEYTYÄ:		
pestä puhastella	помыться 52 почистить 52	выкупаться 52 вымить 52
36. PUKEA, PUKEUTUA:		
pukea/ vainovaate 83 suoria/ sotisopa 83	надеть/ доспехи 83 - / ратные одежды 83	взять/ военная рубашка 83 надеть/ вооруженье 83
37. RISTIÄ:		
ristiä 161 kastaa 161	крестить 161 окроплять 161	крестить/ старец 161 молить 161
38. SANOA, PUHUA:		
arvella 81 haastella 131, 133 kajahua 162 kaikeroida 112 kuiskahella 98 sanoa 16, 29, 55, 56, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 80, 81, 94, 97, 98, 104, 112, 113, 115, 123, 136, 146, 147 lausua 16, 55, 80, 123, 136, 146 panna kielelle 131, 133 puhua 162 tuikuttaa 167 va'ata 94 vakittaa 104 vastaella 29, 57, 147 virkaa 167 virkkiä 115 virkkoa 56, 57, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 97, 113	бранить 167 вымолвить 136, 146 говорить 80, 112, 123 заговорить 131, 133 заклинать 115 корить 167 крикнуть 162 молвить 16, 29, 56, 59, 61, 123, 147 Назвать 81 нарекать 81 ответить 29, 57, 65, 69, 74, 77, 97, 98 отвечать 147 предупреждать 94, 104 произносить речь 16, 80, 136 промолвить 98, 113, 131, 133, 162 сказать 55, 56, 57, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 94, 97, 104, 112, 113, 115, 146	говорить 57, 80, 94, 104, 123, 136 колоть словами 167 крикнуть 98 Назвать 81 молвить 16, 80, 123, 136, 146 ответить 29, 98, 131, 147 отвечать 56, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 97 признать 81 промолвить 113, 115, 131, 133, 147, 162 ругать 167 сказать 16, 29, 55, 57, 112, 113, 133, 146 твердить 55, 112 уверить 104 уверять 94
39. SATAA:		
pirottaa 44, 45 vihmoa 44, 45	брызнуть 45 пролить 44, 45 признать 44	закаплеть 44 каплеть 45 ниспошлить 44 посылать/ дождь 45
40. SATAA LUNTA:		
kiehitellä 105, 106 Sataa lunta 105, 106	наметать 105, 106	пойти снег 105, 106
41. SYKERTYÄ:		
käpertyä 114 sykertyä 114	свернуть 114	сверниться 114 свестись 114
42. SYNNYTTÄÄ:		
lapsia 148 latoa lapset 153, 154, 158 poikia 148 saada mies/ poiat 150, 153, 154 synnyttää 150 tehdä poika 158	оцениться 148 принести на свет/ сыночка 158 разрешиться 148 родить 158 рожать 150, 153, 154 разрешаться , 153, 154	родить 148, 153, 154, 158 рожать 150, погибнуть 148, 153, 154
43. SYNTYÄ:		
ilmestyä 5 ilmaua 15 syntyä 5, 7, 8, 15 luopua/ sikiö 7, 8	выходить 7, 8 родиться 5, 7, 8 рождаться 15 явится 5	быть 5 наступать род 7, 8 рождаться 7, 8, 15
44. SÄHKYÄ:		

sähköellä 95 tuiskia 95	пылать 95 сверкать 95	мечать 95 пыхать 95
45. TAKOA:		
kalkutella 132 takoa 132	выковать 132 отстукать 132	выковать 132 устроить 132
46. TEHDÄ, RAKENTAA:		
laatia 134 laatia/ pesä 12 ottaa/ olosija 12 rakentaa (raketa) 68, 134 teeksennellä 68	ковать 134 мастерить 134 устроить/ гнездышко 12 сделать/ жилище 12 сделать 68 поставлять 68	ковать 134 свить/ гнездо 12 приготовить/ жилище 12
47. TULLA, MUODOSTUA:		
kääntyä 120 muuttua 120 muo'ostua 107 nousta 28 saada 152 saada päälle 135 tulla 28, 107, 135, 152 yletä 23, 28	влететь 152 ворваться 152 выйти 23, 107 обернуться 120 подняться 23, 28 приходить 135 стать 120 угрожать 135 явится 28	войти 152 выйти 23, 107, 120 выходить 28 подняться 23 подходить 135 приходить 152 угрожать 135 явиться 120
48. TUODA, TARJOTA		
kantaa 53 tuoda 4, 53 tarita 4	дать 53 налить квас 4 предложить 4 принести 53	быть 4 вынуть 53 принести 53 предложить 4
49. TURVOTA:		
raisia turvuta	распухнуть 116 раздуется 116	распухнуть 116 раздуется 116
50. TYÖNTÄÄ:		
antaa 99 ajella 118 sysätä 79 syöstä 99 työntää 79	вгонять 79 вонзать 79 вынести 118 кинуть 118 метнуть 99	бросить 99 направить 99 отбросить 118 погнать 118 ударить 79
51. VALJASTAA HEVONEN:		
suorittaa 84 valjastaa 84	снарядить 84 запрячь 84	приготовить/ лошадка 84 стоять в запряжке 84
52. VALPASTUA (HEVONEN)		
hörähdellä 103 höröstellä 93 luonnella 93 oudostua 103	зафыркать 93, 103 наострить уши 93 насторожиться 103	зафыркать 93 испугаться 93, 103 стать заржать 103
53. VARUSTAA		
vyöttää/ vyö panna/ paljin solmia/ solki	-/ пояс -/ застежки -/ пряжка	-/ пояс -/ застежки носить/ пряжка
54. VETÄÄ		
keritellä 3 kuletella, 138 lappaa 2 riistää 124 suoria 3	взять 2 Вынуть 124 вырвать 124 выхватить 124 размотать 3	Вынуть 124 убрать 2 взять 2 взять 3 открыть 124

tempaista 124 vetää 2, 124, 138	распустить 3 собрать 2	распустить 3 тащить 124
------------------------------------	---------------------------	----------------------------

Tutkimusaineiston substantiivit

LIITE 3

Synonyymit Lönnrot	Kiuru & Mišin	Belski
1. AALTO, VESI 5		
aalto 6, 9, 28, 29, 118 järvi 107 kuohu 6 lampi 107 meri 28, 29, 13 tyrsky 118 vesi 9	вода 10, 118 волна 6, 10, 29, 118 ламбушка 107 море 29 озеро 107 пена 6 пучина 13	вода 10, 13 волна 6, 10, 107, 118 море 13 озеро 107 пена 6 прибой 118
2. AITA 68		
aíta 68	забор 68	стена 68
terästarha 68	чостокол 68	чостокол 68
3. AJATUS		
juoni 49	мысль 49	голова 49
tuuma 49	подозренье 49	мысль 49
4. ASIA 60		
asia 60	выход 62	
keino 60, 62	способ 60, 62	исход 62
mutka 62	средство 60, 62	средство 60, 62
5. HENKI		
henki 119	душа 119	душа 119
silmät 119	глаза 119	глаза 119
6. HETKI 91		
aika 91	недолго 91	немного 91
hetki 91	немного 91	часочек 91
7. HEVONEN		
hepo 93, 101, 110 hevonen 90, 103, 156, 157 kuutiainen 138 luppakorva 93 maan paras 111 oro 84 oronen 101, 103 varsa 84, 138, 156, 157 virkku 90, 110, 111	жеребец 103 жеребчик 93, 101, 110 земли избранник 111 конь 84, 90, 93, 101, 103, 110 лошадь 90, 138, 156, 157 резвой 84 жеребенок (месячного) 138	вислоухий 93 жеребонок 101, 138, 157 лошадка 84, 156 лошадь 90, 103 конек 156, 157 конь 84, 93, 101, 109
8. ISÄ		
iso 147	отец 147	отец 147
taatto 147	родитель 147	старый 147
9. JOUSI 82		
jousi 82	лук 82	лук 82
kiverä 82	самострел 82	тетива 82

10. KERÄ 1		
kerä 1 käppyrä 114 sommelo 1 sykkyrä 114	клубок 3, 114 клубочек 1 моток 1 узелок 3, 114	клубок 1, 114 моток 3 связка 1
11. KEIHÄS 106		
keihäs 105, 106 sauva 105, 106	посох 105, 106 древко 105, 106	сажень 105, 106 корье 105, 106
12. KIRVES 31		
kirves 31, 32 tasaterä 31, 32	топор 31, 32 лезвие 32 секира 31	топор 31, 32 лезвие 31, 32
13. KORSI 43		
korsi 43 varsi 43	побег 43 стебель 43	стебель 43 отросток 43
14. KOSKI 76		
koski 76 virta 76	дорога 76 воды 76	река 76 теченье 76
15. KOKKO 98		
appaja 99 kokko 98, 99 tulikulku 98	огнедышащий 98 орел 98, 99 птица 99	орел 98, 99
16. KÄKI 47		
hietarinta 47 hopearinta 47 hope'inen 140, 141 käki 140 kähkönen 47, 141 saksan mansikka 141 tinarinta 47, 141	вещунья 141 кукушка 47 певунья 47, 141 птаха 47, 141 птица 47 Саксы земляничка 141	кукушка 47, 140 птичка 140 птица 47 ягодка-красотка 141
17. KÄRÄJÄT		
keräjät 88 juttu 88	совет 88 сход 88	говор 88
18. KÄÄRME		
kyy 126, 127 käärme 120, 128 käärmehyinen 71 mato 71, 120, 126, 127, 128	гад 120 гадюка 71 змея 71, 120	гадюка 71, 120 змея 71, 120
19. LASTU		
lastu 35 pälkäre 35	крошка 35 щепка 35	кусочка 35 щепка 35
20. LATTIA		
lattia 79 silta 79	пол 79 половица 79	пол 79

21. LAULU		
laulu 2	песни 1	
virsi 2	сказанье 1	
22. LEHMÄ		
hieho 137 vasikkainen 137	нетель 137 телок 137	телок 137 телята 137
23. LEMMINKÄINEN 56		
Kauko 96		
Kaukomieli 56, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 97, 113, 115	Кавко 56, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 97, 113, 115, 96	Лемминкяйнен 56, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 97, 113, 115
Lemminkäinen 56, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 97, 113, 115, 121, 122	Лемминкяйнен 56, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 97, 113, 115, 121, 122	Каукомъели 56, 59, 61, 65, 69, 74, 77, 97, 113, 115
Lemmin poika 96	Лемпи 96	Кауко 96
matkamies 121, 122	путник 121, 122	путник 121, 122
24. LINTU		
havukkainen 133 kiuru 164, 166 lintu 133, 166 rastas 164 vaivainen, 166 vieno, 166	дрозденок 164 жаворонок 164 птица 133 ястреб 133	дрозд 164 жаворонок 164, 166 птичка 166 птица 133 ястреб 133
25. LUKKO		
lukko 129, 130 salpa 130 takasalpa 129	замок 129, 130 засов 129, 130	задвижок 129, 130 замок 129, 130 замочка 129
26. LUMI 63		
hanki 63	снег 63	снег 63
lumi 63	сутроб 63	дъед 63
27. LUOMA 14		
luoma 14	творенье 14	творение 14
saama 14	созиданье 14	созданье 14
28. MAA (viljelyyn liittyen) 17		
kaski 38 maa 17, 38, 41, 42 nurmi 42 touko 17 turve 41	земля 17, 41 землица 42 злак 39 луг 41 подсека 38 пожог 38 почва 17, 41	земля 17, 41 лес 38 недра 41 семя 17 покров 41 почва 41
29. MATKA 58		
matka 58 päiväys 58 rovi 108	путь 58 пути немного 102 часть дороги 102, 108 перегон дневной 58 переход дневной 108	второй день 108гг день 58 немного 102 частичка дорога

30. MIEKKA 78		
kalpa 78 kortti 125 miekka 78, 124, 125 rauta 124 tuima 124	железо 124 клинок 78, 124, 125 меч 78, 124, 125	железо 124 клинок 78 лезвие 125 меч 78, 124, 125
31. MIES 28		
jalo synty 150 mies 28, 29, 81, 87, 150 (suuri) peiponen 52 pulmonen 52 uros 28, 29, 81, 87	благородный герой 150 большой муж 150 герой 28, 29, 64, 81, 87 зяблик 52 муж 28, 63, 64, 87 мужчина 81 мужинок 29 подорожник 52 пуночка 52	благородный 150 герой (великий) 150 герой 63, 64, 81, 87 богатырь 28 малютка 29 муж 28, 63, 81, 87 зяблик 52
32. NEITI, NEITSYT		
kassapää 139 neiti 142 neitonen 139 piika 139 punaposki 142 tinarinta 142 vaskivyö 142	дева 142 девица 139, 142 красотка 142	девица 139 красотка 142 младая 142
33. NURMI 22		
kastekorsi 22	луг 22	луг 22
nurmi 22	травы 22	покос 22
34. OLUT 4		
olut 4, 127 taarivesi 4, 127	квас 4 пиво 4, 127 сусло, 127	пиво 4, 127 сусло, 127
35. PAKKANEN, KYLMÄ 2		
pakkanen 2 vilu 2, 9 vaiva 9	мороз 2 Зябко 9 стужа 2 холод 9	мороз 2 мученья 9 холод 2, 9
36. PAULA		
paula 143, 145	кушак 143, 145	пояс 143, 145
vyö 143, 145	опояска 143 пояс 145	шнурок 145 шнурочек 143
37. PELTO 48		
pelto 48	нива 48	поле 48
vainio 48	поле 48	поляна 48
38. PESÄ 11		

asuinmaa 11 olosija 12 pesä 11, 12	гнездышко 12 жилище 12 земля 11 место 11	гнездо 12 жилище 12 местечка 11 место 11
39. PILVI		
hattara 25	облака 25	облака 25
pilvi 25	туча 25	туча 25
40. POIKA, LAPSI		
poika 55, 85, 86, 158, 159 lapsi 55, 85, 86, 158, 159, 146,	дитя 85, 86 кровинка 55 младенец 146, 158, 159 ребенок 146 сын 85 сыночек, 55, 86, 158	младенец 158 ребенок 146 сын 55, 85, 86
41. PORTTO		
(tulen)lautta 148, 149, 153, 154 (tuli)portto 148, 149, 153, 154	блудница 153, 154 шлюха 148, 149, 153, 154 потаскуха 148, 149	блудница 148, 149, 153, 154 дрянная 148 презренная 149, 153, 154
42. PUU 18		
koivahainen 40 puu 18, 19, 20, 21, 26, 27, 30, 37, 40 tammi 20, 21, 26, 27, 30, 33, 34, 37 rutimoraita 33, 34 satalatva 34, vesa 18, 19	дерево 18, 20, 21, 26, 37 древо 30 дуб 20, 21, 26, 30, 33, 34, 37 дубочек 24 побег 18, 24 поросль 19 ракита 33 стовершинная 34	верхушка 18 дерево 19, 20, 21, 26, 37 дуб 20, 21, 24, 26, 30, 33, 34 побег 18, 19, 24 ствол 34, 37 сто верхушек 34
43. PÄÄ 13		
kaula 128 kokko 13 pää 13, 128	голова 13, 128 шея 128	глава 13 голова 128 чело 13 шея 128
44. RUOSKA 89		
helminen 100	прут 89, 100	кнут 89, 100, 109
helmiruoskanen 89	хлыстик 89, 100, 109	плетка 89, 100, 109
helmisvyö 109		
vitsa 89, 100, 109		
45. RUUMEN 67		
ruumen 67	труха 67	сечка 67
sepale 67		кусочка 67
46. SANA 16		
lause 16, 80, 123, 136	речь 16, 80, 123, 136	речь 16, 80, 123, 136
sana 16, 80, 123, 136	слово 16, 80, 123, 136	слово 16, 80, 123, 136
47. SAUNA 50		
kyly 51	баня 50, 51	баня 50, 51
pirtti 50	парилка 50, 51	парилка 50, 51

sauna 50, 51		
48. SEPPÄ		
rautio 134	искусный 134	
seppo 134	кователь 134	кователь 134
49. SIKIÖ 7		
sikiö 7, 8	незачатый 7	незачатый 7
syntyminen 7, 8	плод 7	род 7
50. SOLKI 66		
paljin 66	застежка 66	застежка 66
solki 66	пряжка 66	пряжка 66
51. TAIMI 24		
taimi 24	дубочек 24	дуб 24
virpi 24	побег 24	побег 24
52. TEERI 92		
teiret 92	птица 92	птица 92
lintukarja 92	стая 92	стая 92
53. TIE		
Tie 168	дорога 168	выход 168
ura 168	стезя 168	тропиночка 168
54. TOUKO		
ohra 39	ячмень 39	ячмень 39
touko 17, 39	злак 39	хлеб 39
55. TUHO		
hätäpäivä 135	гибель 135	беда 135
tuho 135	смерть 135	несчастье 135
56. TUPA		
salvos 152	изба 152	жилища 152
tupa 152	жилища 152	
57. TURSAS 23		
tursas 23	Турсас 23	Турсас 23
uros 23	муж 23	Боготырь 23
58. TUSKA		
tuska 116	боль 116	болезнь 116
pakkopäivä 116	мука 116	боль 116
59. TULI 64		
tuli 64, 70, 95	искра 95	искра 95
säen 95	огонь 64, 70	огонь 70
valkea 64, 70	пламя 64, 70, 95	пекло 64
		пламя 70
60. VAATE 36		

helmat 151, 155 huntu 36 sopa 53 sotisopa 83 vaate 36, 53, 151, 155 vainovaate 83	доспехи 83 наряды 53 одежды 53, 155 одеянь 36 платок 36 подола 151, 155 пола 151 ратные одежды 83	военная рубашка 83 вооруженье 83 кафтан 53 передник 151, платок 36 платье 36, 151, 155 подола 155 рубашка 53
61. VENE		
pursi 163	лодка 163	лодка 163
vene 163	челн 163	челнок 163
62. VESI (SADE) 44		
mesi 44, 45	мед 44, 45	мед 44, 45
vesi 44, 45	дождь 44, 45	дождь 44, 45
63. VÄINÄMÖINEN 5		
Väinämöinen 5, 15 ikirunoja 5, 15	Вяйно 5 Вяйнямейнен 15 певец 5 песнопевец 15	Вяйнямейнен 5, 15 песнопевец 5, 15
64. ÄITI		
emo 54, 55, 85, 94, 104, 112, 117, 144 kantaja 112 nainen 54 vaimo 57 valtavanhin 117 vanhempi 94, 104 vanhin 55, 85 äiti 57, 144	Мать 54, 55, 57, 85, 94, 104, 112, 117, 144 родная 112, 117, 144 старая 57, 94, 104 старшая 55, 85	Мать 54, 85, 94, 104, 117, 144 мать-старушка 54, 85 родимая 112 старушка 57, 94 старуха 104, 117, 144